

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА І ДИЗАЙНУ ІМЕНІ
МИХАЙЛА БОЙЧУКА

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

ЧЕРНЯВСЬКИЙ БОГДАН ВІКТОРОВИЧ

УДК 378.091.313.011.3-051:75.04]:004(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО
МИСТЕЦТВА ПРОЕКТУВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.02– теорія та методика навчання технологій

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____/Б.В. Чернявський/
(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник:
Руденченко Алла Андріївна
доктор педагогічних наук, доцент

Київ – 2019

АНОТАЦІЯ

Чернявський Б.В. Методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни). – Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, Київ, 2019.

У науково-дослідній роботі розглянуто роль та значення інформатизації навчальних закладів та навчально-виховного процесу — створення, впровадження та розвиток комп'ютерно орієнтованого навчального середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій, побудованих на базі інформаційно-комунікаційних технологій.

Визначено мету та зміст підготовки майбутнього учителя образотворчого мистецтва проектування, форми, методи і засоби його навчання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

У ході дослідження стану розроблення проблеми інформатизації та комп'ютеризації мистецької освіти з'ясовано, що протягом останніх десятиліть у світі активно розширюється процес інформатизації освіти як сукупності взаємопов'язаних процесів, що забезпечують освіту теорією і практикою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і спрямовані на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу.

Уточнення базового поняття «художнє проектування з використанням ІКТ у підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва» здійснено з урахуванням принципу інтердисциплінарності. За цим принципом образотворче мистецтво, інформаційно-комунікаційні технології і дизайн (художнє проектування) розглядалися як суміжні субдисципліни. Теоретико-

методологічною засадою взаємодоповнення змісту цих дисциплін є новітній дидактичний напрям STEAM-освіти, у якому А (арт) взаємодоповнюється з Т (технологіями), утворюючи напрям проектного навчання образотворчого мистецтва.

З урахуванням зазначеного теоретичного обґрунтування сформульовано сутність поняття «художнє проектування в образотворчому мистецтві із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій» – це педагогічна технологія художнього ІТ-проектування, що вимагає конструювання змісту образотворчого мистецтва, ІКТ і графічного дизайну з використанням принципу інтердисциплінарності. Освітня технологія як сукупність нових способів, прийомів і засобів навчання є складовою методики у низці інших методичних компонентів: змісту, організаційних форм взаємодії учасників навчального процесу, моніторингу навчальних досягнень майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Виокремлено показники критерію сформованості мотивації щодо навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій: особистісне позитивне ставлення до застосування інформаційно-комунікаційних технологій, усвідомлення необхідності знань та вмінь щодо їх застосування, потреба професійного самовдосконалення щодо володіння ІКТ.

Відповідні показники як необхідні і достатні та їх обґрунтування виокремлено для інших критеріїв оцінювання методичної готовності студентів. За даними критеріями і показниками визначено рівні методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування із застосуванням ІКТ: початковий, середній, достатній, високий. Ці рівні методичної готовності визначено як результати апробації теоретичної моделі формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування із застосуванням ІКТ.

Вивчення в наукових джерелах стану розробленості проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти дало змогу обґрунтувати проектно-творчий компонент змісту підготовки креативних учителів образотворчого мистецтва, здатних до художнього ІТ-проектування з учнями, що відповідає положенням Концепції Нової української школи.

Сформульовано мету комп'ютеризації навчання мистецьких дисциплін – це оволодіння студентами комп'ютером як допоміжним засобом образотворчої діяльності; підвищення ефективності навчально-виховного процесу шляхом розвитку креативності і проектно-творчих здібностей студентів. В умовах інформаційного суспільства ІКТ мають спрямовуватися на підготовку студентів до повноцінної мистецько-педагогічної діяльності, у якій мистецька освіта є необхідним і достатнім компонентом інноваційної дидактичної системи STEAM-освіти. Арт-компонент STEAM-освіти реалізується повноцінно за умови надання образотворчій діяльності проектно-творчого, дослідницького характеру. Інноваційна методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування з використанням ІКТ повинна ґрунтуватися на імплементації зарубіжного досвіду проектування навчальних систем (ISD: Instructional Systems Design). Педагогічний дизайн (навчальне проектування) – це метод реалізації проектувальної функції дидактики, яку виконують освітні стандарти, зорієнтована на художньо-естетичні, лаконічні і ємкі способи передачі інформації вербальними, графічними, структурними (речовинними) носіями.

Обґрунтування структури і змісту теоретичної моделі методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з використанням ІКТ здійснено з використанням таких інформаційних блоків: теоретичного, мотиваційного, змістового, процесуального, результативного. Функціонування кожного із цих взаємодоповнюваних блоків повинне забезпечуватися сукупністю таких

необхідних і достатніх педагогічних умов ефективного формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього ІТ-проекування: створення спеціального ІК-середовища; наявність компетентності з інформаційно-комунікаційних систем в учасників навчального процесу, з одного боку, і композиційних закономірностях та художніх засобах виразності, з іншого боку; використання принципу інтердисциплінарності змісту методичної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва; наявність мультимедійних засобів навчання; використання основ образотворчої і графічної грамоти в інформаційно-технологічній підготовці студентів, диференціація інформаційно-графічного середовища художньо-проектної діяльності, інтеграція естетичних та інформаційно-візуальних інновацій у художньому проектуванні на заняттях з образотворчого мистецтва.

Шляхом дослідно-експериментальної перевірки підтверджено ефективність розробленої методики навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* обгрунтовано модель формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій; розроблено структуру, виокремлено компоненти (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-корекційний) та етапи формування (організаційно-мотиваційний, пізнавально-діяльнісний, практико-узагальнюючий) методичної готовності студентів;

- *визначено* сукупність зовнішніх педагогічних умов ефективного формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з урахуванням ІКТ;

- *уточнено* сутність ключових понять дослідження: «методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій», «методична готовність до художнього ІТ-проектування на заняттях з образотворчого мистецтва»; «мультимедійні технології», «мультимедійні навчальні системи»;

- *подальшого розвитку* набули способи, прийоми і засоби навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні й апробації навчально-методичного забезпечення із дисциплін: «Проектування», «Педагогічні технології», «Основи комп'ютерної графіки», «Методики використання комп'ютерної техніки», «Методики навчання образотворчого мистецтва»; експериментального додатку до програми педагогічної практики для студентів IV курсів; авторської методики педагогічної діагностики стану досліджуваної готовності; систематизації добірки Інтернет-ресурсів з питань розробки та застосування мультимедійних навчальних систем. Підготовлено навчально-методичні посібники «Основи 3d моделювання», «Створення інтерактивної наочності».

Матеріали дослідження можуть бути використані у підготовці студентів спеціальності 5.02020501 «Образотворче мистецтво», у роботі науково-методичних об'єднань вчителів образотворчого мистецтва та інститутах післядипломної освіти.

Ключові слова: методика навчання проектування, інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерна графіка, майбутні учителі, образотворче мистецтво.

ABSTRACT

Chernyavskiy B. V. Methodology of training of future teachers of fine art designing using information-communication technologies. – Qualification scientific work on the rights of manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of Pedagogical sciences on the specialty 13.00.02-theory and methodics of education (technical disciplines). – Kyiv State Academy of Decorative and applied art and design named after Mykhailo Boychuk, Kyiv, 2019.

In research work the role and importance of informatization of educational establishments and educational-educational process – creation, introduction and development of computer-oriented educational environment on the basis of information Systems, networks, resources and technologies built on the basis of information and communication technologies.

The purpose and content of preparation of the future teacher of fine art design, forms, methods and means of his training using information and communication technologies is defined.

In the study of the condition of development of the problem of informatization and computerization of artistic education it was found that during the last decades the world is actively expanding the process of informatization of education as a aggregate of interrelated processes, Provide education with theory and practice of using modern information and communication technologies and aimed at satisfying educational information and communication needs of participants of the training and educational process.

Clarification of the basic concept of "artistic design using ICT in the preparation of future visual art teachers" was carried out taking into account the principle of interdisciplinary. According to this principle, fine arts, information and communication technologies and design (art designing) were considered as adjacent subdisciplines. The theoretical and methodological principles of the complementarity of these disciplines are the newest didactic direction of STEAM-education, where a

(art) is mutually supplemented with T (Technologies), forming the direction of project education of Fine Arts.

Taking into account the theoretical substantiation, the essence of the concept of "artistic design in fine arts art with application of information and communication technologies" – is a pedagogical technology of artistic IT-design, which Requires the construction of the content of fine art, ICT and graphic design using the principle of interdisciplininess. Educational technology as a collection of new methods, techniques and means of learning is a part of the methodology in a number of other methodical components: content, organizational forms of interaction of educational process participants, monitoring of academic achievements of future Fine Art teachers.

The indicators of a criterion of motivation on training of future fine art teachers of design using information and communication technologies: personal positive attitude to the application are singled out Information and communication technologies, awareness of the need for knowledge and skills on their application, the need for professional self-improvement in the possession of ICT.

Relevant indicators as necessary and sufficient and their substantiation are singled out for other criteria of evaluation of methodological readiness of students. According to the criteria and indicators, the level of methodological readiness of future fine arts teachers to artistic design using ICT is determined: initial, medium, sufficient, high. These levels of methodical readiness are defined as the results of approbation of the theoretical model of forming the methodological readiness of future fine arts teachers to artistic design using ICT.

Studying in scientific sources of the State of development the problem of application of information-communication technologies in educational process of higher pedagogical education institutions made it possible to substantiate the design and creative component of content preparation for creative Teachers of fine art, capable of art IT-planners with students, meeting the concept of the new Ukrainian school.

The purpose of computerization of art teaching is formulated – mastering computer students as an auxiliary means of graphic activity; Improving the efficiency of the educational process through the development of creativity and design and creative abilities of students. In the context of the ICT information society should be directed at preparing students for a full-fledged artistic and pedagogical activity, in which art education is a necessary and sufficient component of the innovative didactic of the STEAM-education system. STEAM Art component is implemented fully with the obrazotvorčij activity of the design-creative, research nature. The innovative methodology of teaching the future of fine art teachers designing using ICT should be based on the implementation of the foreign experience in designing learning Systems (ISD: Instructional Systems Design). Pedagogical Design (educational design) is a method of implementation of the didactics design function, performed by educational standards, oriented on artistic and aesthetic, concise and capacious methods of information transmission by verbal, graphic, Structural (substance) carriers.

Substantiation of the structure and content of the theoretical model of the methodological readiness of future fine arts teachers to artistic design using ICT was made using the following information blocks: theoretical, motivational, Aims, procedural, effective. The functioning of each of these complementary units must be ensured by the totality of such necessary and sufficient pedagogical conditions for effective formation of the methodological readiness of future fine arts teachers to the artistic IT Design: Creating a special IR environment; Availability of competence of information and communication systems in the participants of the educational process, on the one hand, and composition laws and artistic means of expressiveness, on the other side; Use of the principle of interdisciplinary content of methodical training of future fine art teachers; Availability of multimedia training facilities; Using the basics of graphic and graphic literacy in the information-technology preparation of students, differentiation of information-graphic environment of artistic

and project activity, integration of aesthetic and informational-visual innovations in Art design at the classroom with fine arts.

Through experimental and experimental inspections the efficiency of the developed teaching methodology of future fine art design teachers using information and communication technologies was confirmed.

Scientific Novelty obtained the results of the study is that:

- The model of formation readiness of future fine art teachers for artistic design with application of information-communication technologies was grounded for the *first time* ; The structure has been developed, the components (motivational, cognitive, operational-activity, reflexively-correctional) and the stages of formation (organizational-motivational, cognitive-activity, practice-summarizing) of methodical Students ' readiness;

- The set of external pedagogical conditions of effective formation of the methodological readiness of future fine arts teachers to artistic design is *defined* ACCORDING to ICT;

- The essence of key concepts of the research is *clarified* : "The methodology of teaching the future teachers of fine arts to artistic design with the use of information and communication technologies", "methodological readiness for artistic IT design at the classroom with Fine arts "; "Multimedia Technologies", "Multimedia educational systems";

- *further development* methods, techniques and means of training the future teachers of fine art design using information and communication technologies.

Practical significance obtained the results of the study is the development and approbation of teaching and methodical support in disciplines: "Design", "Pedagogical Technologies", "Fundamentals of Computer Graphics", "methods of using computer Techniques ", " methods of teaching of fine arts "; An experimental application to the Pedagogical practice program for IV courses students; The author's method of pedagogical diagnostics of the State of study readiness; Systematization the selection of Internet resources on the issues of development and application of

multimedia educational systems. Teaching Manuals "Fundamentals of 3d Modeling", "Creation of interactive visibility" are prepared.

Materials of the research can be used in the preparation of students of speciality 5.02020501 "fine Arts", in the work of scientific and methodological associations of fine arts teachers and postgraduate education institutes.

Keywords: Technique of training of designing, information-communication technologies, computer graphics, future teachers, visual art.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації в наукових фахових виданнях України

1. Чернявський Б. В. Комп'ютерні технології навчання у змісті професійної підготовки учителів образотворчого мистецтва. Наукові записки. – Вип. LXIV. – Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. С. 230-236.

2. Чернявський Б. В. Проблеми комп'ютеризації навчально-виховного процесу сільських шкіл. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. – вип. 10. Київ: Інститут реклами, 2007. С. 222 – 227.

3. Чернявський Б. В. Комп'ютерні технології навчання у змісті викладання образотворчого мистецтва. Наукові записки. Вип. LXXXII. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. С.210-216.

4. Чернявський Б. В. Педагогічні умови здійснення професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва із застосуванням комп'ютерних технологій навчання. Наукові записки. Вип. LXXXVIII. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С. 199-206.

5. Чернявський Б. В. Застосування комп'ютерної графіки в навчальному процесі та її роль в підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Наукові записки. Вип. LXXXIX. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С. 245-252.

6. Чернявський Б. В. Формування пізнавальної самостійності в професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва із застосуванням комп'ютерних технологій навчання. Наукові записки. Вип. СХІІ. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С. 209-214.

Публікації у зарубіжних періодичних фахових виданнях

7. Чернявський Б. В. Формування пізнавальної самостійності в професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва із застосуванням комп'ютерних технологій навчання. Identity of a personality and a group: psychopedagog-dentity of a personality and a group: psycho-pedagogical and sociocultural aspects : cal and sociocultural aspects : materials of the international aterials of the international scientific conference on January 27–28, 2014. – Prague : V c conference on January 27–28, 2014. – Prague : Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ». 244 ydavatel'ské centrum «Sociosféra-CZ». С. 105–110.

8. Чернявський Б. В. Стан професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до використання комп'ютерних технологій навчання Проблемы современного педагогического образования. Сер.: Педагогика и психология. Сб. статей: РИО КГУ, 2014. Вып. 46. С. 248–254.

9. Чернявський Б. В. Критерії та рівні сформованості готовності студентів педагогічних коледжів – майбутніх учителів образотворчого мистецтва до оволодіння комп'ютерними технологіями навчання Zbiór raportów naukowych. „Pedagogika 2014. Osiągnięć, projekty hipotezę», (29.12.2014 - 30.12.2014), Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2014. С. 118–124.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Чернявський Б.В. Основи комп'ютерної графіки: навч.-метод. комплекс [для студентів спеціальності 5.02.02.01 «Образотворче мистецтво»], Богуслав: КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І.С. Нечуя-Левицького», 2013, 98 с.

11. Чернявський Б.В. Проектування: навч.-метод. комплекс [для студентів спеціальності 5.02.02.01 «Образотворче мистецтво»], Богуслав: КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І.С. Нечуя-Левицького», 2013, 103с.

12. Чернявський Б.В. Комп'ютерне дизайн проектування: навч.-метод. комплекс [для студентів спеціальності 6.02.02.07 «Дизайн»], Київ: Інститут реклами, 2014, 105 с.

13. Чернявський Б. В. Сутність та особливості використання комп'ютерних технологій навчання у художній освіті. Щомісячний науково-педагогічний журнал. "Молодь і ринок" №12 (119), 2014. Дрогобич. С. 126–130.

14. Чернявський Б. В. Інформаційно-комунікаційні технології навчання в підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва як предмет наукових педагогічних досліджень. Проблеми та перспективи розвитку маркетингу, зв'язків з громадськістю та дизайну в умовах глобалізації та розбудови української держави: зб. матеріалів всеукраїнської конф., м. Київ, 2016 р. Київ, 2016. С. 225–228.

15. Чернявський Б. В. Педагогічні засади використання ІКТ у підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Сучасна мистецька освіта: досвід, проблеми та перспективи»: матеріали всеукр. наук-практ. конф. К., 2018. С. 198-203.

Зміст

Зміст.....	14
Вступ.....	15
Розділ 1. Теорія і практика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у мистецькій освіті.....	24
1.1. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні мистецьких дисциплін як предмет наукових педагогічних досліджень	24
1.2. Уточнення сутності базових понять дисертаційної роботи.....	42
1.3. Емпіричний досвід підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до застосування ІКТ у професійній діяльності.....	59
Висновки до I розділу	75
Розділ 2. Обґрунтування теоретичної моделі методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з використанням ІКТ	80
2.1. Теоретичні засади методики навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва художнього проектування із застосуванням ІКТ	80
2.2. Педагогічні умови ефективного формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з використанням ІКТ у закладах загальної середньої освіти	89
2.3. Критерії та рівні сформованості методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з використанням ІКТ	115
Висновки до II розділу.....	132
Розділ 3. Дослідно-експериментальна робота з оптимізації методики навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням ІКТ	134
3.1. Програма і методика дослідно-експериментальної роботи з оптимізації підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до застосування ІКТ навчання.....	134
3.2. Організація і хід формуально-експериментальної роботи.....	160
3.3. Аналіз та результати експериментально-дослідницької роботи.....	180
Висновки до III розділу	186
Загальні висновки	189
Список використаних джерел	193
Додатки	210

Вступ

Актуальність теми дослідження. Інформатизація та комп'ютеризація усіх сфер людської діяльності стали провідними тенденціями розвитку світової цивілізації. Зміни, що сьогодні відбуваються у нашій державі, також спрямовані на створення умов для становлення інформаційного суспільства. Пріоритетною умовою при цьому є впровадження у заклади загальної середньої освіти комп'ютерно орієнтованого навчального середовища з урахуванням сучасних інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій, що забезпечують проектно-творчу взаємодію вчителя та учнів у навчально-виховному процесі.

Сучасний учитель образотворчого мистецтва покликаний оволодівати проектувальним компонентом дидактики, щоб набути компетентності з проектування навчальних систем – Instructional Systems Design (ISD) і, зокрема, методики художнього проектування з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Про впровадження ІКТ у навчальний процес зазначено в положеннях нормативних освітніх документів: законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про національну програму інформатизації», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016). На сучасному етапі модернізації освіти шляхом інформатизації передбачається створення освітнього інформаційного середовища як найважливішої умови, інструмента й результату вдосконалення системи освіти для забезпечення подальшого підвищення її якості, створення умов для реалізації рівних можливостей усім громадянам опанувати освіту всіх рівнів і ступенів.

Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні характеризується посиленою увагою до підготовки учителів і зумовлює потребу в комп'ютерних технологіях навчання, що забезпечують розвиток важливих складових їхньої професійної компетентності: соціальну (бути

варіативними, володіти різнорівневою підготовкою); дидактичну (спиратися на загальнодидактичні положення і мати особистісну спрямованість); психологічну (забезпечувати потребу постійного розвитку, виявляти пізнавальну активність). Ефективність і якість підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва залежить від модернізації складових методики навчання: визначення актуальної мети, добору змісту, форм, способів, прийомів і засобів навчання.

Більшість учених (А. Гуржій, Л. Забродська, Л. Карташова, Н. Колесник, С. Коновець, Л. Масол, Ю. Машбиць, Н. Миропольська, О. Отич, А. Руденченко, Г. Сотська, В. Тименко, В.Титаренко, В. Чекурін, С. Чирчик, В. Шемберко, Р. Шиян, С. Яшанов) висловлюють думку, що на сучасному етапі модернізації української освіти, особливого значення набуває проблема підготовки майбутніх учителів до освітньої діяльності в інформаційному суспільстві.Вченими досліджуються різні проблеми інформатизації педагогічної освіти: теоретичні й методологічні основи застосування інформаційно-комунікаційних технологій (В. Биков, А. Борк, А. Гуржій, В. Євдокимов, Л. Карташова, С. Пейперт та ін.); інформатизацію навчального процесу (А. Берг, Ю. Жук, Т. Габай, Г. Козлакова, П. Кунз, О. Малишевський, Ю. Машбиць, П. Образцов); проектування й використання програмного забезпечення навчальних дисциплін (В. Волинський, Р. Гуревич, С. Єрмаков, І. Захарова, М. Кадемія, С. Лащук). Окремі питання застосування інформаційних технологій у підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва висвітлюють І. Грудінін, В. Мосіна, Л. Покровщук, Т. Трубчанінова, Т. Фурсикова, О. Яцюк.

Комп'ютерним технологіям навчання та використанню комп'ютерної графіки в освітньому середовищі присвячено праці В. Гилолі, В. Михайленко, Ю. Оскарової, В. Полозової, М. Пратта, О. Підгороднього, Г. Саймона, А. Фокса, О. Чернікової. Проблему культури використання комп'ютерних технологій учителями досліджували Н. Гатеж, В. Гриньова, М. Єрмолаєва.

Особливості формування методичної готовності з художнього ІТ-проектування у майбутніх учителів образотворчого мистецтва зазначені дослідники не виокремлювали.

Можливості реалізації інформаційно-комунікаційних технологій навчання та функцій комп'ютера під час навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва розглядаються в роботах багатьох сучасних дослідників: Н.Володіної-Панченко, Ю. Дорошенка, Б. Жебровського, Н. Завізеної, Т. Іванюшенко, Г. Ломаковської, О. Польшиної, Й. Ривкінд, Н. Рошак, Г. Сергєєвої, О. Ткаченко, В. Шемберко, О. Ямпольської та інших. У працях цих науковців педагогічна доцільність включення художнього проектування і, зокрема, графічного дизайну у зміст образотворчого мистецтва не розглядалася.

І. Цідило здійснила експериментальне дослідження з проблеми підготовки майбутніх дизайнерів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Л. Карташова присвятила докторську дисертацію обґрунтуванню системи навчання інформаційних технологій студентів гуманітарних спеціальностей у вищих педагогічних навчальних закладах. Ці дослідження відповідають проблемі формування методичної готовності з художнього ІТ-проектування у майбутніх учителів образотворчого мистецтва, але тільки за предметом дослідження, а не його об'єктом. Зазначені дослідники не ставили завдання здійснити комплексне дослідження з проблеми навчання методики художнього проектування з комп'ютерною підтримкою майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Вивчення сучасного стану теорії і практики підготовки учителів образотворчого мистецтва уможливили виявлення суперечностей:

- між завданнями Нової української школи щодо необхідності розвитку креативних учителів образотворчого мистецтва, здатних до художнього і ІТ-проектування, з одного боку, та недостатнім обґрунтуванням проектно-творчого компонента змісту їхньої фахової підготовки, з іншого боку;

- гострою потребою суспільства в учителях образотворчого мистецтва з високим рівнем інформаційної компетентності і компетентності з художнього проектування та відсутністю обґрунтованих педагогічних умов щодо впровадження у закладах загальної середньої освіти мультимедійного ІТ-середовища, сприятливого для реалізації технології художнього ІТ-проектування;

- наявністю зарубіжного досвіду з проектування навчальних систем (ISD) і недостатнім обґрунтуванням сутності і структури понять «методика художнього проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій», «методична готовність до художнього ІТ-проектування на заняттях з образотворчого мистецтва»;

- традиційним оцінюванням навчальних досягнень студентів з методики образотворчого мистецтва й невизначеністю критеріїв, показників і рівнів методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до проектно-художньої творчості з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Соціальна та педагогічна значущість, недостатня розробленість зазначеної обраної проблеми дослідження та необхідність усунення виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційної роботи: **«Методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Наукова робота пов'язана з виконанням бюджетної теми «Естетичні та етичні чинники розвитку професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів» (ПК № 0114U003161) в Інституті педагогічної освіти й освіти дорослих НАПН України; теми дослідження «Теорія і практика формування фахової компетентності з дизайну у студентів вищих мистецьких навчальних закладів» – Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (державний реєстраційний номер

РК 0116U008692)» Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

Тема науково-дослідної роботи узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 9 від 23 грудня 2014 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити модель формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування із застосуванням ІКТ у закладах вищої педагогічної освіти.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. Вивчити у науковій і методичній літературі стан розробленості проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій у мистецькій освіті та узагальнити практичний досвід художнього ІТ-проектування в образотворчій діяльності студентів закладів вищої педагогічної освіти.

2. Уточнити сутність ключових понять дослідження: «методика художнього проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій», «методична готовність до художнього ІТ-проектування на заняттях з образотворчого мистецтва», «мультимедійні технології», «мультимедійні навчальні системи».

3. Розробити, обґрунтувати та експериментально перевірити модель формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування із застосуванням ІКТ як важливої складової у фаховій підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до навчання художнього ІТ-проектування.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва в закладах вищої педагогічної освіти.

Предмет дослідження – формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Гіпотеза дослідження. Ефективність навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва художнього проектування зростатиме за умови поетапного впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій, що передбачає цілеспрямоване розширення педагогічно-технологічного тезаурусу студентів, удосконалення їхньої методичної готовності до викладацької діяльності та реалізації власного проектно-творчого потенціалу.

Для досягнення мети та розв’язання завдань використано такі **методи дослідження:**

теоретичні – аналіз філософської, психологічної, педагогічної, методичної літератури, вивчення вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду, програмних документів і методичних матеріалів вищих педагогічних навчальних закладів, а також спеціальної літератури з проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій; методи ретроспективного, порівняльного та системного аналізу для зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему, розгляду теоретичних питань з метою визначення понятійно-категоріального апарату дослідження, обґрунтування педагогічних умов навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій; моделювання та системний аналіз під час розробки моделі формування досліджуваної готовності;

емпіричні – прогностичні методи (експертні оцінки, узагальнення незалежних характеристик), діагностичні методи (анкетування, тестування, бесіди, опитування), обсерваційні методи (спостереження, самоспостереження, самооцінка) для виявлення рівня готовності до навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-

комунікаційних технологій; *експериментальні* (проведення педагогічного експерименту) для визначення та перевірки рівня готовності майбутніх учителів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у проектуванні;

методи математичної статистики – для проведення аналізу отриманих результатів на основі встановлення кількісних показників оцінювання досліджуваного явища та підтвердження їх вірогідності.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* обґрунтовано модель формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій; розроблено структуру, виокремлено компоненти (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-корекційний) та етапи формування (організаційно-мотиваційний, пізнавально-діяльнісний, практико-узагальнюючий) методичної готовності студентів;

- *визначено* сукупність зовнішніх педагогічних умов ефективного формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з урахуванням ІКТ;

- *уточнено* сутність ключових понять дослідження: «методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій», «методична готовність до художнього ІТ-проектування на заняттях з образотворчого мистецтва»; «мультимедійні технології», «мультимедійні навчальні системи»;

- *подальшого розвитку* набули способи, прийоми і засоби навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні й апробації навчально-методичного забезпечення із дисциплін:

«Проектування», «Педагогічні технології», «Основи комп'ютерної графіки», «Методики використання комп'ютерної техніки», «Методики навчання образотворчого мистецтва»; експериментального додатку до програми педагогічної практики для студентів IV курсів; авторської методики педагогічної діагностики стану досліджуваної готовності; систематизації добірки Інтернет-ресурсів з питань розробки та застосування мультимедійних навчальних систем. Підготовлено навчально-методичні посібники «Основи 3d моделювання», «Створення інтерактивної наочності».

Матеріали дослідження можуть бути використані у підготовці студентів спеціальності 5.02020501 «Образотворче мистецтво», у роботі науково-методичних об'єднань вчителів образотворчого мистецтва та інститутах післядипломної освіти.

Впровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчально-виховний процес КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І. С. Нечуя-Левицького» (довідка про впровадження № 53 від 11. 02. 2019 р.); Вищого навчального закладу Інституту реклами (довідка про впровадження № 12 від 20. 02. 2019 р.); ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка про впровадження № 1/02 від 18. 05. 2016 р.); Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (довідка про впровадження № 1 від 17. 01. 2019 р.).

Особистий внесок здобувача полягає у розробленні та створенні програми спецкурсу «Проектування» та «Основи комп'ютерної графіки» для студентів Богуславського гуманітарного коледжу ім. І.С.Нечуя-Левицького, у визначенні змісту програми, розробленні сукупності ефективних практичних завдань. Створено 3d наочність, та інтерактивну наочність «Кольорове коло».

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися в ході науково-практичних конференцій:

міжнародних: Міжнародний науковий семінар «Треті педагогічні читання пам'яті О.П. Рудницької» (Київ, 2005); Міжнародна науково-практична конференція «Ідентичність особистості і групи: психолого-педагогічні, соціокультурні аспекти» (Прага, 2014); Міжнародна науково-практична конференція «Педагогіка 2014. Досягнення, проекти, гіпотези» (Краків, 2014);

всеукраїнських: V всеукраїнська науково-практична заочна конференція «Педагогічні інновації у фаховій освіті» (Ужгород, 2014); Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми та перспективи розвитку маркетингу, зв'язків з громадськістю та дизайну в умовах глобалізації та розбудови української держави» (Київ, 2016); Всеукраїнська науково-практична конференція «Художні практики початку XXI століття: новації, тенденції, перспективи» (Київ, 2017, 2019);

регіональних: «V мистецько-педагогічні читання пам'яті професора О.П. Рудницької» (Київ, 2007); «Професійно-мистецька школа у системі національної освіти» (Київ, 2008);

науково-методологічних семінарах: «Педагогічна майстерність в освітньо-виховних системах: теорія і практика» (Київ, 2008); «Педагогічна майстерність у вимірах сучасних технологій учіння і виховання» (Київ, 2010).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено у 18 публікаціях автора (6 статей – у провідних наукових фахових виданнях України, 3 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 9 статей – в інших виданнях та збірниках матеріалів конференцій).

Структура та обсяг дисертації відповідає логіці наукового дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Текст роботи ілюстрований 25 таблицями та 3 рисунками. Загальний обсяг роботи – 224 сторінки, основний зміст дисертації – 185 сторінок. До списку використаних джерел включено 270 найменувань, з яких 24 – іноземними мовами.

Розділ 1. Теорія і практика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у мистецькій освіті

У розділі охарактеризовано базові поняття дослідження; проаналізовано проблеми організації навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій в умовах коледжу в педагогічній теорії; визначено особливості та сучасний стан застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічному коледжі.

1.1. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні мистецьких дисциплін як предмет наукових педагогічних досліджень

Систематичні дослідження у сфері ІКТ навчання беруть початок з 80-х років минулого сторіччя. За цей період у навчальних закладах провідних країн світу була розроблена велика кількість комп'ютерних систем навчального призначення, орієнтованих на застосування різних типів персональних комп'ютерів [1, с. 13].

Нині однією з найважливіших умов своєчасного забезпечення інформацією суспільства є підготовка молоді до використання ІКТ та ефективному застосовуванню їх на практиці. Це, перш за все, підвищить якість освіти, забезпечить доступ до інформаційно-комунікаційних ресурсів й реалізує право громадян на вільне користування інформаційно-комунікаційними ресурсами не тільки нашої країни але й усього світу [2].

Персональні комп'ютери почали використовуватися в освіті ще в 70-х роках ХХ ст. Сьогодні персональні комп'ютери стали звичним засобом навчання та перевірки знань.

З початком використання в освіті персонального комп'ютера з'являється поняття «програмове навчання», котре класифікується (Н. Краудером,

С. Прессі, Б. Сінклером), як навчання, під час якого здійснюється чітко керований процес отримання інформації та перевірки знань [3].

Персональний комп'ютер як засіб навчання вносить принципово нові зміни в усі ланки навчального процесу. Тому спочатку комп'ютер і розглядався лише як засіб навчання. Але вже, починаючи з 90-х років ХХ ст., загальноприйнятою стала точка зору, відповідно до якої вважалося, що комп'ютер може суттєво впливати власне на усі компоненти навчального процесу [4].

Загальновідомо, що комп'ютер як засіб навчання може використовуватися за умови відповідного програмного забезпечення, адже застосування ІКТ у кінцевому рахунку й полягає у розробці та використанні програмних засобів навчального призначення. Особливість цього виду програмного продукту в тому, що він може акумулювати в собі, разом з комп'ютерною програмою як такою, дидактичний і методичний досвід викладача.

Матеріал, що вивчається за допомогою комп'ютера, розбивається на частини, і далі після засвоєння певної частини навчальної інформації здійснюється контроль. За тим, якщо завдання виконано правильно, відбувається перехід до наступної частини. Таким чином, усі операції програмового навчання використовується за допомогою персонального комп'ютера та спеціально розробленого програмного забезпечення.

За висновками П. Олійника: «Наступність у дидактичних системах – це загальна закономірність теорії і практики навчання. Кожна дидактична система викликає до життя нову практичну технологію...» [5, с. 244].

Сутність поняття «педагогічна технологія» досліджували В. Беспалько, Ю. Машбиць, А. Нісімчук, П. Олійник, О. Падалка О. Євдокимов, М. Кларін, Б. Ліхачов, В. Монахов, А. Нісімчук, О. Падалка, І. Підласий, Г. Селевко. Сучасним ученими було прослідковано трансформацію змісту даного поняття

від «технологія в освіті» до «технології освіти», а далі до «технологія навчання» і «педагогічна технологія» [6].

Так, А. Осин та А. Суворинов виділяють чотири етапи розвитку «технології в освіті» та поступове її трансформування в «педагогічну технологію» [7, с. 128-130]:

- перший (1940-1950) «технологія в освіті» – застосування інженерної думки в освіті;
- другий (1950-1960) «технологія освіти» – науково-педагогічний опис сукупності засобів і методів педагогічного процесу;
- третій (1970-1985) «педагогічна технологія» – процес вивчення, розробки та використання принципів оптимізації навчальної діяльності на основі досягнень науки і техніки. Цей період характеризується розширенням бази педагогічної технології (засоби, форми, методи навчання), зміною методичної основи педагогічної технології та здійсненням переходу від вербального до вербально-візуального навчання, широким застосуванням у навчальному процесі сучасних засобів навчання.
- четвертий – «педагогічна технологія» включає в себе проект (модель) обґрунтованої у логічній послідовності педагогічної системи, яка реалізується в практичній діяльності.

На сучасному етапі у педагогічній теорії та практиці використовуються здебільшого два варіанти: «технологія навчання» та «педагогічна технологія».

Найчастіше термін «технологія» (слово грецького походження, яке означає знання про майстерність) тлумачать як певну сукупність знань про процес одержання певного штучного продукту. До переліку основних ознак технологій відносяться стандартизація та уніфікація процесу, можливість його відтворення відповідно до заданих умов [8]. В. Беспалько наголошує, що будь-яка діяльність є або технологією, або мистецтвом [9, с. 5].

Академік С. Гончаренко інтерпретує поняття «технологія навчання» як «системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти» [10, с. 331].

Педагогічні технології розвивались як дидактичні системи, тобто, як такі види навчання, які весь час підживлюються новими ідеями, трансформуються у більш прогресивні.

Однак В. Беспалько розуміє педагогічну технологію як «змістовну техніку реалізації навчального процесу», акцентуючи увагу лише на процесуальному аспекті. Вчений активізує увагу на системному підході у визначенні педагогічної технології: «Системний підхід лежить в основі будь-якої педагогічної технології, відтворюваність і очікувана ефективність якої цілком залежить від її системності і структурованості» [9, с. 6].

З іншого боку, Б. Ліхачов зазначає, що педагогічна технологія - це є «організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу» [11, с. 104]. Як бачимо, таке трактування сучасної педагогічної технології можна ототожнювати з методикою навчання, яка, не враховуючи процесуально-дійову сторону педагогічної технології, лише обмежує її сукупністю організаційно-методичних інструментів для здійснення педагогічного процесу.

Моделлю сумісної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу називає педагогічну технологію В. Монахов [12]. На нашу думку, саме таке визначення дає повну характеристику педагогічній технології як з'єднуючій ланці між теорією та практикою навчання.

Як системну сукупність та порядок функціонування усіх особистісних, інструментальних та методологічних засобів, що використовуються для досягнення педагогічних цілей, тлумачить педагогічну технологію М. Кларін [13]. Що значною мірою пояснює зміст даного поняття з точки зору

здійснення процесу навчання, коли його проектувальна функція залишається поза увагою.

Цінним бачиться твердження Г. Селевко, за яким - «педагогічна технологія» ділиться на три аспекти: науковий, процесуально-описовий, процесуально-дійовий [14, с. 15].

Таким чином, учений трактує педагогічну технологію і як науку, «яка досліджує найбільш раціональні шляхи навчання», і як систему «способів, принципів та регулятивів, які застосовуються в навчанні», і як реальний процес навчання [14, с. 15]. Це визначення бачиться таким, що найбільш повно характеризує сутність педагогічної технології.

Дещо інший підхід має І. Прокопенко, стверджуючи, що: «Педагогічна технологія виступає як система розробки і здійснення відповідно до обраних цілей всього процесу навчання із врахуванням людських і технічних ресурсів в їх взаємодії» [15, с. 123]. Це по суті схоже на висновки Г. Селевко, але відмінність полягає в тому, що І. Прокопенко вважає основою новітніх педагогічних технологій особистісний підхід до навчання.

За твердженням Г. Селевко, структура педагогічної технології включає: концептуальну основу, змістовну частину навчання: мету та зміст, процесуальну частину – технологічний процес: організація, методи і форми, управління, діагностика [14, с. 16-17].

Узагальнюючи різні підходи до визначення сутності та змісту поняття «педагогічна технологія», на нашу думку, можна сформулювати його, як галузь знань, котра включає змістовну та процесуальну частини навчання і теорію, що описує їх використання для досягнення цілей навчання.

На сьогоднішній день вченими виявлено та розроблено значну кількість різноманітних педагогічних технологій: технологія модульного навчання (І. Ільясов, В. Максимова), інформаційно-семантична технологія (П. Гурбович), технологія програмованого навчання (В. Беспалько), технологія проблемного

навчання (М. Махмутов, А. Матюшкін), технологія контекстного навчання (А. Вербицький, Н. Борисова), соціально-психологічна технологія навчання (Ю. Ємельянов), особистісно-орієнтована технологія навчання (В. Серіков, Б. Косов), технологія розвивального навчання (В. Давидов, Л. В.Занков), технологія планування результатів навчання (В. Беспалько), технологія безперервної освіти (М. Кларін), технологія профільного навчання (А. Жафяров), технологія комп'ютерного навчання (В. Гузєєв), технологія інтенсивного навчання (Л. Кнодель), технологія діалогового навчання (В. Горшков), технологія проблемно-модульного навчання (А. Алексюк, В. Козаков, Л. Романішина), модульно-рейтингова технологія (К. Вазіна, А.М.Алексюк, А.В.Фурман), технологія імітаційного (ігрового) навчання (В. Рибальський, П. Олійник, Є. Хруцький), технологія дистанційного навчання (К.Полат) [10, с. 245-248].

Ю.Машбиць та М.Жалдак визначають значення поняття «педагогічні технології» як певну галузь знань про навчання та як характеристику навчальної діяльності [16, с.7]. В обох випадках йдеться про систему засобів, які використовують у процесі навчання, і способи їх використання. Таке твердження веде до висновку, що навчання не може здійснюватись шляхом застосування єдиної технології. У зв'язку з цим учені виділяють такі основні функції технології навчання:

1. Описова (як засіб описування реального процесу навчання, що, з одного боку, «розкриває суттєві аспекти цього процесу», а з іншого, - «дозволяє зробити це досить точно»).

2. Пояснювальна (мається на увазі, «що технологія є для дослідника засобом такого описування навчання, яке дозволяє не просто з'ясувати ефективність процесу навчання, а й ефективність різних компонентів його технології для того, щоб можна було визначити оптимальні комбінації її компонентів»).

3. Проектувальна - (передбачається, що технологія навчання повинна давати опис процесу навчання, який можна спроектувати) [16, с.12].

На наш погляд, варто погодитися з визначенням, яке дають зарубіжні вчені Дж. Брунер, Д. Карнегі, Т. Сакамото, які визначили технологію навчання як сферу наукового знання, що досліджує закономірності побудови, реалізації і оцінки всього навчального процесу з урахуванням цілей навчання [17].

Деякі із спеціалізованих та персоніфікованих технологій навчання, котрі передбачають використання засобів інформатизації, отримали назву нових інформаційних технологій навчання.

Розробкою та обґрунтуванням понять «нові інформаційні технології навчання» та «комп'ютерні технології навчання» опікувалося широке коло вітчизняних та зарубіжних дослідників. Однак слід відзначити, що досі не існує однозначних тлумачень сутності та змісту зазначеного феномену.

Для прикладу у словнику Ф.Воройського термін «інформаційна технологія» визначається як «комплекс методів, способів і засобів, що забезпечують збереження, опрацювання, передачу й відображення інформації, яка орієнтує на підвищення ефективності й продуктивності праці». Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в сучасних умовах він бачить у «застосуванні обчислювальної техніки й пов'язаних з нею методів і засобів автоматизації інформаційних процесів» [18].

Майже аналогічно тлумачить визначення нові інформаційні технології навчання Ю. Машбиць у посібнику «Основи НІТН»: «Під новими інформаційними технологіями навчання розуміють такі технології, які в навчальному процесі використовують засоби інформатизації навчання, причому як засіб управління учбовою діяльністю» [16, с.13].

Вдало бачиться твердження Т. Чепрасової про те, що під новими інформаційними технологіями слід розуміти також систему наукових знань про роль і місце персонального комп'ютера при дослідженні інформаційних

моделей об'єктів, явищ і процесів, про форми і методи застосування персонального комп'ютера і відповідного програмного забезпечення в освіті [19, с.81].

В. Клочко відзначає якісні відмінності нових інформаційних технологій від традиційних технологій, які полягають у внесенні суттєвих змін у всі компоненти методичної системи навчання (мету, зміст, методи, засоби, організаційні форми) [20, с.21].

На думку С. Афанасьєва, необхідно відокремити просте використання засобів комп'ютерної техніки в навчальному процесі від використання їх в якості засобів управління навчальною діяльністю. Про те, що необхідно відрізнити комп'ютерну технологію навчання від використання у навчальному процесі прикладного програмного забезпечення, яке лише розширює можливості традиційної технології навчання, але не реалізує функції управління навчальним процесом, представленням та контролем знань. [21, с.29].

Всі технології, що їх використовують спеціальні технічні інформаційні засоби (персональний комп'ютер, аудіо, відео, кіно і т.д.), Г. Селевко називає новими інформаційними технологіями навчання. Він стверджує, що будь-яка освітня технологія є інформаційною технологією навчання, оскільки базується на інформації та її перетворенні. Вчений ставить знак рівності між поняттями «нова інформаційна» та «комп'ютерна» технології навчання і дає наступне визначення цього поняття: «Це процеси підготовки та передачі інформації учню, засобом здійснення яких є комп'ютер» [14, с.144]. На наш погляд, не слід ототожнювати ці два поняття, оскільки нові інформаційні технології не зовсім вписуються в дане визначення. Наведене визначення більше підходить до комп'ютерних технологій навчання. Комп'ютерні технології навчання він поділяє на:

- 1) проникаючу – застосування комп'ютера до окремих розділів теми, для окремих дидактичних завдань;
- 2) основну – як найбільш значуща серед частин, що використовуються в даній технології;
- 3) монотехнологію– все навчання та управління навчальним процесом спирається на застосування комп'ютера [14, с.144].

У роботі [14, с.29] виділяються засоби навчання та методи їх використання, якими характеризуються комп'ютерні технології навчання. До засобів відносяться: технічне забезпечення (персональний комп'ютер, комп'ютерні мережі, комп'ютерна лабораторія); програмне забезпечення, орієнтоване на реалізацію функцій навчального процесу; дидактичний матеріал.

Разом з тим, О. Євдокимов дотримується думки, що нові педагогічні технології не можна ототожнювати з різними засобами електроніки. Він зазначає: «Цілі й методи навчання обирає викладач, а комп'ютер виступає підсилювачем людських можливостей» [22, с.53]. Оскільки навіть при реалізації комп'ютерного навчання викладач опосередковано через комп'ютерну програму впливає на результати навчання учнів.

Думки про те, що наростання можливостей комп'ютера, нові апаратні та програмні засоби ведуть до витіснення терміна «комп'ютерні технології» терміном «нові інформаційні технології», притримується А. Соловов [23]. У змісті даного поняття автор висвітлює процеси накопичення, обробки, представлення та використання інформації за допомогою електронних засобів, а суть інформатизації освіти визначає як створення учням умов вільного доступу до великих об'ємів інформації в базах даних, довідниках, електронних архівах, базах знань і т.д. Виходячи з цих міркувань, він визначає інформаційну технологію навчання як сукупність електронних засобів та способів їх функціонування, які використовуються для реалізації навчальної діяльності. Ми вважаємо, що немає необхідності здійснювати заміну термінів. Нові

інформаційні технології включають в себе ІКТ навчання і є дещо ширшим поняттям. Тому їх не можна ні ототожнювати, ні замінювати.

Поняття «інформаційно-комунікаційні технології», як і «комп'ютерні технології», з'явився значно пізніше, ніж у навчанні почали використовувати комп'ютери. Його поява – свідчення нового підходу до розуміння сутності комп'ютерного навчання [24].

Сучасний етап застосування ІКТ навчання характеризується використанням комп'ютера не епізодично, а систематично – з першого до останнього заняття. Основна проблема, яка тут вбачається, – це розробка методики комп'ютеризації курсу. Можливі або повна перебудова і орієнтація на створення нових комп'ютеризованих курсів, або реалізація методики з частковою комп'ютерною підтримкою.

Г. Козлакова визначила наступні етапи розвитку інформаційних технологій навчання в Україні:

- Введення до навчальних планів підготовки педагогів та інженерів дисциплін з інформатики.
- Застосування комп'ютерної техніки при курсовому та дипломному проектуванні. Розробка окремих навчальних програм для дисциплін природничо-математичного циклу.
- Створення комплексів автоматизованих навчальних систем, курсів на базі промислових розробок та програм-оболонок для дисциплін природничо-математичного, загальноінженерного та гуманітарного циклів.
- Створення інтегрованих проблемно орієнтованих навчальних місць для наскрізної підготовки студентів за циклами багатьох дисциплін.
- Перспектива створення комп'ютеризованих навчальних місць студента і викладача на базі засобів мультимедіа, комунікаційних мереж, телекомунікацій [25, с.97].

Ряд основних проблем, які виникають при застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій в системі освіти виділив Є. Виштінецький [26, с.33]:

- переробка навчального курсу для його комп'ютеризації;
- побудова навчального процесу із застосуванням комп'ютера;
- визначення частки навчального матеріалу, який слід реалізувати із застосуванням комп'ютера;
- визначення засобів, за допомогою яких слід здійснювати контроль знань;
- визначення інформаційних технологій, які потрібно застосовувати для реалізації поставлених дидактичних задач.

До цих проблем можна додати недостатню підготовку та перепідготовку викладацьких кадрів, на що вказують Ю. Цевенков та О. Семенова [27].

Методичне забезпечення ІКТ навчання не поспіває за розвитком технічних засобів, оскільки в методичному плані інформаційні технології навчання інтегрують знання таких різнорідних наук, як психологія, педагогіка, математика, кібернетика, інформатика, образотворче мистецтво, причому психолого-педагогічний базис є визначальним у цій інтеграції. Саме відставання в розробці психолого-педагогічних проблем, «не технологічність» наявних розробок вважають однією з основних причин розриву між потенційними і реальними можливостями ІКТ навчання [28].

Розроблення засобів ІКТ навчання для підтримки навчального процесу ускладнюється ще й необхідністю добре знати зміст предметної області і враховувати властиву їй специфіку методики викладання.

Сукупність педагогічних аспектів застосування ІКТ в навчанні, і їх як складову комп'ютерних технологій навчання були предметом наукових досліджень [29]. Зокрема, проблему підготовки майбутніх учителів проектування із застосуванням ІКТ у своїх роботах досліджували В. Арестенко, Л. Брескина, С. Гунько, Р. Гурін, І. Смирнова, О. Трофимов.

Поняття «інформаційна культура вчителя» І. Смирнова пов'язує з поєднанням знання загальних можливостей, що надаються комп'ютерною технікою в сукупності з володінням методикою її використання в професійній діяльності; останнє – один із найбільш важливих показників інформаційно-культурного рівня вчителя. За результатами проведеного теоретичного аналізу проблеми формування інформаційної культури майбутнього вчителя доведено, що ця культура є професійно значимою складовою, яка не може бути сформована відірвано від загальної педагогічної культури [30, с. 6].

Підготовка майбутніх учителів до застосування сучасних засобів навчання, на думку О. Трофимова, дозволяє збагачувати процес навчання високоякісним ілюстративним матеріалом, статичним і динамічним зображенням, звуковим супроводом з використанням спеціальних методичних рекомендацій [31].

Створення в Україні інформаційної спільноти, як вважає М. Кадемія, висуває перед системою освіти завдання щодо її інформатизації, що передбачає підготовку громадян до життя в умовах сучасного інформаційного світового простору, підготовку та підвищення якості загальноосвітньої та рівня професійної підготовленості фахівців на основі використання сучасних ІКТ. Це потребує, на її думку, розроблення та впровадження різних методів і технічних засобів збирання, збереження, оброблення та передавання інформації, розширення знань людини [32, с. 22].

Методики вивчення ІКТ спеціалістами з іноземних мов і методики вивчення іноземних мов за допомогою інформаційних технологій розглянуті в роботах Н. Зінукової і Л. Карташової [33,34]. Зокрема, Л. Карташова наголошує, що традиційна система навчання недостатньо враховує професійну спрямованість навчально-виховного процесу, бо у ньому не створюються умови розвитку здатності до самостійності, самореалізації та інших особистісних якостей людини [34, с. 6].

Формуванню інформаційної культури студентів закладів освіти I-II рівнів

акредитації також присвячені роботи О. Ількової, М. Кадемії, В. Качурівського.

О. Співаковський доводить, що впровадження ІКТ у процес навчання змінює питому вагу і реальні можливості реалізації системи дидактичних принципів (науковості, наочності, системності, систематичності й послідовності, доступності, принцип індивідуального підходу та активного включення учня до навчальної діяльності) [35, с. 15].

Багато уваги впровадженню інформаційних технологій навчання у вищій школі приділяє Г. Козлакова [36]. Науковець у своїх роботах і докторській дисертації розглянула та проаналізувала теоретичні й методичні основи ступеневої підготовки майбутніх фахівців з комп'ютеризованих систем у технічних університетах. Зокрема, вона зазначила, що інформаційне і програмне забезпечення – це «комплекс організаційних, інформаційних і програмних засобів, що призначені для підтримки процесів навчання, наукових досліджень та управління кафедрою за допомогою баз даних, баз знань, комп'ютеризованих систем і технологій» [35, с. 14].

Можливості застосування комп'ютерної графіки в навчальному процесі висвітлені в дослідженнях О. Глазунової, М. Юсупової.

О. Глазунова проаналізувала дидактичні можливості комп'ютерної графіки та шляхи її впровадження в навчально-виховний процес. Так, на її думку, комп'ютерна графіка є багатofункціональною складовою графічно-інформаційних технологій, найлегше сприймається та найшвидше обробляється (в інформаційному плані) і засвоюється людиною, а головне – повною мірою відповідає природним психічним особливостям сприйняття нею інформації з навколишнього середовища [38].

М. Юсупова вважає, що засвоєння майбутніми учителями змісту дисциплін, в яких застосовується графіка, ґрунтується на їхніх активних уявних просторових перетвореннях геометричних характеристик поверхонь просторових форм. Саме на основі уявних перетворень відбувається розв'язування більшості графічних задач нарисної геометрії та креслення. Для

розвитку у них просторового мислення найбільш придатним слід вважати метод моделювання, який ґрунтується на теорії подібності [39, с. 10].

Завдання інформатизації самостійної роботи студентів та індивідуалізації навчання вирішували в своїх роботах Р. Завізна, Д. Таушан, С. Яшанов.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури С. Сисоєвою та В. Осадчим [40, с.16] виділені типи інформаційних технологій, а саме: комп'ютерні технології (технології, що використовують комп'ютер як засіб досягнення певних цілей); мережеві технології (технології, що послуговуються з'єднаннями пристроїв); аудіовізуальні технології (технології, що використовують аудіо-та відеоапаратуру та візуальні засоби (технічні засоби навчання, проектори, сенсорні дошки); медіа технології (технології, що засновані на використанні засобів масової інформації та комунікації (преса, звукозапис, мережа Інтернет).

Комп'ютерні навчальні програми доповнюються електронними посібниками або мультимедійними комп'ютерними посібниками. Електронні посібники – педагогічні програмні засоби, які охоплюють значні за обсягом навчального матеріалу розділи навчальних курсів або повністю навчальні курси, характерною рисою яких є гіпертекстова структура навчального матеріалу, наявність систем управління із елементами штучного інтелекту, модулів самоконтролю, розвинених мультимедійних складових [41, с. 149].

Електронний навчальний курс – цілісна дидактична система, яка ґрунтується на використанні ІКТ і засобів мережі Інтернет, з метою забезпечення навчання студентів за індивідуальними і оптимальними навчальними програмами [42].

Поєднання технічних можливостей комп'ютера і педагогічних програмних засобів дозволяє створити автоматизовані навчальні курси, які забезпечують діалогову форму спілкування студента з персональним комп'ютером [43, с. 20]. Роль автоматизованого навчального курсу відзначав В. Сидоренко, зауважуючи, що «він дає можливість враховувати

індивідуальний стиль роботи кожного конкретного студента, вносить корективи у його діяльність і здійснює всебічний контроль за результатами цієї діяльності» [44, с.405]. З цього приводу В. Стрельников зазначає, що доречним є використання в навчальному процесі автоматизованих навчальних систем, які «є комплексом навчально-методичних матеріалів (демонстраційних, теоретичних, практичних, контролюючих) та комп'ютерних програм, що керують процесом навчання» [45, с.600].

Типи електронних підручників виділяють І. Федорчук, І. Федорчук, при цьому різні варіанти поділу пропонують різні кількості категорій. Перший варіант: за особливостями застосування (спеціалізовані, універсальні), за кількістю користувачів (індивідуальні, групові, масові), за методиками подання інформації, за методами реалізації зворотнього зв'язку, за структурою навчальних програм (лінійні, розгалужені, адаптивні), за способом індивідуалізації, темою вивчення, складністю курсу (комбіновані). Другий варіант: електронні носії для навчально-методичних матеріалів: електронні підручники, довідники, мультимедійні енциклопедії; автоматизовані навчальні системи, що починають трансформуватися в інтелектуальні навчальні системи; інтегровані навчально-дослідницькі осередки для здобуття професійних знань; спеціальні програмні засоби – «стимулятори пізнання» для розвитку логічного і творчого мислення, віртуальні класи-тренажери для набуття складних навичок і умінь, інструментально-програмні засоби для дистанційного навчання. Третій варіант: індивідуальний – для великої кількості користувачів, гуманітарний – технічний, для початківців – для досвідчених, адаптивний – неадаптивний (до користувача), з контролем знань – без контролю, інформаційний – неінтелектуальний, мультимедійний – немультимедійний [46, с. 450].

Електронний підручник включає такі основні взаємопов'язані елементи: заставка з назвою книги та іншими титульними відомостями, анотація та коротка характеристика матеріалу презентації, вступ (передмова), післямова, глосарій, бібліографія, примітки користувача, розділи книги (зміст), основний

текст (перехід здійснюється вибором відповідного розділу), параграфи, абзаци, текстові положення з використанням гіпертексту, відео та анімація, звук, діаграми, графіки, елементи активізації пізнавальної діяльності, тексти контролю якості засвоєння [35, с. 95].

Електронне видання як автоматизована система, яка призначена для здійснення процесу навчання, як правило, включає: з одного боку, методичні, інформаційно-довідкові матеріали з навчальної дисципліни, а з іншого, програмне забезпечення, яке дозволяє комплексно використовувати їх для самостійного отримання знань і здійснення контролю та самоконтролю за цим процесом [40, с. 75]. З цього приводу науковці зауважують, що «структура електронного підручника складає три бази даних (дидактичні, методичні, довідкові матеріали), а також програми пошуку і пакета прикладних програм, до яких входить і контролююча програма». Така схема електронного підручника поєднує основні компоненти традиційного підручника (навчальні матеріали, списки літератури, наочність), навчально-методичного посібника (програму, тематичний план навчальної дисципліни, план і методичні рекомендації до кожної теми), інформаційно-довідкової системи (нормативні документи, глосарій), а також автоматизовану контролюючу програму [41, с. 60].

Комп'ютерні навчальні та контролюючі програми як програмні засоби навчального призначення, зазначає С. Сисоєва, дозволяють індивідуалізувати і диференціювати процес навчання, здійснювати контроль та організовувати самоконтроль, налагодити зворотній зв'язок, моделювати процеси та явища, проводити лабораторні і практичні заняття у віртуальній реальності, посилити мотивацію до навчання [42, с. 98].

О. Виштак визначає критерії щодо розробки електронних навчальних видань, серед яких виділяє ціннісні, дидактичні, методичні та технологічні [49, с. 20]. У поняття ціннісні критерії входить професійна значущість навчального матеріалу, що відбирається для підручника, який сприяє формуванню не лише

професійних знань, умінь і навичок, а й розвитку професійно важливих рис особистості майбутнього фахівця. Загальність у підходах до вивчення дисциплін, рівень складності навчального матеріалу, частота використання понять у подальших фрагментах навчального матеріалу, ступінь новизни інформації, доступність форм подання навчального матеріалу – дидактичні критерії. Методичні критерії об'єднують критерії доцільності введення гіпермедіа, критерій об'єму навчального матеріалу, об'ємно-часовий критерій, критерій модульності електронних навчальних матеріалів, критерій можливості модифікації навчального матеріалу. Критерій оптимальної експлуатації електронного навчального видання – технологічний критерій.

С. Сисоєва у цілісній системі дидактичних вимог до електронного підручника виділяє три провідні підсистеми: науково-методичну, технологічну і виховну [42, с. 94].

На основі аналізу наукових праць поняття «електронний навчальний посібник» у нашому дослідженні ми будемо визначати як вид педагогічного програмного засобу, створеного на основі прикладного програмного забезпечення та відповідно до дидактичних вимог (науковості, доступності, адаптованості, комп'ютерної візуалізації інформації, інтерактивного діалогу, зворотнього зв'язку, естетичності), що охоплює значний обсяг матеріалу навчальної дисципліни зі спеціальності, забезпечує можливість донесення матеріалу до користувача та зворотній зв'язок, індивідуальний та диференційований підхід, здійснення контролю та самоконтролю, формування інформаційної культури студента.

Отже, застосування ІКТ при підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва в коледжі дозволяє удосконалити процес навчання, підвищити його ефективність і якість завдяки інтенсифікації навчального процесу, диференціації, індивідуалізації навчання згідно зі здібностями та запитами студентів, збільшення частки самостійної пізнавальної діяльності

студентів дослідницького характеру без втрати цінних аспектів традиційних методів навчання.

Таким чином, на основі теоретичного аналізу, нами було визначено базові поняття дослідження щодо навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням ІКТ, а саме: «інформаційні технології», «інформаційна культура майбутнього учителя образотворчого мистецтва», «типи інформаційних технологій», «педагогічні програмні засоби», «прикладне програмне забезпечення». На основі теоретичного аналізу зроблено висновок, що за змістом поняття «інформаційно-комунікаційні технології» розглядається як: сукупність методів, засобів і прийомів праці, що використовуються для збирання, систематизації, зберігання, подання важливих даних (М. Жалдак) [50]; система сучасних інформаційних методичних засобів (В. Монахов); система загальнопедагогічних, психологічних, дидактичних, методичних процедур взаємодії педагогів і тих, кого навчають (П. Образцов). Серед варіантів поняття «інформаційно-комунікаційні» – інформаційні технології, інформаційно-комунікативні, інформаційно-телекомунікаційні, сучасні інформаційні, нові інформаційні, запропонованих науковцями, ми схилиємося до варіанту «інформаційно-комунікаційні» і будемо розуміти «інформаційно-комунікаційні технології» як такі, що пов'язані з використанням технічних засобів та засобів масової інформації, за допомогою яких здійснюється підготовка, створення, обробка, зберігання інформації, що передається майбутньому учителю образотворчого мистецтва, і об'єднує комп'ютерні, анімаційні, мережеві, телекомунікаційні технології, що доречно використовувати в професійній підготовці майбутнього учителя образотворчого мистецтва. Поняття «інформаційна культура» визначається науковцями як сукупність відомостей про основні засоби подання знань та вмій застосовувати їх у практичній діяльності (Г. Козлакова); уміння особистості адекватно використовувати наявні інформаційні ресурси для досягнення результатів своєї діяльності (В. Жилкін); сукупність знань, умій та

навичок пошуку, добору, аналізу інформації (Л. Філіпова). На основі теоретичного аналізу джерел означуваної проблеми, нами визначено такі типи ІКТ: комп'ютерні, мережеві, аудіовізуальні, медіатехнології. Електронний навчальний посібник ми будемо визначати як вид педагогічних програмних засобів, створений на основі прикладного програмного забезпечення та відповідно до дидактичних вимог, що охоплює значний обсяг матеріалу навчальної дисципліни зі спеціальності, забезпечує можливість донесення матеріалу до користувача та зворотній зв'язок, індивідуальний та диференційований підхід, здійснення контролю та самоконтролю, формування інформаційної культури студента. Серед прикладного програмного забезпечення, що використовується у навчанні майбутніх учителів образотворчого мистецтва виділяємо як стандартне, так і вузькоспеціалізоване для створення педагогічних програмних засобів, тестові програми перевірки знань, для створення тестових програм перевірки знань студентів та проведення моніторингу професійних знань, комп'ютерну програму створення презентацій.

1.2. Уточнення сутності базових понять дисертаційної роботи

Початок нового тисячоліття характеризується реформаторськими підходами до реалізації освітньої мети підготовки учителів образотворчого мистецтва. Зміна освітньої парадигми вимагає відображення в спрямованості освітнього процесу у вищій школі, методологічній переорієнтації навчання майбутніх вчителів в Україні. Назріла необхідність концептуального переосмислення, подолання інертності навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Сьогодні особливу роль відіграє інноваційний потенціал суспільства, що потребує людей, здатних системно й конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати адекватні рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях знання. А це, у свою чергу, формує соціальне замовлення на нові підходи в системі освіти, нове

педагогічне мислення, нове ставлення педагога до своєї діяльності. В освітній сфері має панувати дух творчості, постійного пошуку, які стануть підґрунтям нових ідей, шукань, досягнень.

Аксіоматичним є твердження, що наповнення освітнього простору — інформація, є певним текстом, що засвоюється учнем спочатку в простому значенні (знання), потім у «помноженому» значенні (уміння, навички); тобто, коли включаються різноманітні міжпредметні зв'язки (структура, яка еволюціонує як символ-образ-знак), відбувається перехід у пам'ять.

При навчанні майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню засобами ІКТ взаємодія викладача зі студентами має відповідати таким принципам:

- неперервність і цілісність розвитку особистості, гармонізація педагогічної діяльності, інтеграція всіх її аспектів;
- особистісна зорієнтованість;
- професійно-практична спрямованість (варіативність змісту занять у зоні актуальних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів і запитів педагогічної практики);
- альтернативність, свобода вибору (спільне планування, диференційовані завдання тощо);
- усвідомленість професійно-особистісного розвитку під час педагогічної взаємодії (рефлексія, корекція власної діяльності);
- творче самовираження, співпраця та співтворчість.

Через діалог культур здійснюється передача основ соціального досвіду, набутого різними поколіннями, посилюється значення художньої педагогіки; у якій головними компонентами змісту освіти є:

- знання та уявлення про світ;
- досвід способів діяльності;
- досвід художньої, технічної і наукової творчості;
- досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу;

Специфіка процесу навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва полягає в тому, що на всіх факультетах вивчаються гуманітарні дисципліни, які не вимагають вивчення об'єктів техніки - від комп'ютерної техніки до оволодіння вмінням працювати з нею. У здійсненні даного поєднання ІКТ виступають одним з найсуттєвіших чинників виконання таких важливих завдань, як інтеграція гуманітарних і технічних дисциплін. Саме ці дисципліни, в першу чергу, потребують наочних посібників при пояснювально-ілюстративному навчанні. Особливо важливо так подати навчальний матеріал, щоб студент отримав цілісне уявлення про предмет вивчення, вірно сприйняв і осмислив отриману інформацію.

Відповідно існує гостра потреба у зміні підходів до змісту навчальної дисципліни, принципів позицій щодо її творчоактивізуючого впливу на особистість, саме тому ІКТ відкрили шлях новим методам подання навчального матеріалу. До недавнього часу був присутній певний консерватизм у розробці змісту навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню та уникання широкого впровадження сучасних освітніх технологій. За останні десятиріччя відбувся бурхливий розвиток комп'ютерної та оргтехніки, які стали використовуватися в освіті.

Вчені Н. Завієна, О. Ямпольська, В. Александров, В. Шнейдеров, Н. Володіна-Панченко, О. Ларін наголошують на образотворчу роль ІКТ. Велике значення мають образотворчі ефекти комп'ютера, з допомогою яких можуть демонструватися процеси і явища, що вивчаються [51].

С. Гончаренко, розглядаючи методіку як галузь сучасної педагогічної науки, наголошує на безумовно необхідній зміні «знанієвої парадигми» на діяльнісну та творчо-розвиваючу і обов'язковому підході від «інформаційно-репродуктивного навчання до особистісно-орєнтованого» [52].

В освітній програмі О. Соронвич традиційний зміст образотворчого мистецтва доповнений розділами “Архітектура та дизайн”, “ДПМ”, а

можливості комп'ютерної техніки дозволяють транспонувати зміст деяких із цих тем на мову комп'ютера [53].

Способи творчої діяльності вимагають пошуку власних шляхів реалізації задумів, перенесення відомих способів діяльності у нестандартні ситуації.

Особливого значення набувають способи образотворчої діяльності у різних видах мистецтва та художніх техніках їх виконання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Об'єм знань з образотворчого мистецтва, графічні вміння, що засвоюються лише за зразком, не можуть забезпечити реалізацію професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, якщо вони не базуються на автентичній основі і не враховують особливостей професійного, народного, самодіяльного мистецтва з використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

Програми курсу образотворчого мистецтва, варто розглянути під новим кутом зору, а саме: з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, але на автентичній основі. Така можливість уже назріла і є реальною. Важливо для вчителя бути обізнаним в образотворчому мистецтві та інформаційно-комунікаційних технологіях.

Образотворче мистецтво належать до предметів такого типу, в яких провідним компонентом змісту освіти є емоційно-ціннісна оцінка навколишнього, особистісне сприймання, усвідомлення власного ставлення до явищ, подій та об'єктів довкілля. Найдоступнішим для учителів вищих навчальних закладів є не стільки складний рисунок (професійний рівень), скільки інформаційно-комунікаційні технології(сучасний графічний рівень).

В Україні у сфері загальної середньої освіти на 6,79 млн. учнів припадає 92 тисячі комп'ютерів, які встановлені у третині шкіл. На тисячу учнів у міській місцевості припадає 11,9 комп'ютерів, а в сільській – 17 комп'ютерів, у цілому ж по Україні – 13,6%. У неповних середніх навчальних закладах встановлено 1,7 тисяч персональних комп'ютерів, а в середніх загальноосвітніх школах – 90,3 тис.

Н. Володіна-Панченко вважає, що потрібно уникати використання лише застарілого утилітарно-практичного підходу до занять, при якому не здійснюється цілісний процес формування творчої особистості засобами мистецтва. Вчителям, які викладають образотворче мистецтво, варто не лише відштовхуватись від головних компонентів змісту освіти на своїх заняттях, не лише володіти значним обсягом ґрунтовних знань в галузі теорії та історії ІКТ, а й добре орієнтуватись у проблемах психології взагалі, і розуміти значення архетипів. Учитель повинен мати практичні навички та уміння в різних видах художньої діяльності, які може забезпечити на різних рівнях використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Вчитель повинен забезпечити можливість отримання певних знань, умінь і навичок своїм вихованцям, бути зразком нестандартного підходу до занять образотворчого мистецтва [54].

ІКТ дуже вдало входять у синтез з традиційним, природним середовищем навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва, гармонійно доповнює його і значно розширює можливості для інтенсивного, емоційно активного введення майбутнього учителя образотворчого мистецтва у світ художньої творчості, спроможний сприяти формуванню чутливості як особистісної властивості студента.

Як нетрадиційний засіб виховання та навчання, ІКТ дають майбутньому учителю можливість широко використовувати метод художньо-педагогічної драматургії на кожному занятті. На цих заняттях гармонійно поєднуються музика, образотворче мистецтво, література, завдяки чому студент виходить на шлях самостійної творчості через всебічне естетичне сприйняття. Студенти навчаються не тільки малювати на екрані дисплея, а й тиражувати свої малюнки, доповнювати їх текстами власних віршів, казок, оповідань, створювати унікальні графічні композиції, як монохромні, так і багатокольорові. Сучасні комп'ютерні програми з малювання дають можливість студенту використовувати будь-який художній матеріал, досконало

імітований комп'ютером – олівець, фломастери, туш та перо, різні фарби на різнофактурному тлі – і створювати малюнки, аплікації, фотоколажі, займатися графікою, живописом, дизайном [55].

А значні можливості з'являються у майбутнього учителя образотворчого мистецтва для оперативної реалізації своїх творчих розробок щодо виготовлення наочних посібників, поурочного роздаткового матеріалу, створення методичного фонду кращих малюнків. З допомогою ІКТ можна швидко створити багато ескізних варіантів майбутньої композиції, внести зміни, зберігаючи попередні замальовки, записати у пам'ять, та в разі необхідності, відтворити всі їх.

Практичні заняття за екраном дисплею включають:

- ознайомлення з правилами роботи з “мишкою” та PEN-mouse (комп'ютерним олівцем);
- ознайомлення із структурою клавіатури, призначенням клавіш; вправи на конструювання ними;
- тестові завдання з кольоросприйняттям, комбінаторики й комп'ютерного малювання для розвитку пам'яті, уяви, фантазії, інтелекту і художньо-творчих здібностей учнів в цілому;
- тестові завдання для визначення структури мислення кожного учня (“лівопівкульна” чи правопівкульна” дитина) та індивідуальний добір завдань для гармонічнішого розвитку.

Заняття систематичного або змішаного типу, які пропонуються, будуються на зміні діяльності з відривом від безпосередньої праці за екраном. Вони можуть містити:

- тестування на початку уроку (робота із посібником);
- прослуховування (із закритими очима) гармонізуючої музики – мандрівка в уяві;
- малювання в уяві образів, заданих вчителем або власних;

- виконання начерків, ескізних варіантів майбутньої композиції на папері;
- друкування малюнків за допомогою принтера;
- виконання композицій у традиційних техніках (малюнок олівцем, фломастерами, аплікація з кольорового паперу та ін.);
- невелика екскурсія на природу;
- логарифмічні вправи (музично-рухові, мовно-рухові та музично-мовленнєві ігри та вправи, що створюють у дітей потрібний для якісних занять психоемоційний стан, допомагають їм швидко відпочити і набратися енергії для дальшого навчання).

Подана технологія навчання основ образотворчого мистецтва і художньої праці з комп'ютерною підтримкою забезпечує швидке й водночас глибоке засвоєння термінології, понять у галузі художньої та комп'ютерної культури, формування в учнів комп'ютерного мислення.

Як відомо, зображення різних предметів на площині чи у просторі, виконане з певною мірою умовності, називається графічним зображенням. До графічних зображень відносять малюнки, креслення, схеми, графіки, діаграми та ін.

Графічні системи є новим інструментом в руках майстра, їх можливості дозволяють максимально наблизити графічну модель до реального об'єкта.

Цілком зрозумілим є те, що великий інтерес до комп'ютерної графіки виявляють і студенти, адже їм властивий потяг до малювання, схильність фантазувати, бажання висловити власне світосприйняття через малюнок. Водночас комп'ютер є для підлітків надзвичайно привабливим інструментом. Таким чином, комп'ютерна графіка з одного боку сприяє розвитку естетичних, художніх і конструкторських здібностей майбутнього викладача образотворчого мистецтва, а з іншого, є великим стимулом для опанування студентами сучасних інформаційних технологій в тому числі і з опорою на комп'ютерну графіку.

З метою залучення молоді до комп'ютерної графіки та активізації роботи із впровадження перспективних технологій у навчальних закладах у багатьох країнах світу проводяться численні конкурси та олімпіади з комп'ютерного дизайну. В мережі Інтернет можна знайти сайти клубів, що об'єднують тих, хто цікавиться комп'ютерною графікою, та надають можливість авторам (професіоналам та аматорам) розміщувати там свої роботи.

Олімпіади з комп'ютерного дизайну дають змогу учням не тільки підтвердити свої знання щодо сучасних інформаційних технологій, а й виявити власну творчу індивідуальність, відкрити в собі митця.

Проведення олімпіад із комп'ютерного дизайну серед школярів повинне стати традицією, адже комп'ютерна графіка заслуговує на те, щоб у шкільних програмах їй приділялося більше уваги. При вивченні основ орнаментаций з опорою на комп'ютерну графіку разом з умінням користуватися сучасними графічними системами формується естетичне ставлення до дійсності, розвивається уява та фантазія. Це сприяє художньому збагаченню молодої людини, розкриває перед нею невичерпні творчі можливості.

Навчання образотворчому мистецтву з комп'ютерною підтримкою має ґрунтуватися на знанні ІКТ та глибокому розумінні законів автентичного мистецтва. Тут повинні співпрацювати вчителі інформатики та образотворчого мистецтва із залученням останніх до опанування ІКТ. Творча взаємодія представників різних галузей знань забезпечує перспективу для ефективного використання ІКТ в системі дидактичних засобів для цілісного навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування.

У контексті розвитку методики викладання ІКТ в рамках сучасної педагогіки доцільним є зосередження уваги на розгляді першочергового завдання занять з образотворчого мистецтва на формуванні в майбутніх учителів образотворчого мистецтва спроможності сприймати художній образ із його подальшим відтворенням у проектуванні власних художніх творів.

Викладання образотворчого мистецтва в сучасних умовах потребує від майбутнього учителя широкого впровадження інформаційно-комунікаційних методів, прийомів та засобів навчання, які забезпечуються використанням комп'ютерних програм.

Комп'ютер дозволяє створювати малюнки, фотоколажі, електронні аплікації, прибрати проблему пошуку кольорових декоративних поєднань, розбиття площини картини й заповнення її симетричними, асиметричними й рекурсивно повторювальними елементами. Він креслить шрифти, будує проєкції деталей, обертає й переміщує їх, змінює масштаб, генерує кольорові і тонові зображення різних поверхонь.

Комп'ютер спроможний швидко створити багато ескізних варіантів майбутньої композиції, внести зміни, зберігаючи попередні замальовки, записати у пам'ять та, за необхідності, відтворити їх всі.

За дидактичними завданнями заняття з комп'ютерної графіки під час викладання предметів образотворчого циклу можна поділити на:

- лекційні;
- демонстраційні;
- консультативні;
- контролюючі;
- моделюючі

За формами навчання:

- індивідуальні;
- локально-мережеві;
- глобально-мережеві.

За призначенням:

- загальноосвітні;
- професійно-орієнтовні.

ІКТ наділені графічними можливостями під час занять з образотворчого мистецтва, ефективно реалізують найбільш значущі, з позиції дидактичних принципів, методичні цілі:

1) візуалізація навчальної інформації за допомогою проектора: по-перше, досліджуваного об'єкта (наочне подання на екрані комп'ютера об'єкта, його складових частин або їхніх моделей, а при необхідності – у будь-яких ракурсах, у деталях, із можливістю демонстрації внутрішніх взаємозв'язків складових частин); по-друге, досліджуваного процесу (наочне подання на екрані комп'ютера даного процесу або його моделі, у тому числі схованого в реальному світі, а при необхідності – у розвитку, у часі і просторовому русі, подання графічної інтерпретації досліджуваної закономірності процесу, який вивчається);

2) моделювання або імітація всіх досліджуваних об'єктів, процесів або явищ;

3) проведення контрольних робіт в умовах імітації в комп'ютерній програмі реального дослідження або експерименту;

4) створення й використання інформаційних баз даних, необхідних у навчальній діяльності, забезпечення доступу до інформаційної мережі;

5) посилення мотивації навчання (наприклад, за рахунок образотворчих засобів програми або використання ігрових ситуацій);

б) розвиток наочно-образного мислення;

На основі перерахованих методичних цілей використання програмних засобів, наділених графічними можливостями, наведемо типологію за методичним призначенням:

– навчальні програмні засоби, методичне призначення яких – повідомлення суми знань з відповідними ілюстраціями, формування вмінь, навичок навчальної і практичної діяльності, забезпечення необхідного рівня засвоєння, який встановлюється зворотним зв'язком, реалізується засобами програми;

- програмні засоби (системи) – тренажери, призначені для відпрацювання вмінь, навичок навчальної діяльності, здійснення самопідготовки, звичайно використовуються при закріпленні раніше вивченого матеріалу;
- інформаційно-пошукові програмні системи, інформаційно-довідкові програмні засоби, що дають можливість вибору й виведення необхідної користувачу інформації, частіше за все їх методичне призначення – формування вмінь і навичок щодо систематизації інформації;
- імітаційні програмні засоби (системи), що являють собою певний аспект реальності для вивчення його основних структурних або функціональних характеристик за допомогою деякого обмеженого числа параметрів;
- моделюючі програмні засоби довільної композиції, що дають у розпорядження учня основні елементи й типи функцій для моделювання певної реальності. Вони призначені для створення моделі об'єкта, явища, процесу або ситуації (реальних або віртуальних) з метою їхнього вивчення, дослідження;
- демонстраційні програмні засоби, що забезпечують наочне подання навчального матеріалу, візуалізацію досліджуваних явищ, процесів і взаємозв'язків між об'єктами;
- навчально-ігрові програмні засоби, призначені для програвання навчальних ситуацій;
- дозвільні програмні засоби, які використовуються для організації навчально-ігрової і просто ігрової діяльності, що мають на меті, як правило, розвиток уваги, реакції, пам'яті.

Серед запропонованих напрямів використання ІКТ в процесі навчання слід особливо виділити наступні: візуалізація навчального матеріалу при пояснювально-ілюстративному навчанні (застосовуються види комп'ютерної графіки, що дозволяють демонструвати наочний матеріал, будову та властивості досліджуваних об'єктів, що дозволяє розвивати наочно-

образнемислення) [56]; розміщення графічних зображень у програмних засобах навчального призначення та дистанційних навчальних системах при комп'ютерному та дистанційному навчанні (види ІКТ, які використовуються при розробці програмних засобів навчання, дозволяють розмістити наочний матеріал у комп'ютерних навчальних програмах для забезпечення більш зрозумілого сприйняття інформації); імітація та моделювання при проблемному навчанні (види ІКТ, які володіють інтерактивними властивостями і дозволяють здійснювати дослідницьку діяльність щодо об'єктів, явищ, процесів); для практичного навчання можливості ІКТ полягають у роботі студентів з графічними даними за допомогою професійно-орієнтованих пакетів (графічні, пакети дизайнерської графіки), пакетів ділової графіки, графічних редакторів тощо [57].

Одним із найважливіших завдань сучасної освіти є створення необхідних умов для формування творчої особистості, реалізація її природних здібностей. Особливе місце в процесі гуманізації освітнього середовища належить художньо-естетичному циклу навчальних дисциплін. Сьогодні образотворче мистецтво є важливою складовою частиною системи художньої освіти. Педагогічна інтерпретація проблеми навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню ІКТ на заняттях передбачає розробку, систематизацію й узагальнення методів, а також створення нових методик, які дозволили б конструктивно впливати на систему компонентів естетичної культури в їх взаємозв'язку; розробку комплексу відповідних педагогічних умов [58].

Перед нами постає питання про можливість залучення саме майбутніх учителів образотворчого мистецтва до занять цим складним і водночас цікавим видом мистецтва, який поєднує в собі велике різноманіття трудових операцій і можливість творчого самовираження.

Впровадження ІКТ в процес навчання образотворчого мистецтва відповідає тим вимогам, які висувають педагоги і психологи стосовно

організації занять. Використовуючи засоби ІКТ навчання на заняттях з образотворчого мистецтва та проектування майбутні учителі мають можливість самостійно творити, створюючи стилізовані рисунки, спираючись на історичні відомості про видатні події в житті народу, народний фольклор, твори видатних українських художників, використовувати традиційні народні орнаменти, предмети побуту, національний одяг. Крім того, ІКТ дають можливість залучення майбутніх учителів образотворчого мистецтва до дизайн-освіти, бо він тісно пов'язаний з різними видами не тільки мистецтва, а й технологіями матеріалів.

Вчені приходять до одностайного висновку, що навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ сприяє всебічному й гармонійному розвитку особистості, насамперед їхніх творчих здібностей; значно розширює можливості для інтенсивного емоційно-активного введення у світ мистецтва та художньої творчості; у малюнках відбувається швидкий та закономірний перехід від плоского бачення світу до об'ємного; розуміють і використовують у своїх роботах головні закони композиції; чіткіше розуміють лінійну та просторову перспективу. Але ІКТ повинні бути не замість, а разом з традиційними художніми матеріалами, тобто преамбулою концепції використання засобів комп'ютерної графіки, в межах заняття образотворчого мистецтва повинна бути ідея максимальної ефективності формування й розвитку творчих здібностей без зайвого захоплення лише засобами ІКТ.

Особливого значення набувають способи образотворчої діяльності в різних видах мистецтва та художніх техніках їх виконання. Це, насамперед, стосується образотворчого мистецтва, коли застосовують традиційні й сучасні методи та прийоми. Об'єм знань образотворчого мистецтва і художньої праці, графічні вміння, що засвоюються лише за зразком, не можуть забезпечити реалізацію творчих можливостей особистості, якщо вони не базуються на автентичній основі й не враховують особливостей професійного, народного, самодіяльного або дитячого мистецтва [59].

Таке завдання суспільства цілком залежить від якості й змісту професійної підготовки майбутнього викладача образотворчого мистецтва, від грамотного застосування в системі ІКТ. Належне володіння інформаційно-графічною культурою задовольняє суб'єктивну потребу у творчій самореалізації та саморозвитку особистості і сприяє соціальній адаптації громадян. Імовірність успішного розвитку інформаційно-графічної культури залежить від особистого прагнення (цілеспрямованості) конкретної людини повною мірою реалізувати свої можливості й здібності. Участь у дослідженні цієї проблеми та її аналіз дає ключ до конструювання системи моделей програмного забезпечення, спрямованих на розв'язання таких освітніх завдань:

1) розвиток світоглядної, громадянської та спеціальної компетентності студента;

2) формування творчої особистості майбутнього учителя образотворчого мистецтва, готового до самостійної роботи в різних сферах життєдіяльності — виробничій, духовній, сімейній, науковій; уміння знайти своє місце в житті суспільства; високопрофесійно й компетентно реалізувати свої здібності — тобто бути конкурентоспроможним і практично здатним до викладання в ринкових умовах.

Людину, її уподобання, загальну культуру багато в чому визначає та виховує предметно-просторове оточення, те середовище людини, в якому вона навчається, працює, живе, відпочиває: природа, соціум, предмети людської праці, зокрема витвори побуту та мистецтва, предметно-архітектурний простір. Природне оточення також відіграє важливу роль, тому що завдяки рівновазі між внутрішнім життям людини й зовнішнім оточенням, де розгортається професійна діяльність, досягається повна гармонія різних її якостей.

За визначенням О. Хмельовського, «дизайн — це творчо-конструктивна діяльність, спрямована на гармонізацію в людині й навколо неї природного середовища зі штучним, а дизайн-творчість — це й наука, і мистецтво, і технічна творчість, і філософія, і духовна практика, які разом спрямовані на

вивчення й утвердження гармонії в цілому і в конкретних гармонійних системах» [60].

Іншими словами, ІКТ спрямовані на розвиток творчої здатності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, яка забезпечує практичну, духовну і широку світоглядну основу суспільної діяльності. Це має допомогти їм у пошуках повноцінних сучасних засобів створення предметного простору: інтер'єрів та екстер'єрів, проектування матеріальних об'єктів і моделювання життєвих функцій на основі методу компоновання, щоб надати результатам проектування естетичних і гуманних якостей суспільства, гармонізувати взаємодію людини й суспільства.

Процес інформатизації суспільства змінює традиційні погляди на перелік умінь і навичок, необхідних для надійної та висококультурної соціальної адаптації громадян у соціумі. З розвитком ІКТ і зростанням їхньої ролі у сферах творчої й інтелектуальної праці з'являються нові професії, засновані на прикладному використанні цих технологій на виробництві.

ІКТ стали яскравою прикметою нашого часу — нині це найнаочніший засіб зв'язку між людиною і комп'ютером. Особливої ваги набирають комп'ютерні графічно-інформаційні технології, які охоплюють усі галузі інформатики, їх методологічна основа, інструментальна база і сфера застосування невпинно розширюються, проникають у все ширше коло найрізноманітніших галузей життєдіяльності людини. При цьому основним функціональним реалізатором таких технологій є комп'ютерна графіка - найвидовищніша багатофункціональна складова ІКТ. Вона найлегше сприймається та найшвидше обробляється (на інформаційному й образно-семантичному рівні) й засвоюється людиною, а головне, — повною мірою відповідає природним психологічним особливостям сприйняття людиною навколишнього середовища [61].

Спектр застосування комп'ютерної графіки настільки широкий, що торкається практично кожного користувача і професіонала у вирішенні вічних

завдань мистецької освіти, де віртуальна реальність, реалістичний синтез живих об'єктів, комп'ютерна анімація відкривають нові можливості на шляху до творчості.

Багатий потенціал комп'ютерної графіки визначається математичною базою, носіями якої є фахівці, тому її подальший розвиток і поширення значною мірою залежать від рівня і загальної, і фахової освіти. Категорія «інформаційно-графічна культура» — об'єднувальне поняття, що включає такі компоненти, як «знання й уміння в галузі інформаційно-візуальних технологій», «художньо-творча діяльність» і т. ін. Вихідним моментом у розумінні розвитку інформаційно-графічної культури виступає уявлення про художньо-творчу діяльність як найважливішу сферу духовного життя людини, тому поняття «інформаційно-графічна культура» характеризує вищий ступінь розвитку особистості [62].

Розвинуте просторове мислення в контексті мистецької освіти розглядається як невід'ємна складова основних професійних вимог до підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Для розуміння важливості цього питання достатньо звернути увагу на те, що у творчому процесі тривимірний світ відображається на двовимірній площині полотна або папері. Скульптор, моделюючи форму з глини, повинен володіти загостреним відчуттям обсягу та простору, бо він не має можливості додатково задіяти колірно-тонові засоби для посилення ефекту просторовості. Для успішного розвитку в майбутніх учителів образотворчого мистецтва здібності до просторового мислення, а також для здійснення професійного навчання, сучасна наука й техніка дає нові ефективні засоби. Так ІКТ дозволяють значно збільшити результативність традиційних методів розвитку просторового мислення, а в деяких випадках створюють нові, притаманні лише ІКТ можливості.

Аналізуючи наукові розробки з цієї тематики, можна виокремити певні напрямки руху. Науковці В. Михайленко і М. Яковлев у навчальному посібнику

«Основи композиції» створили систему творчих завдань розвиваючого характеру на базі фундаментальних теоретичних принципів композиції. Так наприклад, лекція № 8 передбачає наступний зміст: «Графічна граматика простору. Засоби відтворення глибинно-просторових характеристик композиції. Синтез традиційних та нетрадиційних засобів графічної виразності. Колаж та інсталяція. Комп'ютерна графіка як засіб художньої виразності» [63, с. 268].

Професійна дизайн-освіта інформаційного суспільства може успішно розвиватися завдяки використанню педагогічного дизайну (ISD: Instructional Systems Design) – наукового напрямку, зорієнтованого на проектування найефективніших, найраціональніших і найкомфортніших способів, методів і систем навчання, призначених для сучасної освітньої практики. Впровадження педагогічного дизайну у професійну дизайн-освіту забезпечить розроблення проектних технологій, сприятиме реалізації новітньої дидактичної системи STEAM-освіти – освітньо-культурного синтезу різних галузей знань: S – science (науки), T – technology (технології), E – engineering (інжиніринг), A – art (гуманітарні і мистецькі дисципліни), M – mathematics (математику). STEAM-освіта на відміну від STEM-освіти включає змістовий компонент art (мистецькі, гуманітарні дисципліни, дизайн). Креативна STEAM-освіта стимулюватиме майбутніх магістрів до оволодіння компетентністю з новітніх проектних технологій і забезпечить участь студентів в інноваційних міжнародних конкурсах та олімпіадах: MATHCOUNTS, Science-олімпіадах, FIRST Robotics тощо [64].

Ідея трансформації алгоритмічної STEM-освіти у креативний освітньо-культурний синтез STEAM-освіти запозичена з освітніх систем країн – «азіатських тигрів»: Японії, Сінгапуру, Тайваню, Гонконгу, Південної Кореї. Цим країнам вдалося поєднати інноваційні технології інжинірингу із національним дизайном, мистецтвом і етнічною культурою і запропонувати національні артефакти світовому ринку.

Аналіз наукової літератури показує перспективність навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ, у яких зокрема задіяна комп'ютерна графіка. Тому мета даної роботи - показати принципи навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва ІКТ, виявити зв'язок між ІКТ і підвищенням ефективності підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

1.3. Емпіричний досвід підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до застосування ІКТ у професійній діяльності

Сучасні тенденції розвитку України, її інтеграція в європейське і світове товариство поставили перед українською наукою низку нових завдань, одним з яких є якісна підготовка майбутніх вчителів у вищих навчальних закладах, зокрема, вчителів образотворчого мистецтва. Підвищення вимог до навчально-виховного процесу професійної освіти стимулює до активних пошуків удосконалення тих компонентів системи підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, що дозволяють формувати не просто людську індивідуальність, а творчу особистість, яка здатна ставити й вирішувати соціально-значущі завдання.

Пошук нових шляхів набуття майбутніми учителями образотворчого мистецтва професійно-значущих знань, умінь та навичок, особистісних якостей, що сприяли б ефективному функціонуванню в мистецько-педагогічній діяльності, пов'язаний з вирішенням низки протиріч, які існують сьогодні у вищих закладах освіти між:

- виникненням різноманітних альтернативних видів мистецької освіти та використанням навчальних планів та програм, що не передбачають орієнтацію на роботу майбутніх учителів образотворчого мистецтва;

- потребою суспільства у творчій особистості, здатній до продуктивного вирішення завдань професійної діяльності та переважно репродуктивними методами, за допомогою яких здійснюється педагогічний вплив на студентів у вищих навчальних закладах;

- традиційними формами та методами навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва базових дисциплін (рисунку, живопису, композиції) і необхідністю введення у професійну підготовку ІКТ;

Наведені вище суперечності знижують якість підготовки майбутнього учителя образотворчого мистецтва і визначають необхідність пошуку шляхів її розв'язання. У зв'язку з цим актуальності набуває проблема навчання майбутнього вчителя образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ, що сприяє ефективності та якості професійної підготовки. Це забезпечує умови формування майбутнього учителя образотворчого мистецтва, розвиток професійної компетентності, рівня мистецько-педагогічної майстерності та загальної викладацької культури.

Проблема навчання вчителів мистецьких дисциплін розглядалася багатьма дослідниками. Теоретичні проблеми професійної підготовки майбутніх учителів висвітлено у працях (О. Абдуліної, Є. Барбіної, І. Зязюна, Н. Дем'яненко, Е. Карпової, Л. Кіндратової, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна та ін.). Засоби активізації художньо-педагогічної підготовки студентів педвузів вивчали дослідники Г. Біда, В. Кузін, І. Лернер, Г. Орловський, А. Терентьєв; шляхи і засоби підвищення потенціалу студентів художньо-графічних факультетів у процесі вивчення художніх дисциплін досліджували Т. Агапова, В. Зінченко, М. Маслов, Е. Шорохов, В. Щербина та ін.; формування методико-педагогічної спрямованості майбутніх учителів образотворчого мистецтва та вдосконалення їх методичної підготовки визначали Є. Антонович, Т. Міхова, С. Свид, В. Абрамова., І. Солодухін, А. Терентьєв та ін.; формування художньо-педагогічної та методичної майстерності висвітлено у наукових дослідженнях О. Білої, Л. Бичкової, Л. Гарбузенко, В. Щербини та інших.

У структурі навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ нами виділено головні напрями підготовки: естетико-культурологічний, психолого-педагогічний, методичний та спеціальний технічний.

Ці складники підготовки доповнюють один одного і взаємопов'язані між собою, тобто у процесі навчання в майбутніх учителів образотворчого мистецтва формується комплекс психолого-педагогічних знань та вмінь.

Фундаментом професійного становлення майбутнього учителя образотворчого мистецтва засобами ІКТ є естетико-культурологічна підготовка, зміст якої передбачає набуття культурологічних знань, формування вмінь орієнтуватися в культурологічній, мистецько-естетичній та моральній проблематиці і впровадження у життя відповідно до вимог, поставлених перед культурною, інтелігентною особистістю та професіоналом [65, с 395].

Психолого-педагогічна підготовка як компонент професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій «...містить увесь педагогічний адаптований досвід людства, який держава й суспільство вважають обов'язковим і доцільним задля підготовки сучасного спеціаліста з вищою освітою ....» [66, с 22].

Змістом психолого-педагогічної підготовки є засвоєння майбутніми вчителями образотворчого мистецтва сучасних наукових уявлень про педагогіку і психологію як галузі людинознавства та їх місце в системі наук про освіту; знання вікової та мистецької психології (вікових та індивідуально типологічних особливостей учнів основної школи), психологічних механізмів впливу ІКТ на особистість, оскільки успіхи майбутнього учителя образотворчого мистецтва не визначаються тільки фаховою освіченістю. Майбутній учитель образотворчого мистецтва може володіти фактичним матеріалом, методикою викладання, художньою майстерністю, але в професійно-педагогічному плані може бути не готовий до роботи. Слушно зауважували педагог-художник П. Чистяков, що «вчителю образотворчого

мистецтва потрібно вміння викладати навчальний матеріал продумано, захоплююче, доступно, економно». Тому, крім художньої освіченості, майбутньому учителю малювання потрібна освіченість педагогічна, знання педагогічної теорії та практики, підготовка до вирішення будь-якої задачі (педагогічної, психологічної, художньої), що поставить перед ним життя [67, с. 102-103].

На визначальній ролі методики як галузі сучасної педагогічної науки, «яка безпосередньо прокладає міст від теорії до практики, ... поєднує знання конкретної науки і психології людини, що розвивається зі своїми специфічними законами, виробляє методи і прийоми найбільш раціонального навчання, щоб досягти засвоєння ними знань і розвитку їх пізнавальних здібностей» наголошує академік С. Гончаренко [68, с. 13].

Не викликає сумнівів, що навчання майбутнього учителя образотворчого мистецтва багато в чому визначає глибина його предметної підготовки. Спеціальна мистецько-технологічна підготовка є важливою складовою підготовки майбутнього учителя образотворчого мистецтва, що визначає «професіоналізм» учителя у предметній галузі, а саме – з ІКТ. Оскільки саме спеціальній підготовці майбутнього учителя образотворчого мистецтва сьогодні надається статус варіативної, вона повинна бути змістовною, більш досконалою і значно поширеною.

Навчання майбутнього учителя образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ ґрунтується на одному з важливих принципів мистецької освіти – принципі інтеграції, оскільки використання інтеграції в навчально-виховному процесі сприяє досягненню системної цілісності та надає можливість майбутнім учителям образотворчого мистецтва осмислити особливості різних видів мистецтва, переважно через мову вираження і ступінь соціальної значущості кожного з них. Процес навчання ми розглядаємо з позиції «внутрішньо предметної інтеграції», що дозволяє виділити три

взаємопов'язані аспекти означеної підготовки: художній, технологічний та графічний.

Художній компонент на основі синтезу знань та вмінь базових дисциплін образотворчого мистецтва (рисунок, живопис, композиція) забезпечує розвиток у студентів комп'ютерної грамоти. Майбутні фахівці оволодівають широким спектром зображально-виразних засобів графіки: вчать не тільки відтворювати реалістичне зображення, але й творчо перетворювати його, виявляючи пластичні, ритмічні, формоутворюючі та декоративні якості. Відбувається формування композиційних вмінь та навичок при вивченні властивостей та засобів композиції, необхідних у творчій переробці елементів предметного та природного середовища. Комплекс знань з основ кольорознавства – основні положення, принципи та закони побудови творчих композицій на основі колористичного кола, декоративні та психологічні властивості кольорів – надає можливість майбутнім учителям образотворчого мистецтва подолати стереотипні колірні уявлення та одночасно сформувати в них своєрідне колористичне світосприйняття та виховати власну колористичну культуру.

Як зазначає Б. Ломов, «чим глибше проникати до таємниць художніх технік і матеріалів, тим вище будуть знання та навички не тільки в галузі образотворчого мистецтва, а й в інших дисциплінах, тим гостріше буде їхнє бачення і сприйняття навколишньої дійсності» [69].

Із цієї позиції технологічний компонент підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ навчання характеризується оволодінням знаннями та вміннями з основ комп'ютерних технологій навчання, добором відповідних технік (образотворчих, декоративних, технологічних).

Проектний компонент забезпечує формування у студентів системи знань та вмінь у процесі творчості та інтегрує знання мистецького та інформаційно-комунікаційних компонентів. Різновид мистецько-технологічних знань і вмінь,

отриманих майбутніми учителями образотворчого мистецтва на попередніх етапах, надає можливість включитися у творчий процес, у якому відбувається не тільки пізнання дійсності, а її творче перетворення й активне освоєння, що зумовлює перехід від старих прийомів сприйняття до глибокого усвідомлення ідеї, заради якої створюється новий образ, предмет, об'єкт тощо. Сам процес пробуджує творчі здібності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, організовує на творче перетворення світу відповідно до потреб часу, в якому вони живуть, що веде до розвитку особистості.

Педагогічна технологія підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва ІКТ має оптимізувати процес професійної підготовки, спираючись на сукупність об'єктивних можливостей культурного та освітнього середовища, в якому закладені значні потенціал та педагогічні можливості для забезпечення професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, гармонійного розвитку його інтелектуальної, емоційної, почуттєвої, психофізіологічної, творчої сфери. З цією метою потрібно підібрати педагогічно доцільний комплекс інноваційних форм, засобів, методів та прийомів організації з максимальним урахуванням особливостей та поетапності процесу формування професійних умінь у майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ [70].

Тому одним із важливих напрямів навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ стала багатогранна робота викладачів педагогіки, психології, культурології, методик образотворчого мистецтва та художньої культури, основ педагогічної майстерності по створенню міждисциплінарної єдності навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ. Ми погоджуємося з думкою П. Решетнікова, який вважає, що «низька ефективність професійного навчання найчастіше зумовлена тим, що кожен викладач працює незалежно від іншого, автономно, не узгоджуючи зі своїми колегами ні мети навчання, ні його змісту, ні підходів до професійної підготовки» [71, с.27]. Лише за умов координації

зусиль викладачів у підготовці майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, можливо створити єдину систему на основі взаємодії, що дасть можливість формувати психолого-педагогічні, культурологічні, художньо-естетичні, антропологічні, фізіологічні, моральні, деонтологічні знання в паралельному взаємозв'язку з системою педагогічних вмінь як «структурної одиниці професійної та педагогічної діяльності» (Л. Спірін), що забезпечать її ефективність.

Іншим важливим напрямом стало поглиблення практичного компоненту підготовки засобами ІКТ з урахуванням специфіки діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва під час використання комп'ютерних технологій. «...Вищий навчальний заклад, – на думку В. Семиченко, – повинен допомогти студенту усвідомити сутність обраної професії, її вимоги до виконавця, цілі, зміст і функції професійної діяльності, можливі індивідуальні стратегії виконання професійних обов'язків, специфіку професійної майстерності та шляхи оволодіння нею, прийоми творчої адаптації до змісту та структури професійної діяльності» [72, с.176].

Таким чином, підготовка майбутнього учителя образотворчого мистецтва до проектування із застосуванням ІКТ включає інноваційні форми роботи мотиваційного і когнітивного характеру: різні види імітації ігрової діяльності у вигляді педагогічних тренінгів, практикумів з корекції емоційного стану засобами образотворчого мистецтва [73].

Як стверджує В. Корольов: «...потрібен учитель, який повинен уміти працювати з комп'ютером, використовувати його як додатковий засіб для занять. Головне завдання зараз – навчити вчителя...». Він подає результати соціологічного опитування: «...комп'ютером володіє від 20 до 50% школярів і від 3 до 5% вчителів» [74]. А це вже проблема.

Зараз зростає кількість освітніх предметів, де застосовуються засоби ІКТ, також вони присутні і в образотворчому мистецтві, але недостатньо розроблені їхні кваліфіковані програми.

У підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ, серед яких є демонстраційні, моделюючі та мультимедійні технології, що об'єднують різні форми подання інформації (текстові, графічні (у тому числі графічні анімації та відеокадри), звукові). На жаль, майже повністю відсутня методика навчання комп'ютерної графіки для майбутніх учителів образотворчого мистецтва [75].

Формування основ інформаційно-комунікаційної культури в навчальних закладах починається зі створення простих комп'ютерних малюнків у середовищі графічного редактора, поступово ускладнюючи програму.

З'ясуємо сутність трьох груп комп'ютерних зображень: растрових, векторних та трьохвимірних.

Растрова графіка. Растр – графічна сітка. Слово растр походить від латинського *gstrum* – «граблі». Так називають прозорі та непрозорі смуги, що чергуються, схожі на сліди граблів. Растрові зображення складаються з точок. Кожна точка має своє місце й колір. Візерунок, утворений точками різних кольорів і відтінків, і називається растром. Персональний комп'ютер зберігає у своїй пам'яті колір кожної точки у вигляді групи чисел. Коли треба побудувати чи змінити зображення, комп'ютерна програма змінює числа в пам'яті, а ми на екрані бачимо, як одні картинки змінюють інші [76, 77].

Характерною особливістю такої графіки є втрата якості зображення під час збільшення рисунка, оскільки прямокутні контури точок збільшуються, і їхні прямі кути і стики стають очевидними [78].

Векторна графіка. Векторні зображення складаються не з точок, а з ліній – векторів. Лінії називають векторами, коли хочуть підкреслити, що в них є власні властивості, такі як: напрямлення, форма, колір, товщина. Ці властивості ліній виражають числами. Векторний малюнок можна розібрати на частини і змінювати властивості кожної лінії окремо, а потім знову зібрати малюнок.

Якщо малюнок векторний, то комп'ютерній програмі не треба зберігати в пам'яті колір кожної точки. Замість цього він зберігає властивості ліній, записані числами [76, 77].

Тобто, основою графічних образів в векторній графіці є не растр, а так звані лінії Без'є з вузлами, які можна з'єднувати, роз'єднувати, перетягувати з метою створення потрібної фігури. Замальовувати замкнені фігури можна різними кольорами, а також комбінаціями кольорів, які плавно переходять один в один, що в графіці називається кольороподілом [78].

Растрова графіка зручна для збереження й обробки фотознімків, для створення схем, рекламних плакатів, моделей одягу. Нею користуються фотографи та художники. Всі дизайнери, модельєри і конструктори повинні вміти працювати з програмами векторної графіки [76, 77].

Трьохвимірна графіка. Трьохвимірними називають зображення, в яких є не тільки ширина й висота, але й глибина. Завдяки глибині їх можна повертати й розглядати з різних боків. Трьохвимірні зображення дуже схожі на макети чи моделі. Тому їх ще називають віртуальними моделями.

Трьохвимірна графіка – це самий складний вид комп'ютерної графіки. Її часто використовують у комп'ютерних іграх. Вона створює відчуття присутності на місці подій. Це відчуття називають віртуальною реальністю[79].

За допомогою трьохвимірної графіки створюються цілі світи зі своїми лісами, горами, будинками й дорогами. Їх називають віртуальними світами. В них можна подорожувати, відвідувати музеї, роздивлятися визначні пам'ятки даної місцевості. Якщо персональних комп'ютер підключено до Інтернету, то у віртуальних світах можна зустріти інших подорожуючих і поспілкуватися з ними [76, 77].

WEB-графіка використовується для підготовки графічних ілюстрацій в системах дистанційного навчання.

Трьохвимірна графіка використовується при підготовці ілюстративного та демонстраційного матеріалу об'ємного вигляду з анімаційними ефектами.

Пакети візуалізації функціональних залежностей дозволяють ілюструвати числові і формульні величини, що дає змогу використовувати їх під час пояснення матеріалу. Ці пакети можна використовувати не тільки для побудови графіків і визначення їх властивостей. Це потужний пізнавальний засіб, який можна застосовувати при створенні проблемних ситуацій. Когнітивна функція, яку реалізують ці пакети в процесі вивчення нових знань, має своє, не менш важливе значення. З них можна визначити три основні функції когнітивної комп'ютерної графіки. Перша – створення таких моделей представлення знань, за яких була б можливість представлення об'єктів, характерних як для логічного, так і для образного мислення. Друга – візуалізація тих людських знань, для яких поки що неможливо підібрати текстові описи. Третя – пошук шляхів переходу від спостережуваних образів до формулювання гіпотези про механізми та процеси, які заховані за динамікою спостережуваних картин. В умовах відсутності стандартів розробники графічного програмного забезпечення знаходили нові способи для розміщення графічних даних на запам'ятовуючих пристроях. Так з'явилося ще одне поняття – формат графічного файлу. Формат графічного файлу – це спосіб представлення і розміщення графічних даних на зовнішніх носіях інформації. У векторній графіці зображення складається з простих об'єктів – прямих ліній, дуг, кіл, еліпсів, прямокутників і т.п., які називаються примітивами. Примітиви володіють властивостями: формою, товщиною, кольором, а замкнуті лінії – властивістю заповнення. Як і для растрової графіки, для векторної існують різні формати. Для отримання векторних зображень, як правило, використовуються пакети ілюстративної графіки, які широко застосовуються у сфері дизайну, технічного рисунка. Такі векторні програми надають у розпорядження користувача набір інструментів і команд, за допомогою яких звичайним способом створюються малюнки. Векторні об'єкти задаються за допомогою описань (координат лівого верхнього та нижнього правого кута). Для того, щоб змінити розміри об'єкта, потрібно лише виправити його описання. Файли

векторної графіки можуть містити растрові зображення в якості одного з типів об'єктів. Такі об'єкти можна повертати, переміщувати, змінювати розмір, але не можна редагувати.

При підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ з графічних дисциплін використовується комп'ютерна графіка. Велика кількість підручників та посібників присвячена цьому питанню. Методичні особливості підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ з використанням пакетів графіки висвітлюються в сучасній літературі [80].

Комп'ютерна графіка є одним з основних джерел представлення інформації в програмних засобах навчання. Останнім часом великої популярності набули мови візуального програмування для їх створення. Такими інструментальними засобами може з успіхом користуватися не лише програміст високого класу, а й ті, хто просто володіє основами комп'ютерної грамотності. Візуальне програмування дозволяє створювати навчальні програми на високому програмному рівні: з текстом, графікою, відео- та аудіо фрагментами. При цьому достатньо навчитися працювати безпосередньо з програмою, наприклад, Borland Delphi.

Поруч з презентаціями та майстер-шаблонами такі програми можна використовувати для індивідуалізованого, комп'ютерного та дистанційного навчання.

Ю. Бадаєв виділяє такі напрямки комп'ютерної графіки за професійним призначенням: ділова графіка; ігрова графіка; графіка для навчальних систем та тренажерів; графіка для обробки зображень; анімаційна графіка; графіка для систем автоматизованого проектування в машинобудуванні, приладобудуванні, будівництві тощо; наукова графіка; образотворча та ілюстративна графіка [81].

Комп'ютерна графіка, за словами Ю. Дорошенка, є творчим застосуванням набутих знань, розширення та закріплення їх та стимулом більш ґрунтовного вивчення загальнотеоретичних дисциплін. Комп'ютерну графіку

необхідно оцінювати з позицій подальшого практичного використання набутих у школі знань, умінь і навичок у самостійній продуктивній діяльності молодій людини [82].

Можна зробити висновок, що робота з графікою на персональному комп'ютері стає найневід'ємнішою частиною комп'ютерної грамотності будь-якої людини [83].

Програми для роботи з графічним зображенням на комп'ютері діляться на кілька груп.

1. Графічні редактори, що незамінні, коли потрібно намалювати картинку.
2. Програми коригування і перетворення фотографій.
3. Програми створення графіків і діаграм за наявним числовим даним.
4. Настільні видавничі системи. Програми, за допомогою яких текст та ілюстрації об'єднуються в книжку, журнал, їх ще називають програмами верстки.
5. Програми створення слайдів-фільмів, мультфільмів.

В. Александров, В. Шнейдеров вказують, що комп'ютерна графіка забезпечує наочне відображення інформації, максимально розвиваючи творчі можливості майбутніх учителів [84].

Практична робота із застосуванням комп'ютерної графіки полягає у створенні малюнків, графіків, діаграм.

Вчені приходять до одностайного висновку, що навчання образотворчому мистецтву за допомогою комп'ютерної графіки сприяє всебічному і гармонійному розвитку особистості, насамперед їхніх творчих здібностей; значно розширює можливості для інтенсивного емоційного та активного введення у світ мистецтва та мистецької творчості; в малюнках відбувається швидкий та закономірний перехід від плоского бачення світу до об'ємного; учні розуміють і використовують у своїх роботах головні закони композиції; чіткіше розуміють лінійну та просторову перспективу. Але персональний

комп'ютер повинен бути не замість, а разом з олівцем і пензлем та іншими традиційними художніми матеріалами, тобто, преамбулою концепції використання засобів комп'ютерної графіки, в межах уроку образотворчого мистецтва повинна бути ідея максимальної ефективності формування й розвитку творчих здібностей без зайвого захоплення лише засобами комп'ютерної графіки як такої [83-88].

Т. Єрмолаєва, Є. Требушевська відзначають, що комп'ютерна графіка й образотворче мистецтво тісно пов'язані. Робота з комп'ютерною графікою – один із найбільш популярних напрямків персонального комп'ютера. Займаються цією роботою не тільки професійні художники й дизайнери. Засоби масової інформації, малі підприємства та ін. часто потребують необхідності у створенні гарно оформлених рекламних об'єктів. Дітям теж дуже цікавий цей вид діяльності. Багато шкіл зараз вводять курс комп'ютерної графіки через уроки образотворчого мистецтва [89].

Аналізуючи праці вітчизняних та зарубіжних педагогів і психологів, що присвячені розробці дидактичних проблем застосування комп'ютерної графіки в професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва, можна зробити висновок, що застосування комп'ютерної графіки під час вивчення образотворчих дисциплін дає можливість наочно представити необхідну для вивчення інформацію; розвивати наочно-образне мислення, стійкість уваги, яка «посилюється, коли зміст діяльності викликає зацікавленість, коли ми щось робимо з об'єктом уваги, постійно виявляємо в ньому нові особливості» [90], образну пам'ять, уважність, спостережливість; переводити довільну увагу в мимовільну; стимулювати продуктивні творчі функції мислення. А отже розвивати творчі здібності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, надавати їм можливість для самовираження, самовдосконалення. Також дозволяє тренувати творчу уяву; значно розширити можливості представлення навчальної інформації та впливати на способи її пред'явлення. Сюди входить і зручне подання інформації. Крім того, дозволяє посилити мотивацію навчання

різного виду на екрані дисплея і виконання різних навчальних процедур за допомогою індивідуального обладнання, підключеного до персонального комп'ютера; підвищити інтерес до навчання; активізувати навчальну та пізнавальну діяльність майбутніх учителів образотворчого мистецтва; поширити межі пізнання об'єктивного світу; моделювати явища, що недостатні прямому спостереженню; формувати в майбутніх учителів рефлексію своєї діяльності; змінити способи керування навчальною діяльністю; скоротити час, який витрачався на засвоєння навчального матеріалу; вдосконалити практичну діяльність; підвищити самодисципліну; індивідуалізувати діяльність; надати майбутнім учителям образотворчого мистецтва оволодіти вміннями й навичками роботи з персональним комп'ютером, ознайомити з елементами комп'ютерної графіки; створювати малюнки, колажі, електронні аплікації, креслити шрифти, будувати проєкції деталей тощо; створювати динамічні сюжети за допомогою анімації; сприяти всебічному й гармонійному розвитку особистості учнів.

Отже, бачимо, що комп'ютерна графіка має великі можливості, і, перш за все, особливо важливо для навчання наочно представити виучуваний матеріал, що є найкращою умовою для його розуміння.

Тому є потреба з'ясувати психолого-педагогічні засади застосування комп'ютерної графіки в навчанні.

Тож, якщо в традиційному розумінні під наочністю розумілась, перш за все, ілюстративна компонента, забезпечення потреби побачити в будь-якій формі предмет чи явище, то в комп'ютерному навчанні наочність дозволяє бачити те, що не завжди можливо побачити в реальному житті навіть за допомогою самих чуттєвих і точних приладів. Більше того, з об'єктами, що подаються в комп'ютерній формі, можна здійснити різні дії, вивчити не тільки їх статичне зображення, але й динаміку розвитку в різних умовах. При цьому персональний комп'ютер допомагає як відокремити головні закономірності предмету чи явища, що вивчається, так і роздивитися його в деталях. Різні

форми подання об'єкта можуть змінювати один одного і за бажанням студента, і за командою програми. Процеси, що моделює персональний комп'ютер, можуть бути різноманітними за формою і за змістом та відноситися до фізичних, історичних, хімічних та інших процесів.

За допомогою застосування комп'ютерної графіки в навчанні відбувається візуальна «підтримка» навчальних предметів. З'єднання на екрані тексту, звуку і зорового образу дає могутній образ досліджуваних об'єктів, процесів, явищ, а це є можливість добре їх запам'ятати. Так, наприклад, у викладанні літератури показниками читацького сприйняття традиційно вважаються рівень конкретності представлень і рівень проникнення читача в художній образ. Досвід показує, що перегляд та створення анімаційних ілюстрацій до казок та інших літературних творів допомагає глибоко проникнути в суть творів, осмислити роль персонажів та ідею автора.

Досвід показує, що в процесі застосування комп'ютерної графіки в навчальному процесі відбувається розвиток візуального мислення майбутніх учителів образотворчого мистецтва. А візуальне мислення – це суттєвий компонент технології застосування комп'ютерної графіки в навчанні. Н. Петрова говорить, що саме відрив освіти від досвіду привів до розвитку «візуального навчання», дуже корисного для того, щоб додавати зміст словами, які призначені для запам'ятовування та засвоєння студентами. Але використання візуального матеріалу не може саме по собі привести до візуального мислення. Н.Петрова виділяє таку причину цього: візуальне мислення – це не тільки використання понять, для яких існують конкретні аналоги. Візуальне мислення – це мислення за допомогою візуальних операцій. Тобто твір образотворчого мистецтва є не ілюстрацією до думок його автора, а кінцевим проявом самого мислення.

Ми погоджуємося з думкою Н. Петрової, що процеси перцептивного мислення стільки ж важкі і результативні, потребують стільки ж розуму, що й використання інтелектуальних понять.

Розвиток візуального мислення завдяки комп'ютерній графіці й анімації свідчить, за словами Н. Петрової, той факт, що креслення й малюнки, тобто переведення об'єкта у візуальну форму, частіше більш успішно виконують функцію інтерпретації, ніж наближені та випадкові форми фотографій [91]. Справа в тому, що бачити властивості якого-небудь предмета, значить сприймати його як приклад втілення певних загальних понять. Крім цього, ми знаємо, що ніяку інформацію про предмет не вдасться безпосередньо передати спостерігачу, якщо не уявити цей предмет у структурно-виразній формі.

Комп'ютерна анімація допомагає з'єднати більш загальний тип зображення з розширенням зору, а значить, і розширенням свідомості, що дозволяють нам не тільки бачити очима все інше, що він не в силі передати нам на логічному та словесному рівні. Тобто ми можемо відтворити недоступний чи небачений оку світ.

Саме завдяки комп'ютерній графіці майбутні вчителі образотворчого мистецтва можуть на занятті не тільки спостерігати за об'єктами, що вивчаються, а й моделювати певні процеси, явища, створювати нові твори мистецтва.

Зараз вже розроблені програми, які можна застосовувати на заняттях геометрії, фізики, історії, біології, трудового навчання, образотворчого мистецтва, в основу яких покладено принципи комп'ютерної графіки. Використання цих програм дозволить студентам оволодіти початковими вміннями й навичками роботи з персональним комп'ютером, з елементами комп'ютерної графіки. Вони навчатися отримувати від комп'ютера відповідну інформацію, а від цього залежить ефективність професійної підготовки.

У цих програмах органічно поєднуються знання в галузі науки, культури, техніки і виробництва, що є, на думку Ю. Машбиця, однією з передумов подолання розриву між навчанням і практикою. При цьому, додає він, персональний комп'ютер дає можливість кожному, засвоюючи яку-небудь

діяльність, порівнювати нормативний спосіб її виконання з особистим, що дозволяє включити у зміст навчальної діяльності нові типи знань [92].

Н. Гнилуша говорить, що специфіка комп'ютеризації навчальних предметів і курсів полягає в розмаїтті можливостей керування розумовою і пізнавальною діяльністю особистості в порівнянні з іншими засобами. Персональний комп'ютер як засіб навчання розвиває абстрактне мислення, оскільки дозволяє одержати узагальнене уявлення про інтегративні об'єкти та явища, пов'язані зі змістом професійної підготовки, формує логічне та образне мислення, бо на екрані подані не реальні предмети, а символи реальності. Графічні символи в даному випадку виконують одну з універсальних функцій в інтеграції знань, тому що є складовою ознак різних видів мистецтва [93].

Методика формування мистецько-педагогічного тезаурусу в майбутніх учителів образотворчого мистецтва будувалась з урахуванням особливостей процесу професійної підготовки. У цьому аспекті ми розглядаємо тезаурус як засіб передачі студентам професійно корисної інформації, збагачення знань і підвищення рівня освіченості, активізації вироблення власної точки зору, що сприятиме розширенню професійного кругозору та професійної педагогічної компетентності.

Висновки до I розділу

1. Досліджуючи стан розробки питання інформатизації та комп'ютеризації освіти, ми з'ясували, що:

1) протягом останніх десятиліть у світі активно розширюється процес інформатизації освіти, що являє собою сукупність взаємопов'язаних процесів, які забезпечують освіту теорією і практикою розробки й використання сучасних ІКТ, і спрямована на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу.

2) ІКТ визначаються як сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання

інформації, що розширює знання людей і розвиває їхні можливості щодо керування технічними і соціальними проблемами. Вони мають бути наповнені предметним змістом, тобто стати для студентів засобом, який полегшує процес здобуття нових знань і вмінь.

Основною метою ІКТ є підготовка студентів до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

3) Одним із основних завдань інформатизації навчального процесу є підвищення його ефективності на основі впровадження нових інформаційних технологій, надання діяльності творчого, дослідницького характеру. А для цього потрібне зростання кількості освітніх предметів, особливо гуманітарних (історія, образотворче мистецтво, література, музика), в яких будуть застосовуватися нові інформаційні технології; постійне застосування інформаційних технологій під час вивчення освітніх предметів; поява нових засобів навчання.

4) Дуже важливим етапом побудови інформаційного суспільства є комп'ютеризація сфери освіти, комп'ютерно-технологічна, інформаційно-комунікативна базисна складова процесу її інформатизації, яка пов'язана із створенням інформаційно-комунікативного навчального середовища, формуванням його комп'ютерних засобів навчання.

Основна мета комп'ютеризації навчання - оволодіння студентами комп'ютером як допоміжним засобом своєї практичної діяльності; підвищення ефективності навчально-виховного процесу; розвиток пізнавальної активності і творчих здібностей учнів.

5) Зараз почала зростати кількість освітніх предметів (математика, фізика, англійська мова, музика, хімія, трудове навчання, історія, образотворче мистецтво), де застосовуються засоби ІКТ, а саме спеціальні комп'ютерні програмні засоби, серед яких є демонстраційно-моделюючі та мультимедійні, основані на комп'ютерній графіці.

Комп'ютерна графіка - це створення і маніпуляція на екрані дисплея графічними зображеннями об'єктів, процесів або явищ, що представлені у вигляді певних комп'ютерних геометричних моделей.

Комп'ютерна графіка має великі можливості, особливо щодо наочного представлення матеріалу, який вивчається, та організації індивідуальної роботи учнів на уроках. Саме комп'ютерна графіка надає необхідної глибини розуміння представленої інформації. Вона надає можливість унаочнення навчального процесу. Комп'ютер, завдяки можливостям комп'ютерної графіки, образно і динамічно моделює на екрані будь-які процеси, явища, особливо ті, що недоступні прямому спостереженню. Це графічні моделювання для демонстрації явищ, які в дійсності проходять дуже швидко чи дуже повільно і недоступні прямому спостереженню. Крім того, комп'ютер дозволяє створювати малюнки, колажі, електронні аплікації, креслить шрифти, графіки, будує проєкції деталей, обертає й переміщує їх, змінює масштаб, генерує кольорові й тонові зображення різних поверхонь.

Отже, робота з графікою на комп'ютері стає основною частиною комп'ютерної грамотності будь-якої людини.

2. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної, методичної, спеціальної літератури про використання комп'ютера взагалі та властивостей комп'ютерної графіки зокрема в навчанні, проведений нами, дозволив зробити висновок, що:

1) на даний час виділено два головних напрями комп'ютеризації освіти. Це забезпечення загальної комп'ютерної грамотності та забезпечення якості засобу, що підвищує ефективність навчання.

2) Виділено такі результати, що досягаються при застосуванні комп'ютерної техніки: гуманізація навчального процесу; перехід від несамоїїної діяльності студента до самонавчання, дослідницької діяльності; посилення ефективності навчання; активізація навчально-пізнавальної діяльності; посилення мотивації навчання; підвищення ефективності процесу

навчання; розширення можливості представлення навчальної інформації; поява додаткових можливостей щодо побудови інтегрованих курсів, комплексності вивчення явищ навколишньої дійсності та диференційованій побудові процесу навчання; значне розширення творчих здібностей студентів; ефективне контролювання та оцінювання діяльності студентів; формування в учнів рефлексії своєї діяльності; формування загальнонаукових умінь та навичок; можливість інтенсифікувати і раціоналізувати час; формування основ інформаційної культури.

3) Вчені доводять, що навчання на основі комп'ютерної техніки може бути ефективним лише в тому випадку, коли воно проводиться висококваліфікованими спеціалістами та за високоякісними в дидактичному відношенні програмами.

Але на сучасному етапі ще недостатньо розроблені теорії та технології проектування навчання, недостатня кількість якісних навчальних програм, особливо україномовних; не всі навчальні програми мають методичне забезпечення, а деякі програми взагалі не обґрунтовані потребами педагогічного процесу, майже відсутня навчально-методична література для вчителів, навчальні посібники для учнів середніх шкіл, які б хоч якоюсь мірою розкривали напрями й можливості використання нових інформаційних технологій навчання різних предметів у школі.

Крім того, як зазначають автори, при всіх достоїнствах процесу комп'ютеризації освіти, існує реальна небезпека виникнення «псевдоінформаційної технології» навчання, коли робота із засобами комунікації в рамках різних вузівських дисциплін стає самоціллю, а не засобом досягнення освітніх цілей.

У зв'язку з цим, як нами з'ясовано, вчені висувають ряд вимог до теорії навчання, що мають важливе значення для комп'ютерного навчання: теорії навчання повинні бути не тільки описовими, але й приписовими, і вказівки даються тільки в формі, що допускається технологією; теорії навчання й

пізнавальної діяльності повинні бути поєднані між собою. Вони рекомендують використовувати засіб комунікації в навчальному процесі в дидактично доцільних сполученнях і співвідношеннях з об'єктами предметного світу (матеріальними засобами навчання), «уявною наочністю» та іншими дидактичними засобами, вбудовувати нові технології в розроблений інструментарій дидактичних прийомів і технічних засобів навчання.

4) Вчені підкреслюють, що комп'ютер не замінює викладача, а лише змінює його функції в процесі навчання. Він не знижує ролі традиційних засобів навчання, а доповнює їх, особливо в процесі організації самостійних робіт учнів, проблемного навчання тощо.

Отже, комп'ютер потрібно використовувати в навчальному процесі тільки там, де в цьому виникає нагальна потреба, а саме: для організації індивідуальної роботи студентів на занятті або унаочнення; потрібно виявити дидактичні умови ефективного застосування комп'ютерної графіки в навчанні студентів.

Результати першого розділу дисертаційного дослідження висвітлено у наукових роботах автора [94],[95],[96],[97],[98].

Розділ 2. Обґрунтування теоретичної моделі методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з використанням ІКТ

У розділі подано розроблену та обґрунтовану методику проведення моніторингу навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням ІКТ; розкрито організацію занять та забезпечення контролю знань майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ.

2.1. Теоретичні засади методики навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва художнього проектування із застосуванням ІКТ

Питання підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ сьогодні викликає певний інтерес у працівників вищих навчальних закладів освіти. Про це засвідчують публічні виступи вчених педагогів, наукові дискусії, прагнення викладачів мистецько-педагогічного відділення внести певні зміни, спрямовані на вдосконалення навчального процесу, висловлювання вчителів образотворчого мистецтва щодо необхідності освоєння навчального матеріалу, який би відповідав потребам сучасної освіти.

Можна бачити, що існуюча практика підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва відчуває певні труднощі, пов'язані з упровадженням ефективних методів, форм і засобів навчання, застосуванням ІКТ, які б дозволяли цілеспрямовано вирішувати складні завдання навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах освіти. Звідси виникає необхідність

наукового аналізу того, що характеризує педагогічні дії викладачів, які у своїй діяльності прагнуть вирішувати завдання навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ. Якою є ефективність цієї роботи, наскільки послідовними й виваженими є педагогічні рішення, пов'язані з упровадженням ІКТ в підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва, чи можна вважати достатнім педагогічне забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ? Усі ці питання вимагають наукової відповіді.

Ураховуючи важливість і необхідність кваліфікованого осмислення зазначеної проблеми в нашому дослідженні були сформульовані наступні завдання науково-теоретичного й дослідно-експериментального змісту: проаналізувати стан підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до проектування із застосуванням ІКТ; дослідити готовність викладачів мистецько-педагогічного відділення до професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, в умовах коледжу, засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання вивчити ставлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва до питань організації їх професійної діяльності засобами ІКТ [99].

Стан комп'ютерного забезпечення підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. У пошуках відповіді на це питання ми вважали необхідним, передусім, проаналізувати думки та погляди вчених, педагогів, методистів, щодо змісту та основних напрямів комп'ютерного забезпечення майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі професійної підготовки. Слід зазначити, що в науково-педагогічному і методичному арсеналі вищих навчальних закладів накопичено матеріал, який засвідчує, що вказана проблема знаходиться в центрі уваги дослідників. Йдеться, передусім, про науково-методичні розробки, які присвячені запровадженню ІКТ в системі професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва [100].

У пошуках відповіді на питання щодо оптимізації процесу комп'ютерного забезпечення навчання і професійного розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва вчені вказують на роль та функції комп'ютерних засобів навчання у мистецькій освіті (Т. Трубчанінова), можливості комп'ютера в діяльності художника (М. Петрова), аналізують досвід окремих навчальних закладів, зокрема діяльність Косівського коледжу прикладного та декоративного мистецтва ім. В. Косіяна щодо запровадження нових інформаційних технологій у мистецькій і дизайнерській освіті (М. Близнюк), наголошують на особливостях викладання дисциплін з комп'ютерної графіки (В. Михайленко, М. Петров, В. Молочков, В. Ванін, С. Ковальов), вирішують завдання комп'ютерної підтримки практичних занять з дизайну (Г. Алдонін).

Крім цього, у науковій літературі аналізуються перспективи використання ІКТ з метою організації репродуктивного і продуктивного навчання (Є. Локтюшина), запровадження ІКТ у мистецтві й засобах масової інформації (М. Ігнат'єв), функціонування образотворчого мистецтва в комп'ютерному середовищі (С. Мартиян), розвитку творчої активності молодших школярів засобами ІКТ (Т. Волобуєва), використання ІКТ у розвитку творчих здібностей учнів гімназії (В. Акімов), використання можливостей комп'ютерної графіки та анімації як засобу розвитку творчих здібностей дітей (Н. Суднікова, Л. Ізосимова), формування проектного мислення учнів на основі інформаційних технологій (Т. Селіванова), вивчення основ комп'ютерної графіки у вищому навчальному закладі (Р. Горбатюк, І. Бочар), застосування ІКТ у графічній підготовці студентів (М. Супова).

З метою ефективного вирішення завдань підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва (І. Удріс, О. Чирва, В. Щербина та ін.) пропонують широко використовувати можливості занять з ІКТ, які проводяться на мистецько-педагогічному відділенні Богуславського гуманітарного коледжу ім. І.С.Нечуя-Левицького.

В умовах сьогодення ситуація суттєво змінилася на користь гуманітарних дисциплін і спеціальностей. Це стало можливим, передусім, за умови удосконалення комп'ютерної техніки, накопичення досвіду розробки комп'ютерних навчальних програм, розширення сфери застосування комп'ютерних методів навчання, зміни ставлення працівників у галузі мистецької культури й освіти до комп'ютера як засобу вирішення професійних завдань. Водночас посилилося усвідомлення того, що комп'ютери можуть виконувати чимало функцій, але замінити мислення людини, її професійну активність вони не можуть. За участю комп'ютера можна виконувати зображення у різних аспектах та співвідношеннях предметів і явищ, вибудовувати проекти та конструювати певні моделі та вироби, здійснювати управління складними функціональними системами та технологічними процесами. З погляду науковців (О. Співаковський та ін.), комп'ютер має широкі функціональні можливості, але не може мислити. Ця функція є пріоритетом людини. Розуміння цього є принциповим для сучасної практики педагогічної освіти, спрямованої на підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва, здатних реалізувати свої творчі сили й можливості в тісній взаємодії з комп'ютерною технікою.

Прийняття оптимальних педагогічних рішень передбачає, передусім, глибоке знання особливостей розвитку всебічно розвиненої особистості і, зокрема, особливостей формування її найважливіших якостей. Ефективно впливати на підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва буде можливо, якщо враховуватимуться їх структурні та функціональні особливості, характер та способи використання на практиці, спрямованість та рівень розв'язання завдань педагогічного змісту. Виходячи з такого розуміння, нами були визначені завдання науково-педагогічного пошуку, пов'язані з дослідженням особливостей та стану підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

У психологічній літературі знайшли певне висвітлення питання особливостей професійного розвитку особистості. Учені цілеспрямовано вивчають психологію творчості (В. Моляко), психологічні аспекти розвитку мотивації до творчості (Н. Литвинова), психологію розвитку особистості (В. Рибалка, Н. Смагло), діяльність суб'єкта творчого процесу (Д. Богоявленська), розвитку креативного мислення у студентів (В. Виноградова-Бондаренко). У центрі уваги вчених знаходяться питання психології здібностей до образотворчої діяльності (В. Кіреєва), структури здібностей до образотворчої діяльності (А. Ковальов), психології мистецтва (Л. Виготський, Б. Лезін, К. Сельченко). У наукових працях наголошується на необхідності дослідження розвитку професійного потенціалу особистості (О. Яковлева, В. Лихвар), стимулювання творчої активності учнів (Т. Волобуєва), формування творчого мислення старшокласників (О. Смалько), організації творчої роботи учнів на уроках образотворчого мистецтва (В. Томашевський).

Ученим вдалося визначити певні особливості розвитку професійних здібностей особистості в різних сферах і напрямках діяльності. Йдеться, зокрема, про особливості розвитку професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва у сфері пізнавальної, науково-дослідної, технічної, культуротворчої, навчальної та мистецької діяльності. Отримані наукові дані дозволяють зробити висновок про те, що професійні здібності являють собою індивідуально-психологічні особливості, які є однією із суб'єктивних умов успішного виконання певного типу діяльності. Професійні здібності не можуть бути уніфіковані, адже вони мають особистісну зумовленість, відображають тісний зв'язок з найважливішими формами і способами діяльності людини.

Професійні здібності майбутнього учителя образотворчого мистецтва не є виключенням і характеризуються тим, що засвідчують про певну спрямованість, характер, рівень організації того виду діяльності, який є домінуючим у процесі його життєвої та професійної самореалізації. Таким

видом діяльності майбутнього учителя образотворчого мистецтва є мистецька освіта й виховання учнівської молоді. Саме тому виявляється доцільним вивчення особливостей розвитку професійних здібностей майбутнього учителя образотворчого мистецтва як важливого чинника його педагогічної діяльності.

Для вирішення найважливіших завдань професійної освіти й виховання майбутній учитель образотворчого мистецтва використовує освітньо-виховний потенціал художніх творів як головний засіб педагогічного впливу. Важливою передумовою ефективного використання у навчально-виховному процесі творів образотворчого мистецтва є професійна підготовка. Як засвідчують результати наукових досліджень (В. Бутенко, С. Коновець, І. Удріста та ін.), здібності майбутнього учителя образотворчого мистецтва покликані сприяти виявленню естетичного ставлення до творів живопису, графіки, скульптури, привносити емоційну забарвленість у процес спілкування з художніми творами, відкривати простір для глибокого пізнання й осмислення художніх закономірностей, зміцнювати прагнення до художньої самореалізації у сфері естетичної культури. На думку С. Коновець, «творчі можливості, закладені у кожній людині природою, на певному етапі мають бути педагогічно керованими, оскільки саме вчитель може значною мірою професійно створити підґрунтя естетичного розвитку особистості та визначити сталий напрямок цього процесу» [101].

Як зазначено у педагогічному словнику за ред. М. Ярмаченка, здібності людини поділяються на загальні і спеціальні. Здібності не можна зводити до знань, умінь та навичок індивіда. Їх проявами є швидкість, глибина, легкість і міцність оволодіння засобами і прийомами діяльності. Здібності пов'язані із загальною спрямованістю особистості, ступенем сталості та схильності людини до тієї чи іншої діяльності. Спеціальні здібності, як психологічні особливості індивіда, дають можливість успішно виконувати визначений вид діяльності [102].

Здібності майбутнього учителя образотворчого мистецтва нами віднесено до категорії спеціальних, які покликані функціонально забезпечувати вид професійної діяльності, який є визначальним для професійної освіти й виховання дітей та молоді. Майбутній учитель образотворчого мистецтва не може успішно вирішувати основні завдання мистецької освіти, не маючи достатньо розвинених професійних здібностей. Саме тому професійну підготовку майбутнього учителя образотворчого мистецтва слід визначати як важливий чинник його навчальної діяльності, як ефективну передумову успішного розв'язання ситуацій, які виявляються у процесі естетичного ставлення до художніх цінностей, їх сприймання, осмислення та інтерпретації в системі навчально-виховної роботи [103].

Усвідомлення цього питання переконує нас у необхідності розгляду особливостей розвитку професійних здібностей майбутнього учителя образотворчого мистецтва в тісному зв'язку з його педагогічною діяльністю, практикою залучення до цінностей мистецької культури, участю у творчому процесі, зорієнтованому на збагачення досвіду освоєння навколишньої дійсності за законами краси, гармонії, виразності тощо. Професійні здібності майбутнього учителя образотворчого мистецтва є не лише ознакою його особистісного розвитку, але й важливою умовою його професійної самореалізації, досягнення бажаного рівня художнього діалогу учнів зі світом мистецтва. На основі аналізу теоретичних джерел, присвячених змісту та характеру педагогічної діяльності учителя образотворчого мистецтва (О. Рудницька, С. Головатий, Т. Трубчаннікова, В. Щербина, І. Уріс, та ін.), нами виділено ряд особливостей професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ. Вони пов'язані із загальною спрямованістю особистості на утвердження в житті та професійній діяльності художньо-естетичних принципів та цінностей, ступенем сталості та схильності до педагогічної діяльності, розвитком та збагаченням у процесі професійної підготовки художньо-творчих задатків. Адже як зазначено у науково-

педагогічній літературі, розвиток спеціальних і, зокрема, творчих здібностей опирається на відповідні задатки. Існують у житті людини особливі сензитивні періоди, протягом яких здібності розвиваються особливо [104].

Поряд із зазначеним вище слід наголосити й на тих особливостях професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, які пов'язані з їх виявленням у педагогічній діяльності. Саме на матеріалі виявлення здібностей у процесі педагогічної діяльності видається можливим прослідкувати їх реальний зв'язок з існуючою практикою художньо-естетичної освіти, методами вирішення пізнавальних і творчих завдань, характером розв'язання проблемних ситуацій, а також можливостями особистості щодо професійної самореалізації.

Професійна підготовка майбутнього учителя образотворчого мистецтва зумовлені діяльнісною сферою, тобто тими практичними діями, які мають місце у процесі художньо-естетичної освіти, навчання і виховання. Адже майбутній учитель образотворчого мистецтва прагне досягти певних результатів та ефективності своєї діяльності, залучаючи до прийняття відповідних рішень свої професійні сили й можливості [105].

Практична діяльність дозволяє зазначити, що її цілі, засоби і способи актуалізуються ззовні, а пізнавальні, ціннісно-орієнтовані і проектвні компоненти в значній мірі є згорнутими. Кожна практична дія майбутнього учителя образотворчого мистецтва випереджається побудовою на інтелектуальному рівні певного проекту, плану. Образ дії включає уявлення про цілі, способи виконання і контролю за їх здійсненням. Він формується особистістю самостійно або за допомогою пояснення. Результати дії співвідносяться з образом дії, потім вносяться необхідні корективи.

Отже, способом виконання дій, що забезпечує сукупність надбаних знань, умінь і навичок, є практична діяльність, яка формується шляхом вправ і надає можливість виконання дій не тільки в звичних, але й у незвичних умовах. У сукупності з навичками і знаннями практична діяльність забезпечує умови для

відображення дійсності, образів, явищ. Саме тому нами була виділена діяльнісна зумовленість професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Діяльнісна зумовленість характеризується вольовими якостями професійної особистості, творчим використанням знань і навичок у відповідності до поставлених цілей, мотивів вибору способів і засобів їх досягнення, усвідомленням і об'єктивним оцінюванням власних дій щодо цілі на кожному етапі професійної діяльності [107].

Вольовим якостям професійної особистості притаманні цілеспрямованість, наполегливість, самовладання, дисциплінованість. Розвиток вольової регуляції пов'язаний із мотиваційною сферою, стійкістю світогляду і переконань, здатністю до вольових зусиль в особливих ситуаціях діяльності. Майбутній учитель образотворчого мистецтва повинен свідомо ставити перед собою завдання і переслідувати більш віддалені цілі, що потребують значних вольових зусиль впродовж тривалого часу. Ретельна розробка і старанне виконання поставлених завдань пов'язане з такою якістю професійної особистості як працьовитість, що виявляється в позитивному ставленні її до процесу навчальної діяльності. Позитивне ставлення до навчального процесу можливе, якщо особистість задоволена результатом навчальної діяльності, що стає можливим, коли вона володіє певними теоретичними знаннями та відповідними вміннями й навичками, може оперувати ними. Тобто розвиток знань, умінь і навичок знаходиться на рівні, коли особистість може оперувати ними підсвідомо, не замислюючись, або свідомо трансформувати отриману інформацію згідно своїх задумів, що є дуже важливим у процесі художньої творчості [108].

Діяльнісні способи виявлення навчальних та професійних здібностей майбутнього учителя образотворчого мистецтва характеризуються тим, що приймаються вольові рішення, необхідні для досягнення навчальної мети, використовуються необхідні теоретичні знання й уміння для розв'язання

навчальних завдань, здійснюється оцінювання власних практичних дій та їх ефективності в навчальному процесі. Зазначене вище дозволяє зробити висновок, що професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва являє собою складне психологічне явище, оцінити яке не можна за спрощеною схемою. Звідси виникає необхідність обґрунтування тих критеріїв і показників, які б дозволили визначати рівні професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва [109].

2.2. Педагогічні умови ефективного формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з використанням ІКТ у закладах загальної середньої освіти

Сучасний етап розвитку вищої педагогічної школи в Україні переконливо засвідчує позитивні кроки на шляху інформатизації навчально-виховного процесу, оптимізації навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ. Зазначений процес набуває комплексного характеру, про що засвідчує прийнята в Україні Національна програма інформатизації. Вона спрямована на вирішення таких завдань, як: формування правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних та гуманітарних передумов розвитку інформатизації; застосування та розвиток сучасних ІКТ у відповідних сферах суспільного життя; формування системи національних інформаційних ресурсів; створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, охорони здоров'я; створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; підвищення ефективності вітчизняного виробництва на основі широкого використання інформаційних технологій; формування та підтримка

ринку інформаційних продуктів і послуг; інтеграція України у світовий інформаційний простір [110].

Успішне розв'язання основних завдань Національної програми інформатизації у значній мірі залежить від діяльності освітніх закладів вищої школи. Саме тому одним із актуальних питань сьогодні є інформатизація освіти. Згідно Національної програми «інформатизація освіти спрямовуватиметься на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що дасть можливість вирішувати проблеми освіти на високому рівні з урахуванням світових вимог. Серед них – індивідуалізація навчання, організація систематичного контролю знань, можливість враховувати психофізіологічні особливості кожної дитини тощо. Результатами інформатизації освіти мають бути: розвиток інформаційної культури людини (комп'ютерної освіченості); розвиток змісту, методів і засобів навчання до рівня світових стандартів; скорочення термінів та підвищення якості навчання і тренування на всіх рівнях підготовки кадрів; інтеграція навчальної, дослідницької та виробничої діяльності; удосконалення управління освітою; кадрове забезпечення усіх напрямів інформатизації України шляхом спеціалізації та інтенсифікації підготовки відповідних фахівців» [111].

У процесі навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ особливої гостроти набувають питання педагогічного забезпечення розвитку їх педагогічних здібностей в умовах застосування ІКТ. Усвідомлення важливості цього питання та необхідності його ефективного вирішення спонукало нас до розгляду ряду завдань науково-педагогічного пошуку, зокрема: виділення основних параметрів педагогічного забезпечення процесу навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ; визначення педагогічних засад ефективного професійного розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ.

Основні параметри педагогічного забезпечення процесу навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ. Зазначимо, що ІКТ є тим засобом освітньо-виховного впливу, який покликаний сприяти оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Їх не слід розглядати як самоціль у навчальному процесі. Це може привести до того, що ІКТ втрачатимуть зв'язок із тими завданнями, які покликані вирішувати у вищій школі. Для запобігання можливим виявам відчуження ІКТ від безпосереднього процесу навчання у вищих навчальних закладах важливо визначити їх роль і місце у вирішенні завдань, які вимагають свого позитивного розв'язання в умовах сучасної практики. Немає сумніву в тому, що професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва є одним із складних завдань вищих навчальних закладів, яке не можна успішно вирішити шляхом застосування спрощених педагогічних підходів та прийняття неефективних методичних рішень. Як засвідчує сучасна практика підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ, педагогічне забезпечення цього процесу має носити системний характер [112].

Виходячи з таких міркувань, у нашому дослідженні виділено найважливіші параметри педагогічного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ.

Аксіологічний параметр педагогічного забезпечення пов'язаний із програмно-цільовим спрямуванням інформаційно-комунікаційних технологій навчання на розвиток здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва. У системі підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва це питання ще не отримало належної уваги і залишається без необхідного педагогічного супроводу. Викладачі мистецько-педагогічних відділів вважають доцільним використовувати ІКТ для вирішення переважно інформаційно-дидактичних задач.

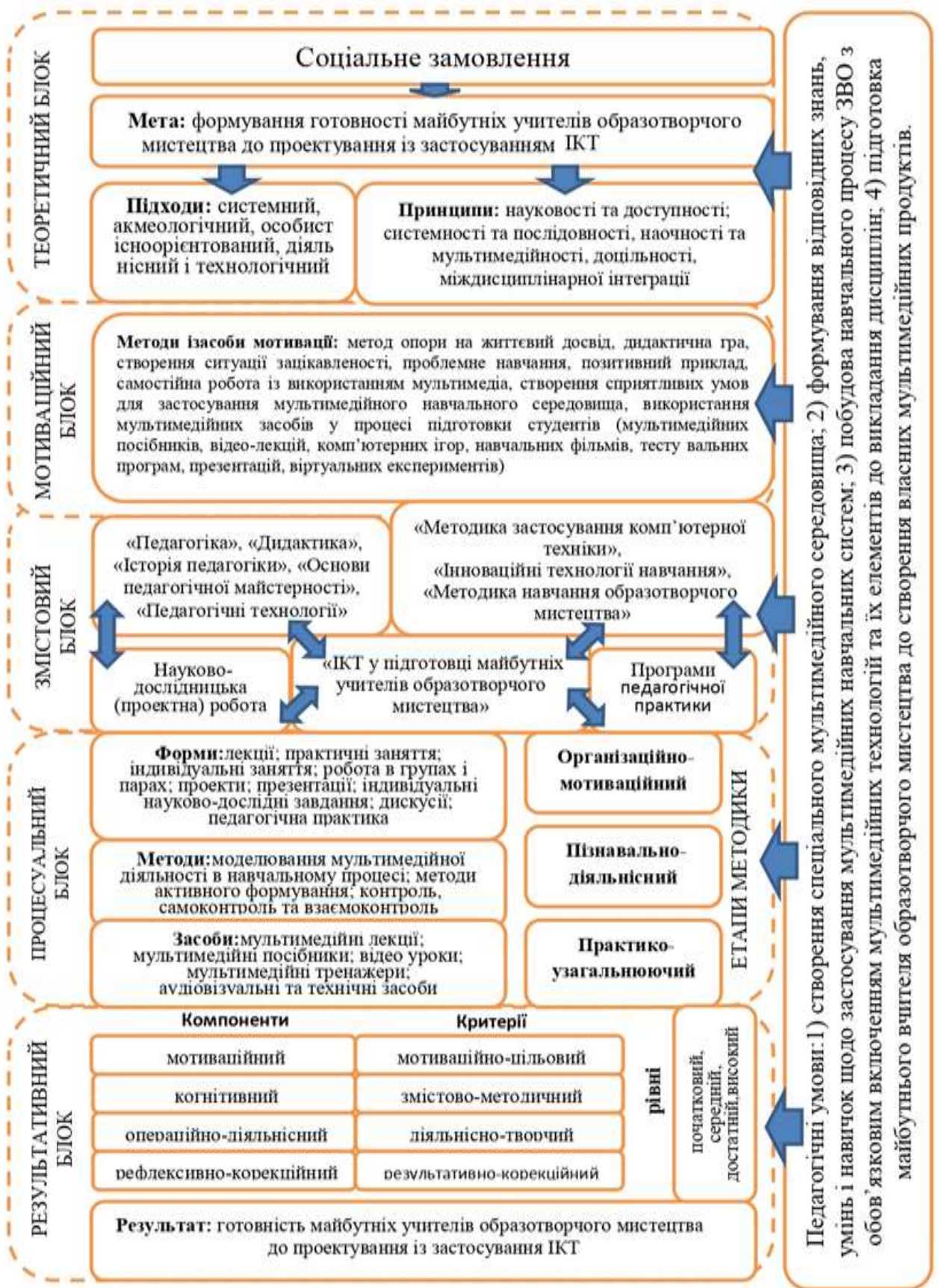

Рис. 1. Модель формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування із застосуванням ІКТ

Зазначимо, що ІКТ являють собою системне педагогічне явище, в якому закладені широкі можливості впливу на особистість, її розвиток і формування. За допомогою інформаційно-комунікаційних технологій навчання можна успішно вирішувати завдання щодо розвитку емоцій та почуттів, мислення та понять, світогляду та ціннісних уподобань. Ефективне використання ІКТ дозволяє викладачам вищих навчальних закладів досягати бажаних успіхів у збагаченні знань майбутніх учителів образотворчого мистецтва, розширенні їх наукового світогляду, розвитку професійно важливих умінь і навичок. Спираючись на ІКТ, викладачі вищих навчальних закладів відкривають можливість оптимізувати такі процеси, як: навчання студентів, їх спілкування зі світом науки і культури, збереження та примноження культурних цінностей.

Водночас, ІКТ мають значний потенціал у навчанні майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Цей потенціал може бути використаний лише за умови, коли викладачі вищих навчальних закладів усвідомлюватимуть роль ІКТ у забезпеченні всебічного розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва, зможуть правильно розуміти стратегію і тактику їх використання, бачити перспективні шляхи практичного розв'язання вказаної проблеми. Від того, наскільки глибоким буде усвідомлення викладачами ціннісної сутності ІКТ, залежатиме успішне розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Звідси виникає необхідність програмно-цільового спрямування ІКТ, які потрібно ефективно використовувати з метою підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Психологічний параметр педагогічного забезпечення пов'язаний із формуванням у майбутніх учителів образотворчого мистецтва зацікавленого ставлення до розвитку здібностей засобами ІКТ. Виділення цього питання зумовлено тим, що здібності особистості тісно пов'язані з почуттями, мисленням, уявленнями, поняттями та іншими психологічними якостями, а їх розвиток залежить від того, наскільки в ньому буде зацікавлена людина, чи будуть її інтереси, орієнтації та потреби охоплювати питання професійного

самовдосконалення. Результати вивчення існуючої практики організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах дозволяють зазначити, що майбутні учителі образотворчого мистецтва по-різному ставляться до розвитку здібностей засобами ІКТ. Одні студенти виявляють інтерес до цього питання, спрямовують свої зусилля й можливості для активного розвитку власного потенціалу, а інші – залишаються в стані очікування, виявляють пасивне ставлення до того, щоб використовувати ІКТ з метою професійного зростання та самовдосконалення. Ці майбутні вчителі образотворчого мистецтва потребують відповідної допомоги з боку викладачів вищих навчальних закладів. Вказана допомога повинна бути пов'язана з формуванням у майбутніх учителів образотворчого мистецтва зацікавленого і відповідального ставлення до розвитку власних здібностей засобами ІКТ.

Як використовувати комп'ютерну техніку з тим, щоб викликати інтерес майбутніх учителів образотворчого мистецтва до розв'язання задач власними силами, які застосовувати комп'ютерно-орієнтовані навчальні матеріали для стимулювання уваги майбутніх учителів образотворчого мистецтва до професійного самовдосконалення, розкриття власних і неповторних сил, що забезпечують активність естетичних почуттів, оцінок, мислення, вміння застосовувати набутий досвід у взаємодії з образотворчим мистецтвом у школі? Ці запитання мають важливе значення і вимагають того, щоб під час навчально-виховних заходів викладачі педагогічних коледжів застосовували ІКТ, які б забезпечували формування у майбутніх учителів образотворчого мистецтва зацікавленого ставлення до розвитку власних професійних здібностей у сфері образотворчого мистецтва.

Гносеологічний параметр педагогічного забезпечення пов'язаний із розкриттям засобами ІКТ можливостей професійного розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва педагогічних коледжів у процесі освоєння образотворчого мистецтва. Акцентування педагогічної уваги на цьому питанні є невід'ємною складовою освоєння мистецтва. і тому їх розвиток важливо

пов'язувати з такими способами освоєння образотворчого мистецтва в школі, як сприймання, оцінка, інтерпретація творів живопису, графіки, малюнка та ін.

Відомо, що процес мистецько-естетичного освоєння цінностей художньої культури має певні особливості, які пов'язані з тим, що особистість намагається, передусім, на емоційно-чуттєвому рівні наблизитися до цінності мистецтва, відчути його палітру фарб, виразність форм, доторкнутися своїми переживаннями до тих знакових, символічних аспектів, які мають емоційно-змістове забарвлення, акумулюють почуття й думки людини на питаннях, що пов'язані з виявами прекрасного або потворного, піднесеного або низького, трагічного або комічного в дійсності й мистецтві. Здібності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, які виявляються на рівні емоційно-чуттєвої активності, переживання та співпереживання, можуть знайти підтримку та розвиток, якщо навчальний процес, пов'язаний із використанням ІКТ, буде методично вірно пов'язаний із набуттям досвіду художньо-естетичного сприймання творів мистецтва, проявів естетичного в навколишній дійсності.

Методика розкриття засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання можливостей професійного розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва має передбачати також залучення їх до оцінної діяльності. Цей вид діяльності за своєю сутністю і змістом засвідчує активне використання можливостей особистості у процесі оцінки прекрасного в мистецтві. Естетично оцінити художній твір вдається лише тоді, коли особистість володіє необхідними професійними здібностями, які пов'язані з такими інтелектуальними діями, як: аналіз, співставлення, узагальнення, генералізація, транспозиція художньо-естетичних знань. У цьому процесі майбутні вчителі образотворчого мистецтва знаходяться в стані творчого пошуку, адже вони здійснюють такі інтелектуальні та пошукові операції, які не можна реалізувати на репродуктивному рівні. Використання комп'ютерних засобів під час вирішення вказаних задач за умови правильного педагогічного забезпечення дозволяє суттєво збагатити інформаційно-естетичний фонд

майбутніх учителів образотворчого мистецтва, створює необхідні передумови для здійснення активних пізнавальних і творчих операцій.

Освоєння образотворчого мистецтва є тим процесом, який не лише наближає особистість до виявів досконалого, виразного, прекрасного у творі, але й зміцнює її роль як співучасника творчого процесу, в якому суб'єктні аспекти відіграють виключно важливе значення. Йдеться, зокрема, про можливість інтерпретації художніх творів, їх особистісного й неповторного освоєння шляхом привнесення у їх зміст життєво важливих і особистісно-пережитих почуттів, думок тощо. Що можуть дати інформаційно-комунікаційні технології навчання в підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва до творчої інтерпретації художніх творів? Зазначимо, що ІКТ можуть на оперативній і змістовій основі створити необхідні умови для залучення майбутніх учителів образотворчого мистецтва до навчального процесу, пов'язаного з інтерпретацією творів окремих художників у контексті певного світогляду, творчого напрямку, оригінальної виконавської техніки. Для цього потрібно на педагогічному рівні розробити вказані питання, запропонувати майбутнім учителям образотворчого мистецтва комп'ютерно-зорієнтовані програмні матеріали, за допомогою яких відкриється можливість не лише опрацювання необхідного змісту, але й активного розвитку та залучення професійних здібностей, зумовлених емоційними, інтелектуальними та іншими чинниками.

Пізнавальний параметр педагогічного забезпечення пов'язаний із застосуванням ІКТ у процесі організації мистецького діалогу майбутніх учителів образотворчого мистецтва з образотворчим мистецтвом. Звернення до цього параметру зумовлено тим, що майбутні вчителі образотворчого мистецтва покликані нести учням достатньо широку палітру знань у сфері живопису, графіки, малюнка тощо. Інформаційно-художній фонд студентів, на який би вони спиралися у своїй педагогічній роботі, може бути сформований лише за умови активної взаємодії зі світом прекрасного, зразками національної

та світової художньої культури. Лише за таких обставин майбутні вчителі образотворчого мистецтва будуть здатні виступити в ролі активних учасників мистецького діалогу, виявляти власні професійні здібності під час спілкування, пізнання та діяльності у сфері мистецтва.

Розвиток педагогічних здібностей належить до таких властивостей особистості, які виявляють себе на широкому масиві предметів, явищ, процесів, по відношенню до яких людина відчуває інтерес, готовність до активних форм взаємодії. На матеріалі мистецько-педагогічного спілкування зі світом прекрасного можна бачити, як особистість реалізує свій професійний потенціал, свої сили й можливості. Проте, реалізація педагогічної активності виявляється можливою, якщо для цього будуть створені відповідні умови. Йдеться, передусім, про можливість вибору предметів чи об'єктів для педагогічного спілкування. Традиційні рішення з цього питання є можливими, але такі відвідання художніх музеїв, картинних галерей, виставок та ін. не завжди спроможні задовольнити мистецько-професійні інтереси в силу того, що мають певні обмеження в часі, просторі, тематиці. Звідси виникає гостра необхідність використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання для того, щоб вказаний нами діалог з образотворчим мистецтвом та іншими видами художньо-образного відображення дійсності відбувався систематично, мав відповідне інформаційно-змістове наповнення, дозволяв особистості відчути себе активним співучасником багатьох виявів мистецького процесу.

Мистецький діалог охоплює різні форми взаємодії особистості й мистецтва. Крім спілкування з творами живопису, графіки, малюнка та ін., особистість може свідомо визначати можливості послідовного й системного їх пізнання, знайомитися з новими зразками художньо-образного відтворення дійсності. Якщо у процесі спілкування з мистецтвом присутній фактор випадковості, епізодичності, фрагментарності встановлення художньо-естетичного діалогу, то в умовах цілеспрямованого комп'ютерного навчання та системного набуття необхідного досвіду у сфері мистецтва ця взаємодія

набуває більшої стабільності, послідовності, виваженості. За цих обставин значно змінюється зміст і характер діалогу, в якому здібності особистості набувають перспективу нарощування своїх можливостей за рахунок збагачення знань, інтелектуальної сфери, способів використання різної інформації, яка в силу своїх різновидів здатна розвивати професійну активність майбутніх учителів образотворчого мистецтва, зміцнюючи її роль як активного суб'єкта пізнання.

Для розвитку професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі вивчення проектування доцільно використовувати методику, яка б спиралася на можливості ІКТ. Саме через ІКТ стає можливим моделювання проблемних ситуацій, загострення уваги майбутніх учителів образотворчого мистецтва на питаннях, які зумовлюють актуалізацію творчих сил, асоціативного фонду й мислення. З цією метою виявляється доцільним упровадження на основі інформаційно-комунікаційних технологій навчання організації педагогічного діалогу майбутніх учителів образотворчого мистецтва з мистецтвом, основою якого були б пізнавальні, пошукові, евристичні, дослідницькі дії. Застосувавши таким чином інформаційно-комунікаційні технології навчання, спрямувавши їх на активне й послідовне пізнання майбутніми учителями мистецтва, викладачі вищих навчальних закладів тим самим можуть сприяти інтелектуалізації процесу, розвитку професійних здібностей у тісному зв'язку з практикою здобуття нових знань, оволодіння необхідними пізнавальними вміннями й навичками у сфері образотворчого мистецтва.

Навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва набуває найбільшої ваги у тих випадках, коли особистість безпосередньо бере участь у творенні певних художніх зразків, цінностей мистецтва. Між особистістю і предметом її творчості утворюється духовний, практичний зв'язок, у якому знаходять своє функціонування найважливіші сили особистості, її почуття і мислення, увага і фантазія, практичні вміння і здатність моделювати

педагогічні ситуації. Для послідовного розвитку здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва виключно важливою виявляється роль продуктивної діяльності, яка супроводжується ІКТ.

Організувати підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва на основі застосування ІКТ виявляється можливим лише за умови відповідного педагогічного супроводу. Це означає, що викладачі вищих навчальних закладів повинні не лише знати, але й уміти конструювати педагогічний процес із застосуванням комп'ютерно-зорієнтованих програм і матеріалів. Для цього потрібно розробляти і впроваджувати у навчальний процес творчі завдання, вирішення яких стає можливим лише за умови комп'ютерного моделювання, варіантного представлення можливих шляхів, форм і засобів створення яскравих виробів.

Організаційний параметр педагогічного забезпечення пов'язаний із використанням найважливіших способів впливу на професійну активність майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ. Згідно традиційного підходу до вирішення питань професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва суттєве значення надавалось особистості викладача вищого навчального закладу. Його педагогічна майстерність пов'язувалась з умінням впливати на свідомість і діяльність майбутніх учителів образотворчого мистецтва, захоплювати їх цікавими фактами, залучати до певних видів діяльності. Особисті якості викладача, його професійна культура, компетентність та інші властивості покликані були позитивно впливати на відповідальне ставлення до навчання, стимулювати творчий підхід до розв'язання пізнавальних завдань.

Сьогодні роль викладача вищого навчального закладу в підготовці майбутнього учителя образотворчого мистецтва не втрачає свого значення. Водночас з'являються нові можливості впливу на професійне становлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Вони пов'язані із застосуванням ІКТ. При цьому слід зазначити, що палітра потенційних можливостей впливу на

професійну активність майбутніх учителів образотворчого мистецтва за допомогою ІКТє значною і вимагає послідовного використання на практиці.

В умовах застосування ІКТ можна впливати не лише на емоційну сферу особистості, але й залучати студентів педагогічних коледжів до активних розумових операцій, збагачувати свідомість новими знаннями, уявленнями і поняттями. У зв'язку з цим актуалізується роль педагогічно вірного використання ІКТ з метою інформаційного впливу на майбутніх учителів образотворчого мистецтва, стимулювання й розвитку їх творчих сил і можливостей. Спираючись на ІКТ, викладачі педагогічних коледжів можуть забезпечити ефективне використання різних видів інформації, зокрема соціальної, наукової, художньої, естетичної. На цій основі видається можливим створення інформаційного фонду особистості, структурування набутих знань, визначення головного і другорядного під час осмислення явищ мистецької освіти, систематизація пізнавального досвіду у сфері мистецтва. У цілому це забезпечує необхідну основу для здійснення інтелектуально-змістових і насичених творчих дій, прийняття рішень навчального характеру.

Застосування ІКТ навчання у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів дозволяє приймати організаційні рішення і тим самим використовувати дієві способи впливу на активність особистості. Адже програмно-методичне забезпечення навчальних занять, побудоване на ІКТ, може бути пов'язане не лише з тим, що особистість отримує необхідні знання, поради, рекомендації, але й розпорядження, команди й вимоги щодо певної діяльності. Їх виконання відповідним чином організує майбутніх учителів образотворчого мистецтва, налаштовує на певний вид роботи, спрямовує творчі зусилля на виконання запропонованої програми дій. Це дає підстави вважати, що дієві способи впливу є одним із суттєвих резервів ІКТ, а їх ефективне використання у вищих навчальних закладах вимагає відповідного педагогічного осмислення.

Прийняття правильних педагогічних рішень та здійснення ефективної навчально-виховної роботи в зазначеному напрямі передбачає комплексне педагогічне забезпечення розвитку професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ. Основними параметрами такого педагогічного забезпечення має бути: програмно-цільове спрямування ІКТ на розвиток особистості, формування в майбутніх учителів образотворчого мистецтва зацікавленого ставлення до розвитку власних професійних сил, розкриття можливостей розвитку професійних здібностей у процесі освоєння мистецьких та педагогічних цінностей, організація творчого діалогу майбутніх учителів образотворчого мистецтва з мистецтвом, використання найважливіших способів впливу на педагогічну активність майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Педагогічні умови ефективного розвитку здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ. З урахуванням основних параметрів педагогічного забезпечення зазначеного процесу, нами були визначені педагогічні засади ефективної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ. Слід зазначити, що ефективна професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ передбачає прийняття та реалізацію на практиці ряду педагогічних рішень, серед яких важливе значення має цільове спрямування ІКТ. Це пов'язано з тим, що перед викладачами, які працюють в педагогічних коледжах, висуваються завдання професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, вирішення яких вимагає певної системності й послідовності. Педагогічний вплив в умовах застосування ІКТ може носити спонтанний або епізодичний характер. Проте найбільшої ефективності він досягає лише тоді, коли педагогічні дії викладачів, що пов'язані з використанням ІКТ, набувають програмно-цільової спрямованості, характеризуються глибокою продуманістю стратегічних і тактичних кроків.

У науково-методичній літературі не знайшли належної відповіді питання щодо програмно-цільового спрямування професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ. Це негативно позначається на діяльності викладачів вищих навчальних закладів, які по-різному тлумачать це питання, не виявляючи при цьому належного розуміння того, що має бути головним, визначальним у справі професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. При цьому не враховуються обставини, що пов'язані з перевагою та функціональними можливостями ІКТ у розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Здійснений теоретичний аналіз цього питання дозволив зазначити, що цільове спрямування підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ може бути забезпечене шляхом обґрунтування таких педагогічних засад, як: мета, завдання, напрями та функції підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ. Правильне визначення цих педагогічних засад має стратегічне й тактичне значення, може допомогти викладачам вищої школи в зосередженні уваги на пріоритетних аспектах навчально-виховної діяльності, пов'язаної з розвитком творчих сил і можливостей майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Мета інформаційно-комунікаційних технологій навчання є фундаментальною основою, яка здатна спрямовувати увагу і практичні дії викладачів вищих навчальних закладів у напрямку досягнення намічених результатів. При цьому слід підкреслити, що мета підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ повинна узгоджуватись з головною метою вищих навчальних закладів на сучасному етапі демократичного розвитку українського суспільства. Як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, «головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку й самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати покоління, здатні

навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства» [104].

Виходячи з таких позицій, можемо зазначити, що метою підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ має бути забезпечення самоорганізації їх професійних здібностей, створення таких умов, щоб кожний майбутній учитель образотворчого мистецтва скористався в повній мірі можливостями свого власного професійного зростання, відчув і зрозумів перспективу педагогічної діяльності, пов'язаної зі збереженням і примноженням педагогічних цінностей у повсякденному житті, праці, навчанні, культурі.

Мета застосування ІКТ у навчально-виховному процесі майбутніх учителів образотворчого мистецтва має носити не формальний характер, а виступати одним із головних показників цілеспрямованості освітньо-виховних дій. Це зумовлює необхідність глибокого усвідомлення викладачами вищих навчальних закладів перспективи, яку їм слід досягти у співпраці зі студентами; розробки комп'ютерно-зорієнтованих навчальних програм та методичних матеріалів, у яких ідея професійного розвитку та самоорганізації творчих здібностей була б визначальною.

Програмно-цільове спрямування ІКТ залежить від тих завдань, які вирішуються в навчально-виховному процесі. Саме тому правильне визначення їх змісту може впливати на позитивні результати, пов'язані з розвитком здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва. В умовах сучасної практики це питання ще не знаходить належного вирішення, викладачі вищих навчальних закладів переважно зосереджуються на вирішенні таких завдань, як стимулювання та підтримка творчої ініціативи майбутніх учителів образотворчого мистецтва, створення проблемних ситуацій з метою залучення майбутніх учителів образотворчого мистецтва до творчого пошуку у сфері професійної діяльності. Водночас, поза педагогічною увагою в умовах використання ІКТ залишається низка завдань, що пов'язані з розвитком

суб'єктивних чинників педагогічного процесу, а саме – розвитку емоційної сприйнятливості, накопичення інтелектуального досвіду [113].

Зважаючи на важливість правильного визначення основних завдань розвитку здібностей у майбутніх учителів образотворчого мистецтва, нами проведена відповідна науково-пошукова робота, в результаті якої були отримані дані, що дозволяють обґрунтувати це питання і дати необхідну відповідь. До основних завдань професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ віднесено такі: розвиток та самоорганізація педагогічних здібностей майбутніх учителів на основі забезпечення необхідної мотивації; розвиток професійних здібностей майбутніх учителів у тісному взаємозв'язку зі збагаченням емоційного тезаурусу; оволодіння інтелектуальними можливостями самореалізації; стимулювання та підтримка найважливіших форм педагогічної активності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Обґрунтовані нами завдання спрямовані на те, щоб в умовах вищих навчальних закладах професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ набувала програмно-цільової спрямованості й забезпечувала системне вирішення актуальної проблеми. За допомогою ІКТ виявляється можливим моделювати основні завдання з урахуванням навчального матеріалу і тим самим сприяти забезпеченню необхідної мотивації в розвитку здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, збагаченню їх емоційного тезаурусу та творчої ініціативи, оволодінню інтелектуальним змістом і методами творчої самореалізації, організації плідної педагогічної діяльності.

Програмно-цільове спрямування ІКТ на практичну діяльність майбутніх учителів образотворчого мистецтва залежить від ряду чинників. Серед них вагоме місце займають ІКТ, які упроваджують у своїй роботі викладачі вищих навчальних закладів. Напрями ІКТ свідчать про зміст, форми і методи навчально-виховної роботи, яким віддають перевагу викладачі. Так в одних

випадках їх увага зосереджується на вербальних формах і методах підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, а в інших – акцент здійснюється на можливостях практичної підготовки, пов'язаної з виконанням педагогічних завдань. Усе це свідчить про те, що вищі навчальні заклади упроваджують окремі напрями інформаційно-комунікаційних технологій навчання в практичну та теоретичну діяльність особистості.

Теоретичний аналіз цього питання дає підстави вважати, що програмно-цільова спрямованість підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ може бути успішно забезпечена на основі двох напрямів: інформаційного та організаційного. Інформаційний напрям ІКТ передбачає прагнення викладачів вищих навчальних закладів вирішувати завдання професійного розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ. Майбутнім учителям образотворчого мистецтва пропонуються комп'ютерно-зорієнтовані матеріали, які спрямовані на збагачення знань, понять, уявлень, емоційних вражень студентів, від яких залежатиме виявлення творчого ставлення до творів живопису, графіки тощо. Особливість цього напрямку виявляється в тому, що педагогічний вплив відбувається засобами різних видів інформації, яку може передавати персональний комп'ютер. Акцентування уваги на інформаційних питаннях дозволяє вирішувати комплекс важливих питань творчої самореалізації особистості, зокрема, позитивно впливає на мотиваційну зумовленість творчих здібностей, створює важливі передумови для набуття необхідних елементів творчого ставлення до мистецтва.

Організаційний напрям використання ІКТ засвідчує можливість створення викладачами вищих навчальних закладів важливих передумов для професійної діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Суть їхня полягає в тому, що за допомогою ІКТ можна послідовно вирішувати організаційні питання, пов'язані з самостійною діяльністю майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Вони дозволяють моделювати різні види діяльності:

комунікативної, оцінної, пізнавальної, творчої та ін.; залучати майбутніх учителів образотворчого мистецтва до прийняття мистецьких рішень та їх реалізації на практиці; утворювати професійно зорієнтовані ситуації педагогічного змісту з метою набуття майбутніми вчителями образотворчого мистецтва необхідних умінь і навичок у подальшій діяльності.

У програмно-цільовому забезпеченні розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва важливого значення набувають функції ІКТ. Саме тому виявляється суттєвим для програмно-цільового спрямування ІКТ та правильне визначення їх функцій.

Аналіз традиційної практики професійного розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва дозволяє зазначити, що викладачі вищих навчальних закладів прагнуть забезпечувати певні функції інформаційно-пізнавального, оцінного, стимулюючого змісту. Водночас, в умовах застосування ІКТ функціональна палітра інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва може бути значно розширена й охоплювати низку якісно нових функціональних дій. Усвідомлення цього дозволяє визнати необхідним обґрунтування функцій ІКТ, які доцільно реалізовувати на сучасному етапі з метою забезпечення розвитку та самореалізації майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

На основі теоретичного вивчення цього питання можемо виділити основні функції навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням ІКТ. До них віднесено: ціннісно-орієнтаційну функцію, пов'язану з насиченням процесу розвитку професійних здібностей, необхідним світоглядним, морально-етичним, культурологічним та естетичним змістом; комунікативно-психологічну функцію, яка забезпечує емоційно-чуттєвий комфорт у процесі розвитку професійних здібностей, сприяє виявленню уважного ставлення до особливостей творчої самореалізації студентів; інформаційно-пізнавальну функцію, спроможну насичувати процес розвитку професійних здібностей необхідними знаннями, поняттями,

уявленнями, збагачувати інтелектуальний фон творчої особистості; організаційно-діяльнісну функцію, покликану стимулювати й підтримувати професійну активність та ініціативу майбутніх учителів образотворчого мистецтва, сприяти залученню їх до найважливіших форм і видів педагогічної діяльності.

Слід зазначити, що поетапне формування в майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ зацікавленого ставлення до розвитку власних педагогічних здібностей має важливе значення. Адже йдеться про професійні здібності, в розвитку яких має бути зацікавлена особистість. Її почуття, думки, погляди, інтереси не можуть залишатися осторонь процесу професійного розвитку. Вони мають бути залучені в цей процес, як один із важливих суб'єктивних чинників впливу. Саме тому методично виправданим слід вважати рішення щодо залучення майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ до співпраці в навчально-виховній роботі, яку здійснюють викладачі вищих навчальних закладів. А це стає можливим лише за умови відповідного педагогічного забезпечення цього процесу.

Формувати в майбутніх учителів образотворчого мистецтва зацікавлене ставлення до розвитку власних професійних здібностей за допомогою ІКТ доцільно поетапно. Необхідність такого педагогічного рішення пояснюється тим, що у своєму ставленні до вказаної проблеми майбутні учителі образотворчого мистецтва спираються, передусім, на свої почуття, згодом залучають існуючі знання, поняття та уявлення, а потім намагаються приймати певні рішення, виходячи зі своїх поглядів та переконань. Усе це засвідчує існування певних закономірностей становлення ціннісного ставлення особистості до дійсності й самої себе, які слід урахувувати в навчально-виховній роботі та педагогічно правильно забезпечувати. На підставі проведеного теоретичного аналізу вказаного питання нами визнано доцільним формування в майбутніх учителів образотворчого мистецтва зацікавленого

ставлення до розвитку власних професійних здібностей в умовах застосування ІКТ протягом декількох етапів.

Етап формування в студентів інтересу до розвитку власних професійних здібностей. Його необхідність зумовлена тим, що без інтересу людини втрачається емоційно-чуттєва забарвленість будь-якого процесу, зникає особистісна зацікавленість у виконанні певних дій. Інтерес має вибіркового характеру і може відігравати важливу роль у виконанні певного виду діяльності. У справі розвитку та самореалізації творчих здібностей інтерес спрямовує увагу особистості, настроює на позитивне вирішення окремих питань, залучає властиві людині емоційні, інтелектуальні, вольові можливості на успішне здійснення професійної діяльності.

В умовах застосування комп'ютерних технологій важливо формувати в майбутніх учителів образотворчого мистецтва стійкий інтерес до розвитку власних професійних здібностей. З цією метою доцільно пропонувати їм емоційно забарвлені матеріали, виконані у комп'ютерній версії і спрямовані на створення позитивних почуттів, вражень, асоціацій, розвитку просторової уяви.

Етап формування в майбутніх учителів образотворчого мистецтва орієнтації на розвиток професійних здібностей. Цей етап є важливим, тому що дозволяє створити внутрішню мотивацію, засновану не лише на емоційних враженнях та уподобаннях, але й на системі необхідних знань, понять, переконань. Для майбутніх учителів свідоме ставлення до розвитку власних професійних сил і можливостей повинно стати одним із показників їх професійної культури, готовності до цілеспрямованого самовдосконалення у сфері професійної діяльності. Саме тому на другому етапі формування зацікавленого ставлення до питань власної професійної діяльності майбутнім учителям образотворчого мистецтва важливо глибоко осмислити й проаналізувати доцільність, необхідність та перспективність розвитку власних педагогічних здібностей, критично поставитися до мотивів та орієнтацій, які визначені як неприйнятні.

На етапі формування в майбутніх учителів образотворчого мистецтва орієнтацій щодо розвитку власних професійних здібностей доцільно використовувати комп'ютерно-орієнтовані матеріали, в яких розкриваються світоглядні, морально-етичні, психологічні, культурологічні та професійні аспекти процесу розвитку педагогічних здібностей. Наголошуючи на цих проявах творчої особистості, викладачі вищих навчальних закладів тим самим отримують можливість розширення горизонтів осмислення майбутніми учителями образотворчого мистецтва своїх професійних сил, зміцнюють їх мотивацію на користь зацікавленого ставлення до ефективного педагогічного розвитку.

Етап формування у студентів потреби в розвитку професійних здібностей. Наголошуючи на важливості цього етапу, слід зазначити, що особистість прагне оцінити себе, свої дії та поведінку, порівнюючи їх із тими процесами, явищами, цінностями, які мають місце навколо неї, відбуваються в суспільному, культурному та педагогічному житті. Бачення себе в контексті розвитку навколишнього середовища дозволяє оцінити власні здобутки, визначити чинники, які сприяли або не сприяли досягненню бажаних результатів. На цій основі виникає потреба людини реалізувати себе краще, повніше, досягти порівняно вищих показників у професійному саморозвитку. Зазначена закономірність важлива для розуміння того, що може спонукати майбутніх учителів образотворчого мистецтва до розвитку власних професійних здібностей. Цим спонукальним чинником може бути сформована потреба у постійному професійному самовдосконаленні.

Яким чином можна впливати на формування потреби у розвитку професійних здібностей? В умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання доцільно залучати майбутніх учителів образотворчого мистецтва до проблемних ситуацій, побудованих на протиріччях між людиною та її професійною діяльністю. Осмислення цих протиріч дозволить майбутнім учителям образотворчого мистецтва сформувати в себе свідому потребу в

професійному самовдосконаленні та постійному розвитку професійних здібностей.

Важливе значення має виявлення майбутніми учителями образотворчого мистецтва професійних здібностей у процесі інформаційно-комунікаційного освоєння педагогічних цінностей. Це педагогічне рішення має певну зумовленість. Адже йдеться про використання можливостей розвитку професійних здібностей у процесі, який займає одне з провідних місць у підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Викладачі вищої школи, працюючи з майбутніми учителями образотворчого мистецтва, готують їх до самостійного освоєння творів живопису, графіки, малюнка. У цьому процесі майбутні учителі образотворчого мистецтва збагачують свої почуття, набувають нових знань, оволодівають певними вміннями й навичками. Водночас, процес освоєння творів мистецтва має значні резерви розвитку творчих здібностей, стимулювання та зміцнення творчої активності особистості. Для реалізації існуючих можливостей потрібно педагогічного правильно організувати цей процес, спрямовуючи його на розвиток професійних сил.

В умовах застосування ІКТ виявлення професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі освоєння педагогічних цінностей може бути оптимізованим. Для цього важливо враховувати особливості зазначеного процесу, пов'язані зі сприйманням, оцінкою та інтерпретацією творів мистецтва, інших проявів педагогічного змісту.

У роботі викладачів вищих навчальних закладів ще мають місце спрощені підходи до комп'ютерної організації сприймання майбутніми вчителями образотворчого мистецтва творів образотворчого мистецтва. Вони полягають у тому, що твори живопису, графіки, використовуються переважно як ілюстративний матеріал, який підтверджує або спростовує інформацію, передану у вербальній формі. При цьому, процес сприймання естетичних цінностей не передбачає активності суб'єктів, які виконують переважно роль

репродуктивного відображення побаченого. За таких умов не відбувається розвиток здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, а їх внутрішня потреба щодо самореалізації не знаходить підтримки з боку організаторів навчально-виховної роботи.

Правильна організація процесу сприймання творів образотворчого мистецтва потрібна в умовах застосування ІКТ, адже в цих умовах образотворче мистецтво може бути використане у спрощеному варіанті. Для того, щоб запобігти цьому інформаційно-комунікаційних технологій навчання важливо спрямовувати на ефективне використання процесу естетичного сприймання з метою розвитку професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Серед методичних рішень, які можуть сприяти цьому, доцільно виділити такі: комп'ютерна презентація різних видів та жанрів образотворчого мистецтва з метою збагачення естетичного досвіду майбутніх учителів образотворчого мистецтва; ілюстрація творів живопису, графіки, малюнка на основі комп'ютерних версій, які передбачають внесення варіативних змін у формат, колір, освітлення тощо; одночасне представлення фрагментів творів образотворчого мистецтва за допомогою комп'ютерних засобів для асоціативного насичення процесу естетичного сприймання; здійснення комп'ютерної експозиції та диспозиції творів образотворчого мистецтва в поєднанні з іншими видами мистецтва (музичного, літературного та ін.); віртуальне перенесення майбутніх учителів образотворчого мистецтва в середовище, в якому представлені зразки естетичного ставлення до дійсності, природи, побуту (на прикладі ландшафтної архітектури, садово-паркового мистецтва та інші); надання майбутнім учителям образотворчого мистецтва за допомогою комп'ютерних засобів можливості самостійного вибору творів образотворчого мистецтва з урахуванням їх смакових уподобань та художніх потреб.

Виявлення професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі оцінки естетичних цінностей має важливе значення. Адже

активне освоєння естетичних цінностей передбачає оцінну діяльність людини, її участь в осмисленні, аналізі, співставленні, узагальненні того, що прагнули передати у своїх творах майстри живопису, графіки, малюнку. Важливість цього процесу полягає не лише в тому, щоб якомога глибше зрозуміти змістову та ціннісну основу художніх творів, але й залучити людину до співтворчості на інтелектуальній основі. У зв'язку з цим, актуального характеру набувають питання, що пов'язані з використанням можливостей оцінної діяльності в розвитку професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Для майбутніх учителів образотворчого мистецтва оцінна діяльність є одним із важливих чинників їх професійного розвитку. Під час оцінки естетичних цінностей вони отримують можливість, спираючись на визначені критерії та показники, виділяти характерні ознаки творів, актуалізувати увагу на особливостях художніх рішень авторів, розкривати характерні підходи та їх доцільність у використанні художнього матеріалу. Оцінка творів образотворчого мистецтва передбачає активну участь майбутніх учителів образотворчого мистецтва, здійснення інтелектуальних операцій, виявлення професійного ставлення до прекрасного в дійсності й мистецтві. У зв'язку з цим, перед викладачами вищих навчальних закладів постає завдання щодо педагогічного забезпечення підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ.

На матеріалі ІКТ можливо успішно вирішити це питання. Для підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ доцільно передбачити: вирішення проблемних ситуацій оцінного змісту, поданих у комп'ютерній версії і розрахованих на творчий пошук майбутніх учителів образотворчого мистецтва; вибір оптимального варіанту естетичної оцінки художнього твору (за матеріалами, поданими у комп'ютерній редакції); виділення в художньому творі естетично значущих аспектів шляхом комп'ютерного моделювання; використання комп'ютерних засобів з метою

знаходження творів образотворчого мистецтва, які б відповідали визначеним критеріям естетичної оцінки; транспозицію естетичної оцінки на твори різних видів мистецтва (образотворчого, музичного, театрального, літературного) та її представлення у комп'ютерному варіанті.

Виявлення професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі інтерпретації естетичних цінностей відіграє важливу роль. Адже в процесі освоєння творів мистецтва майбутні учителі образотворчого мистецтва мають можливість реалізувати свої творчі можливості шляхом емоційного співпереживання, висловлення власних оцінних суджень та міркувань. Крім того, вони можуть привносити в художній твір свої почуття, думки, погляди шляхом його інтерпретації. На відміну від оцінної діяльності, де студент визначає цінність твору, спираючись на визначені критерії, у процесі інтерпретації творча участь його стає значно вагомішою. Вона полягає в тому, що освоєння художнього твору відбувається вже з урахуванням тих показників, уподобань чи світоглядних орієнтацій, які особистість вважає доцільними й необхідними. Безперечно, за таких умов від студентів вимагається значно більше педагогічної активності, що позитивно позначається на розвитку їх професійної діяльності.

Завдання педагогічного забезпечення цього процесу в умовах застосування ІКТ полягає в тому, щоб оптимально використати освітньо-виховні можливості процесу інтерпретації естетичних цінностей. Майбутні вчителі образотворчого мистецтва повинні навчитися за допомогою комп'ютерних засобів здійснювати творчу інтерпретацію художніх творів, привносити в цей процес своє світоглядне бачення, ціннісні орієнтації та уподобання, прагнення до багатоаспектного освоєння естетичних цінностей з урахуванням існуючих тенденцій і напрямів розвитку сучасної культурологічної практики. Серед педагогічних рішень, пов'язаних з оптимізацією професійного розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі інтерпретації творів мистецтва, поданих у комп'ютерній

версії, заслуговують на увагу такі, як: залучення студентів до розгляду художніх творів з погляду окремих світоглядних орієнтацій; виділення під час аналізу художніх творів тих, що є близькими за своєю ідейно-естетичною концепцією; використання комп'ютерних версій тлумачення цінності естетичних явищ; здійснення майбутніми учителями образотворчого мистецтва інтерпретації творів мистецтва з урахуванням освітньо-виховної мети; виявлення власної інтерпретації творів образотворчого мистецтва; висловлювання майбутніми учителями образотворчого мистецтва ціннісного ставлення до явищ художньої культури з погляду актуалізованого життєвого досвіду.

Важливе значення має організація засобами ІКТ мистецького діалогу майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі основних видів діяльності. Розгляд цього питання зумовлений тим, що на творчі здібності майбутніх учителів образотворчого мистецтва впливає не лише сприймання, оцінка, інтерпретація художніх творів, але й та діяльність, в межах якої утворюється й реалізується художньо-творчий діалог. Завдяки певним видам діяльності майбутній учитель образотворчого мистецтва отримує можливість реалізувати свої творчі сили, залучити їх до виконання функцій професійного змісту, внести певні доповнення й корективи у професійний саморозвиток. З погляду забезпечення процесу самореалізації професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, виявляється доцільною організація засобами ІКТ їх мистецького діалогу в процесі основних видів діяльності. При цьому заслуговує на увагу те, що ефективній організації такого діалогу можуть сприяти ІКТ, використання яких є перспективним у процесі комунікативної, пізнавальної та педагогічної діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Підсумовуючи, зазначимо, що ІКТ можуть бути ефективно використані з метою розвитку професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Для цього потрібно викладачам вищих навчальних закладів

послідовно вирішувати завдання, пов'язані з програмно-цільовим спрямуванням ІКТ, формуванням у майбутніх учителів образотворчого мистецтва зацікавленого ставлення до власних професійних здібностей, оптимізацію процесу освоєння мистецьких творів, організацією мистецького діалогу, використанням найважливіших способів професійного розвитку особистості.

2.3. Критерії та рівні сформованості методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з використанням ІКТ

В основу педагогічного оцінювання ефективності підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ покладені структурні елементи, що враховують професійну спрямованість педагогічної освіти, потреби у формуванні професійних якостей майбутнього фахівця. Основою для визначення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ є ряд критеріїв. Існує декілька визначень поняття «критерій». Т. Байраба, О. Савченко розуміють критерії як реальні, точно обрані ознаки, величини, які виступають вимірниками об'єктів оцінювання [114, с. 5]. На думку Т. Ісаєва, критерії – це ознаки, на основі яких здійснюється оцінка, судження [115, с. 62]. Критерій – це ознака, правило, на основі якого можна зробити висновок про достовірність чогось. Н. Баловсяк вважає, що критерії – це якості, властивості, ознаки об'єкта, які дають можливість зробити висновки про стан і рівень його сформованості та розвитку [116, с. 54]. На основі теоретичного аналізу, враховуючи тему та мету нашого дослідження, поняття «критерії» ми будемо розуміти як ознаки, на основі яких здійснюється оцінка досліджуваного об'єкта, явища, що визначають реальний стан, рівень сформованості об'єкта.

Виявити ефективність навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ можна за допомогою спеціальних тестів, моніторингу, методу експертних оцінок, анкетування, аналізу навчальної документації, спостереження, бесіди [117].

Критерії ефективності підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ в цілому і кожен елемент визначених критеріїв, зокрема, дозволяють зробити висновок про ефективність професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва ІКТ в педагогічних навчальних закладах.

За допомогою критеріїв ми визначатимемо ефективність підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ та відстежуватимемо їх зміни на різних етапах цієї підготовки.

Ефективність професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ визначалась нами за трьома модифікованими та пристосованими до нашого дослідження критеріями, розробленими Н. Баловсяк [116] та Л. Козак [118]: рівень сформованості готовності до професійної підготовки засобами ІКТ; рівень сформованості професійних знань, умінь та навичок; рівень сформованості інформаційної культури. Було обгрунтовано показники, що розкривають зміст кожного критерію.

Будемо вважати, що ефективність професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ характеризується рівнем сформованості визначених критеріїв.

Розглянемо структуру кожного критерію, використовуючи з метою оцінювання прояву показників три рівні: високий, середній, низький.

Рівень сформованості мотивації майбутніх учителів образотворчого мистецтва щодо інформаційно-комунікаційних технологій навчання визначає мету, потреби у вивченні та мотиви в застосуванні ІКТ у професійній підготовці, в самоосвіті, для вдосконалення набутих професійних знань, умінь і навичок та в подальшій професійній діяльності

Мотив – це один із компонентів основи професійної підготовки. На його основі розвиваються теоретичні знання, професійні уміння й навички. Мотиви і потреби у пізнанні й досягненні є необхідними умовами здійснення успішної професійної діяльності. У мотивах пізнання навчальна діяльність є метою, у мотивах досягнення навчальна діяльність є засобом досягнення мети, яка знаходиться поза пізнавальною діяльністю [116].

У процесі професійної підготовки майбутні учителі образотворчого мистецтва мають розуміти мотиви застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, усвідомити їхнє значення в майбутній професійній діяльності, через розуміння їх функцій у навчальній діяльності. Мотиви впливають із завдань, які вирішують майбутні фахівці під час професійної підготовки. Мотив у оволодінні і практичному використанні інформаційно-комунікаційних технологій навчання у професійній підготовці та майбутній діяльності учителів образотворчого мистецтва досить високий, оскільки вміння застосовувати прикладне програмне забезпечення, вільне володіння тестовими програмами, пошуковими системами інформації, електронними підручниками та посібниками, презентаційними лекційними курсами, версіями програмних продуктів, вивчення ІКТ, враховуючи їх зміни та розвиток, сприяє професійному росту та забезпеченості конкурентоспроможності майбутнього учителя образотворчого мистецтва.

Рівень сформованості мотивації щодо застосування ІКТ визначається:

1. Сформованістю особистого ставлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва до застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання у професійній підготовці.

Критерії оцінки: усвідомлення значення і практичного застосування ІКТ у професійній підготовці – високий рівень; розуміння ролі ІКТ у вивченні дисциплін образотворчого циклу, особиста потреба у використанні ІКТ виникає ситуативно – середній рівень; не розуміння впливу ІКТ на зростання рівня якості професійної підготовки – низький рівень.

2. Сформованістю усвідомлення необхідності знань та вмінь щодо застосування ІКТ у професійній діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Критерії оцінки: усвідомлення значущості застосування ІКТ для здійснення успішної професійної діяльності – високий рівень; осмислення застосування ІКТ як можливої основи своєї життєдіяльності – середній рівень; відсутність потреби у використанні ІКТ – низький рівень.

3. Сформованістю прагнення майбутніх учителів образотворчого мистецтва застосовувати ІКТ у майбутній професійній діяльності, потребою професійного самовдосконалення через використання ІКТ.

Критерії оцінки: стійкий пізнавальний інтерес до застосування ІКТ, бажання застосовувати ІКТ на практиці – високий рівень; наявність пізнавального інтересу до окремих видів ІКТ, позитивне ставлення до застосування ІКТ при невмінні чітко пояснити можливість застосування їх на практиці – середній рівень; нерозуміння можливості застосування ІКТ у професійній діяльності, невизначеність мотивів професійного саморозвитку – низький рівень.

Рівень сформованості професійних знань, умінь і навичок (на прикладі дисциплін «Практичне застосування комп'ютерної техніки», «Інформаційні технології навчання») визначається:

1. Знаннями основних термінів та визначень; ролі інформатизації, комп'ютеризації в підвищенні якості навчального процесу; знаннями про теоретичні й методичні основи інформатизації педагогічного процесу, державну систему стандартизації, міжгалузеві системи стандартизації; знаннями про основні поняття навчального та виховного процесу, супроводжуючої документації; стандартизацією документів навчального закладу (текстові та графічні матеріали, уніфікація форм текстових і педагогічних паперів); усвідомленням важливості стандартизації у педагогічній діяльності, міжнародної стандартизації; знаннями про загальні відомості про

правила оформлення педагогічної документації. Знаннями про основні поняття та визначення з організації діловодства (інформація, документ, діловодство, класифікація документів, функції документів, документообіг); вимоги до зовнішнього оформлення документів та їх правильне розташування, вимоги до змісту документа; складання й оформлення організаційно-розпорядчих документів; складання й оформлення документів із кадрово-контракткових питань; приймання, розгляд та реєстрацію документів; оброблення і надсилання документів та організацію контролю за виконанням документів; складання план-конспектів, підготовку до зберігання та використання; комп'ютеризацію педагогічних процесів.

Критерії оцінки: ґрунтовні та систематизовані теоретичні знання з комп'ютеризації, інформатизації та організації навчального процесу; вільне володіння термінологією; здатність правильно пояснювати значення й завдання інформатизації та комп'ютеризації навчального процесу, обґрунтовувати роль комп'ютерних технологій навчання в педагогічній діяльності майбутнього учителя образотворчого мистецтва; продуктивний рівень відтворення теоретичних положень та понять з організації, систематизації навчальних матеріалів у професійній діяльності – високий рівень. Часткова сформованість знань із комп'ютеризації, інформатизації та організації навчального процесу, що систематизовані, але не відзначаються глибиною; відносна самостійність в оцінюванні впливу комп'ютерних технологій навчання на підвищення якості педагогічного процесу, у визначенні порядку ведення навчальних матеріалів; репродуктивний рівень відтворення теоретичних положень та понять з організації й систематизації навчальних матеріалів у професійній діяльності – середній рівень. Розрізненість, суперечливість та несистематизованість теоретичних знань комп'ютеризації, інформатизації та організації навчального процесу майбутніх учителів образотворчого мистецтва; нездатність самостійно визначати порядок ведення навчальних матеріалів; репродуктивне неусвідомлене відтворення основних теоретичних положень, окремих понять з

інформатизації, комп'ютеризації та організації педагогічних матеріалів – низький рівень.

2. Умінням застосовувати нормативні акти, інструкції при організації та веденні документації; складати план конспекти та інструкційні картки за основними видами своєї діяльності; складати різні за призначенням документи відповідно до правил їх оформлення; оформлювати документи в умовах використання комп'ютеризованої системи обробки; здійснювати контроль за якістю навчально-педагогічного процесу; проводити кодування техніко-педагогічної інформації.

Критерії оцінки: сформованість професійних умінь та навичок оформлення текстових і графічних педагогічних документів відповідно до діючих вимог стандартів у навчальних закладах в умовах використання комп'ютерної обробки; здійснення контролю за якістю навчально-виховного процесу; ведення службового листування; виконання роботи з розробки, удосконалення та розмноження навчальних матеріалів; здійснення роботи з ведення справ, їх формування та підготовки до зберігання – високий рівень. Часткові вміння оформляти текстові та графічні педагогічні документи; застосовувати нормативні акти, інструкції при організації та веденні педагогічної діяльності; вибіркові вміння у використанні ІКТ при оформленні документів; вміння вести службове листування з незначною сторонньою допомогою; часткові вміння виконання роботи з розробки, удосконалення та розмноження навчальних матеріалів; здійснення роботи з ведення справ, їх формування та підготовки до зберігання – середній рівень. Відсутність вміння складати та оформляти службові документи; несформовані вміння та навички вести загальні педагогічні документи, розробляти самостійно навчальні матеріали; вміння частково зовнішньо оформляти документи; відсутність вміння оформляти реквізити документів; невміння самостійно розробляти, розглядати та розмножувати навчальні документи, обробляти й надсилати

документи, організувати контроль за виконанням документів; труднощі в складанні характеристик, формуванні справ – низький рівень.

3. Сформованістю навичок пошуку інформації для професійної підготовки засобами ІКТ; обробки отриманого матеріалу.

Критерії оцінки: сформованість уміння самостійно здійснювати пошук інформації для професійної педагогічної підготовки, засобами ІКТ – високий рівень. Відносна самостійність у пошуку інформації з використанням незначної кількості засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчання – середній рівень. Невміння здійснювати пошук інформації самостійно – низький рівень.

Рівень сформованості інформаційної культури визначається:

1. Сформованістю пошукової культури.

Критерії оцінки: вміння використовувати інформацію у професійній педагогічній діяльності та повсякденному житті; вміння здійснювати пошук інформації та використовувати для цього різні інформаційні технології; вміння здійснювати критичний аналіз та оцінку інформації – високий рівень; вміння сформулювати задачу, запит та здійснювати пошук інформації в різних інформаційних джерелах; невідомість здійснювати ґрунтовний аналіз та синтез інформації, критично переосмислювати інформацію та практично її застосовувати – середній рівень; невідомість здійснювати збір, обробку та передачу інформації незалежно від форми її представлення; невідомість виконати професійні завдання за допомогою засобів ІКТ; неволодіння необхідними в професійній сфері способами обробки інформації, що дає можливість своєчасно приймати необхідні рішення в умовах інформатизації – низький рівень.

2. Сформованістю комп'ютерної культури.

Критерії оцінки: знання теоретичних основ функціонування комп'ютерної техніки; уміння роботи з комп'ютерною технікою і програмним забезпеченням; знання основ збереження інформації та вміння працювати з операційними системами; вміння працювати з офісними програмами; знання основ гіпертекстової технології; навички роботи в мережі Інтернет, з

електронною поштою, з електронними довідниками й базами даних, із спеціалізованим програмним забезпеченням – високий рівень; елементарні знання щодо роботи із комп'ютерною технікою і програмним забезпеченням; невміння застосувати навички роботи з комп'ютерною технікою для розв'язання завдань, що виникають у повсякденному житті та в процесі професійної підготовки – середній рівень; відсутні навички роботи з комп'ютерною технікою, програмним забезпеченням – низький рівень.

3. Сформованістю діяльній культурі.

Критерії оцінки: спеціальні знання, вміння та навички використовувати в майбутній професійній діяльності сучасну комп'ютерну техніку для електронної обробки педагогічних документів, для збереження даних в електронному вигляді, проводити пошук даних необхідної інформації в Інтернеті, використовувати засоби сучасних ІКТ для професійного спілкування та розв'язання проблем, що виникають у професійній діяльності, знання основ мережевого етикету, усвідомлення переваг використання комп'ютерної техніки, вміння вибирати програмне забезпечення з ряду аналогів – високий рівень; загальні знання, вміння та навички використання ІКТ у повсякденному житті, що не залежать від змісту професійної діяльності майбутнього учителя образотворчого мистецтва – середній рівень; невміння застосовувати інформаційно-комунікаційних технологій при розв'язанні загальних проблем, а також нездатність використовувати засоби інформаційно-комунікаційних технологій для розв'язання специфічних професійних задач – низький рівень.

В останні роки в Україні інтенсивно досліджуються проблеми застосування у навчальному процесі комп'ютерів та створення на цій основі досконалих ІКТ (О. Ващук, Ю. Горошко, М. Головань, Р. Гуревич, В. Дровозюк, М. Жалдак, О. Жильцов, Ю. Жук, І. Забара, В. Ключко, В. Лапінський, П. Маланюк, Ю. Машбиць, Н. Морзе, Т. Олійник, А. Пеньков, Ю. Рамський, Є. Смирнова, А. Фіньков, Т. Чепракова та ін.). Результати

проведених досліджень дають підстави стверджувати про суттєві можливості впливу ІКТ на організаційні форми, методи й результати навчання.

В умовах традиційного вивчення графічних дисциплін у вищому навчальному закладі в майбутніх учителів образотворчого виникають значні труднощі, пов'язані із сприйняттям просторових властивостей геометричних об'єктів та розумінням перетворення їх просторових моделей у плоскі зображення. Технічні можливості персонального комп'ютера створюють умови наочно демонструвати і спостерігати перетворення просторових моделей у площинні [119].

Важливість цього аспекту вивчення графічних дисциплін майбутніми вчителями образотворчого мистецтва підкреслюється тим, що більшість із них не мають знань та вмінь із шкільної освіти. Тут доречно зауважити, що графічні дисципліни (технічне креслення, нарисна геометрія, комп'ютерна графіка) вивчається біля 70% майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Є свідчення, що в групах серед студентів педагогічних коледжів першого курсу, які приступають до вивчення мистецьких дисциплін, зустрічаються досить часті випадки, що біля 60% з них не мають початкових графічних знань та вмінь. Це створює досить великі складності в організації навчального процесу викладачам, не кажучи вже про самих майбутніх учителів образотворчого мистецтва, які самотужки повинні наздоганяти тих, хто вже має попередню шкільну підготовку. Зарубіжний досвід показує, що урівняти можливості майбутніх учителів образотворчого мистецтва дають змогу комп'ютеризовані навчальні курси.

Можливістю мислити просторовими образами, створювати образи в уяві ще не здатний навіть найдосконаліший комп'ютер. Заздалегідь передбачити, уявити майбутній результат творчого процесу може тільки людина. І в цьому її перевага перед комп'ютером. Але щоб мати цю перевагу, їй потрібні добре розвинені просторова уява і просторове мислення. Формуються і розвиваються ці психологічні феномени людини саме в процесі мистецької підготовки і, в

першу чергу, на заняттях рисунку та живопису. Свідченням цього є переконливі результати чисельних педагогічних досліджень. Для того, щоб керувати комп'ютером для створення графічних документів, людині потрібні знання і уміння. Адже комп'ютеру потрібно задавати умови створення зображень, вказувати, якими лініями обводити їх контури чи інші елементи, вказувати, як розміщувати зображення на полі графічного документа тощо.

Активність майбутніх учителів образотворчого мистецтва на занятті може бути обумовлена раціональним включенням комп'ютера до навчально-пізнавальної діяльності на різних її етапах [120].

Для вирішення найважливіших завдань професійної освіти й виховання майбутніх учителів образотворчого мистецтва викладач використовує освітньо-виховний потенціал художніх творів як головного засобу педагогічного впливу. Важливою передумовою ефективного використання в навчально-виховному процесі творів образотворчого мистецтва є професійні здібності вчителя. Як засвідчують результати наукових досліджень (В. Бутенко, С. Коновець, І. Удріс та ін.), творчі здібності вчителя образотворчого мистецтва покликані сприяти виявленню естетичного ставлення до творів живопису, графіки, скульптури, привносити емоційну забарвленість у процес спілкування з художніми творами, відкривати простір для глибокого пізнання й осмислення художніх закономірностей, зміцнювати прагнення до мистецької самореалізації у сфері художньої культури. На думку С. Коновець, «творчі можливості, закладені у кожній людині природою, на певному етапі мають бути педагогічно керованими, оскільки саме вчитель може значною мірою професійно створити підґрунтя естетичного розвитку особистості та визначити сталий напрямок цього процесу» [101].

Як засвідчує аналіз практики підготовки, майбутні учителі образотворчого мистецтва виявляли достатньо стримане ставлення до ІКТ, не відзначалися належною увагою до комп'ютера як одного із засобів художньої творчості. Проте, введення додаткової спеціалізації «Практичне застосування

комп'ютерної графіки» внесло позитивні зміни. Прикладом цього є досвід професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва на мистецько-педагогічному відділенні Богуславського гуманітарного коледжу ім. І.С. Нечуя-Левицького. З появою на відділенні нової дисципліни «Практичне застосування комп'ютерної графіки» була суттєво оновлена робоча програма. Якщо раніше на заняттях з ІКТ майбутні учителі образотворчого мистецтва переважно ознайомлювалися з принципами організації і роботи комп'ютерів, то в сучасних умовах завдання їх інформаційної підготовки стають значно складнішими, вони передбачають формування комп'ютерної грамотності, освоєння знань і вмінь побудови алгоритмів обчислювальних, технологічних та інших процесів, програмування на алгоритмічних мовах того чи іншого рівня; ознайомлення з будовою та принципами дії мікропроцесорних систем, засобів їх зв'язку з зовнішнім середовищем, набуття умінь роботи з клавіатурою, принтером, дисплеєм та застосування цієї комп'ютерної техніки у процесі мистецької освіти, творчості тощо.

Ознайомлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва з ІКТ відкриває простір для більш продуктивного навчання і творчої праці. Саме тому викладачі вищих навчальних закладів вважають необхідним будувати навчальний процес таким чином, щоб за період навчання у вищому навчальному закладі майбутній учитель образотворчого мистецтва зумів оволодіти сучасними комп'ютерними засобами й методами організації пізнавальної і творчої діяльності. Проте, як зазначає М. Близнюк, «комп'ютер – це не просто ще один технічний засіб навчання, а насамперед сукупність певних пізнавальних прийомів, для оволодіння якими потрібні значні інтелектуальні зусилля» [121].

На жаль, питання розвитку інтелектуальних і творчих сил майбутніх учителів образотворчого мистецтва за умов навчання засобами ІКТ ще не завжди вирішуються позитивно. Комп'ютеризація може привести не тільки до позитивних, прогресивних змін у житті людини, але й провокувати негативні

зміни, наприклад, такі як: зменшення інтелектуальної активності людини, скорочення в її діяльності творчих компонентів і посилення шаблонності [122].

Причинами появи таких негативних виявів під час занять з ІКТ на мистецько-педагогічному відділі є: недооцінка ролі та функцій людського чинника під час роботи з комп'ютером; недооцінка можливостей комп'ютерної техніки у розв'язанні інтелектуальних і творчих завдань; недостатній розвиток умінь та навичок організації комп'ютерних операцій та комп'ютерної обробки необхідної для творчого процесу інформації; відсутність необхідного програмно-методичного забезпечення, побудованого на матеріалі образотворчого мистецтва, художньої культури; епізодичне звернення до питань інтерактивного освоєння образотворчого мистецтва.

Певне висвітлення у науковій літературі знайшли питання комп'ютерного забезпечення професійного розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва на заняттях із суспільних та психолого-педагогічних дисциплін. У наукових працях Л. Кондрашової, І. Удріс, І. Богданової, В. Томашевського та ін. наголошується на важливості цього напрямку вирішення вказаної проблеми у діяльності мистецько-педагогічних відділень. Дійсно, ІКТ не повинні перетворюватися в самоціль або формальний засіб впливу. Головне їх призначення полягає в тому, щоб допомогти майбутньому учителю образотворчого мистецтва в освоєнні навчального матеріалу, розвитку необхідних якостей педагога. У цьому відношенні виключно важливою є роль суспільних і психолого-педагогічних дисциплін, у процесі вивчення яких відбувається соціалізація особистості, збагачується її культурний і творчий потенціал, ІКТ набувають свого соціального й педагогічного звучання. Тому перш ніж приступати до проектування навчального процесу, викладач повинен визначити співвідношення між автоматизованою й неавтоматизованою його частинами. Доля комп'ютеризації в кінцевому підсумку буде залежати від педагогічно й психологічно обґрунтованої перебудови всього навчального процесу [123].

Серед показників, на які спираються викладачі, оцінюючи ефективність впливу на розвиток професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, можна виділити такі як: цілеспрямованість впливу, зв'язок із цінностями мистецької культури, урахування індивідуальних особливостей творчого розвитку, налагодження плідного діалогу з майбутніми вчителями образотворчого мистецтва під час організації професійної та творчої діяльності. Вказані показники засвідчують про низку серйозних вимог, які ставлять викладачі перед собою. Водночас, це питання вимагає свого уточнення й доповнення. Адже успішне вирішення вказаних питань стає можливим за умови врахування таких показників, як: програмно-цільовий зміст інформаційно-комунікаційних технологій навчання та їх тісний зв'язок із професійною підготовкою майбутніх учителів образотворчого мистецтва, впровадження в умовах застосування ІКТ способів впливу на професійну активність майбутніх учителів образотворчого мистецтва, які б дозволяли творчо сприймати, оцінювати та інтерпретувати цінності мистецької культури. Під час застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання викладачі намагаються впливати на майбутніх учителів образотворчого мистецтва за допомогою певних способів. У зв'язку з цим важливо було з'ясувати ті способи впливу, які домінують у навчальній роботі з майбутніми учителями образотворчого мистецтва. Як було з'ясовано, в навчальній роботі переважають інформаційні способи впливу. Викладачі використовують ІКТ переважно з метою інформаційного впливу на майбутніх учителів образотворчого мистецтва та активізацію їх пошукової та творчої діяльності. При цьому діяльнісні способи впливу не є характерними й зустрічаються досить рідко під час застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Цей факт дозволяє зробити висновок, що систему роботи викладачів педагогічних коледжів слід збагачувати за рахунок упровадження найважливіших способів впливу, які є цілком можливими в умовах застосування ІКТ.

Увага викладачів до підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ виявляється у спостереженні за змінами, які відбуваються в навчальному процесі. Отримані нами дані усного опитування дозволили виділити 12,5% викладачів, які підтвердили, що уважно вивчають динаміку розвитку студентів, 67,1% ставлять перед собою такі ж завдання, а 20,4% з числа опитуваних не змогли дати відповідь на це питання. Це свідчить про те, що зміни, які відбуваються у професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ, є предметом уваги незначної частини викладачів і тому вимагають актуалізації в педагогічній свідомості.

При цьому слід підкреслити, що існує гостра потреба щодо розповсюдження інноваційного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва серед викладачів вищої педагогічної школи. Лише 4,6% викладачів, опитаних нами, свій практичний досвід професійного розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва змогли відобразити в публікаціях, методичних матеріалах і рекомендаціях. Актуальність цього питання підтверджується державною програмою інформатизації, в якій зазначено, що одним із першочергових завдань є створення комп'ютерної мережі освіти, центрів масового навчання нових спеціальностей з урахуванням вимог міжнародних стандартів для кадрового забезпечення усіх напрямів інформатизації як за рахунок інтенсифікації підготовки відповідних фахівців, так і створення навчального середовища на їх комп'ютеризованих робочих місцях; розкриття системи індивідуального безперервного навчання на основі автоматизованих навчальних курсів та систем ІКТ.

Ураховуючи, що в підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва покликані особливу роль відігравати ІКТ, нами вивчено ставлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації їх професійної діяльності засобами ІКТ. За підсумками проведеного опитування майбутніх учителів образотворчого мистецтва зазначеного відділення, вдалося з'ясувати,

що переважна більшість досліджуваних вважає, що ІКТ можуть бути корисними для розвитку професійних здібностей.

Оцінюючи позитивно можливості ІКТ, майбутні вчителі образотворчого мистецтва зауважують, що особисто ще не готові до користування комп'ютерними засобами навчання у процесі професійної діяльності. З числа опитаних 86,1% студентів схильні думати саме так, лише незначна частина – 10,8% відповіли позитивно, а 3,1 % – не змогли дати конкретну відповідь. Отже, на рівні самооцінки майбутніх учителів образотворчого мистецтва бачимо, що значна частина тих, хто навчається на мистецько-педагогічному відділенні потребує суттєвої педагогічної допомоги в користуванні ІКТ. Серед найбільш гострих проблем використання ІКТ, які хвилюють майбутніх учителів образотворчого мистецтва, можна назвати такі: недостатні знання та уміння практичного користування комп'ютерними засобами, відсутність необхідного досвіду оперативного розв'язання навчальних задач за допомогою комп'ютерного моделювання, не визначено найважливіші функції комп'ютерного навчання у професійному самовдосконаленні, епізодичне звернення до комп'ютерних можливостей під час освоєння програмного матеріалу фахових та інших дисциплін.

Значна частина майбутніх учителів образотворчого мистецтва дуже рідко звертається за допомогою до ІКТ у процесі професійної діяльності. Більшість опитаних майбутніх учителів образотворчого мистецтва не задоволена тим, як використовуються ІКТ у процесі організації їх професійної діяльності.

Позитивним є те, що, незважаючи на наявні труднощі у впровадженні ІКТ, майбутні вчителі образотворчого мистецтва все ж виявляють інтерес до цих питань, вважають цю справу перспективною й потрібною. Психологічно вони зорієнтовані на якомога ширше застосування комп'ютерних засобів у професійній діяльності. До цього питання більшість опитаних нами майбутніх учителів образотворчого мистецтва (86,6%) ставиться позитивно. Вони вважають корисними для свого творчого розвитку такі способи комп'ютерного

впливу, як інформаційні (54,4%), сугестивні (23,6%), діяльнісні (22%). Це дозволяє зазначити, що ІКТ доцільно використовувати з урахуванням їх потенційних можливостей та з метою організації інформаційного, сугестивного, діяльнісного впливу на професійну підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

На думку майбутніх учителів образотворчого мистецтва, у вищих навчальних закладах потрібно більш ефективно використовувати ІКТ у професійній підготовці. Для цього потрібно якомога ширше застосовувати комп'ютерні засоби навчання, насичувати навчальну діяльність комп'ютерно-орієнтованим змістом, практикувати інтерактивні методи освоєння навчального матеріалу, створювати необхідну базу даних та програмно-методичне забезпечення процесу розвитку професійних здібностей з урахуванням специфіки діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Значна частина (78,8%) планує використовувати ІКТ у навчально-виховній роботі в школі.

На практичних заняттях майбутні вчителі образотворчого мистецтва залучалися до виконання навчальних завдань, розробляли власні програмні завдання, працювали з різними образотворчими елементами. Поєднання в навчальному процесі системного аналізу, інтерактивності та динаміки дозволяло майбутнім учителям образотворчого мистецтва відчувати себе активними учасниками навчального процесу, залучати при цьому власні професійні здібності. Наприклад, робота з геометричними моделями дозволяла їм успішно вирішувати такі навчальні завдання, як: знаходження складових частин цілого, розкриття сутності явища та його ідеї, виділення істотних властивостей предметів, перенесення певних знань у зміненій ситуації, переформування окремих завдань вимог та умов, знаходження та виділення другорядного, здійснення інтелектуальних операцій, пов'язаних із аналізом, синтезом, узагальненням, класифікацією, систематизацією, оволодіння узагальненими прийомами вирішення навчальних завдань.

За умов професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ, вони отримували можливість безпосередньо створювати інтерактивну наочність, а не користуватися готовими рішеннями чи зразками, обробляти значну кількість варіантів, експериментували з практичними моделями та їх інтерпретаціями. Усе це педагогічно забезпечувало залучення майбутніх учителів образотворчого мистецтва до особистісно значущої навчальної діяльності, впливало на розвиток їх професійних здібностей.

Про ефективність педагогічних засад розвитку професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва засвідчує попит сучасної вузівської практики, зростання діяльності викладачів педагогічних та фахових дисциплін, які вирішили активно використовувати у своїй роботі педагогічні рекомендації щодо професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ.

До суб'єктивних чинників, що засвідчують ефективність визначених нами педагогічних засад розвитку професійних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, віднесено оцінні судження викладачів та студентів, їх погляди та міркування щодо необхідності та доцільності такого педагогічного забезпечення вказаного процесу, його відповідності сучасним вимогам, готовності до застосування ІКТ під час викладання окремих навчальних дисциплін. Із погляду переважної більшості викладачів, які працюють на мистецько-педагогічному відділенні, педагогічні засади професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ, відповідають сучасним вимогам вищих навчальних закладів, мають системний характер, дозволяють ефективно вирішувати вказану проблему. Основними показниками її ефективності, на думку викладачів мистецько-педагогічного відділення, є такі, як: наявність чітко визначеної мети, завдань, напрямів та функцій педагогічного впливу на професійну підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ; звернення до майбутніх

учителів образотворчого мистецтва як активних учасників навчального процесу, від зацікавленого й відповідального ставлення яких залежить успіх у розвитку педагогічних сил і можливостей; передача майбутнім учителям образотворчого мистецтва необхідного досвіду сприймання, оцінки та інтерпретації професійних цінностей; залучення до діалогу в процесі спілкування, пізнання та творчості; використання найважливіших способів стимулювання та підтримки натхнення майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Висновки до II розділу

1. Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва є важливим чинником його особистісного розвитку, а також умовою професійної самореалізації. Аналіз теоретичних джерел, присвячених змісту та характеру професійної діяльності майбутнього учителя образотворчого мистецтва з застосуванням комп'ютерних технологій навчання, дозволив виділити особливості його розвитку. Вони пов'язані із загальною спрямованістю педагога на утвердження в житті та професійній діяльності принципів та цінностей, ступенем сталості та схильності до педагогічної діяльності, розвитком та збагаченням у процесі професійної підготовки художньо-творчих задатків.

2. Існуюча практика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва зорієнтована переважно на зовнішні показники, такі, як: виявлення окремих здібностей, успіх у певній діяльності, швидкість і легкість оволодіння окремими способами вирішення актуальних питань, належність особистості до тих, хто має академічну успішність тощо. Водночас зазначимо, що підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва має не лише зовнішню, але й внутрішню детермінацію і залежать у значній мірі від мотивації, почуттів, інтелектуальної активності, характеру діяльності й поведінки особистості. У зв'язку з цим, у процесі дослідження були обґрунтовані критерії та показники,

що засвідчують про мотиваційну, емоційну, інтелектуальну та діяльнісну зумовленість викладання ІКТ під час підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

3. Аналіз існуючої практики підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва застосування ІКТ констатувати недостатню ефективність педагогічного впливу, наявність складних питань, що вимагають свого позитивного вирішення шляхом упровадження ІКТ з метою стимулювання та розвитку можливостей майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

4. На основі анкетування викладачів і студентів Богуславського гуманітарного коледжу ім. І.С. Нечуя-Левицького визнано необхідним подальше зміцнення матеріально-технічної бази для застосування ІКТ, розробка комп'ютерних програм та методичного забезпечення професійної підготовки, формування у викладачів і студентів зацікавленого ставлення до вирішення вказаної проблеми, набуття викладачами необхідного практичного досвіду використання комп'ютерних засобів навчання в художньо-творчому та педагогічному процесі.

Результати другого розділу дисертаційного дослідження висвітлено в наукових роботах автора [124], [125], [126], [127].

Розділ 3. Дослідно-експериментальна робота з оптимізації методики навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням ІКТ

Доведено, що дані, отримані в процесі педагогічного дослідження, та результати їх статистичного опрацювання, статистично підтверджують робочу гіпотезу щодо педагогічної доцільності оптимізації методики навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ.

3.1. Програма і методика дослідно-експериментальної роботи з оптимізації підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до застосування ІКТ навчання

Фундаментом навчання майбутнього учителя образотворчого мистецтва засобами ІКТ є формування інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, зміст якої передбачає набуття практичних знань, формування вмінь орієнтуватися в практичній, мистецько-естетичній та моральній проблематиці і впровадження у життя відповідно до вимог, поставлених перед культурною, інтелігентною особистістю та професіоналом.

У ході дослідження встановлено, що основними цілями навчання майбутнього учителя образотворчого мистецтва засобами ІКТ є:

1) забезпечення необхідного діяльнісного поля, в межах якого майбутні вчителі одержують змогу безпосередньо застосовувати набуті знання і вміння у творчій діяльності;

2) стимулювання позитивної мотивації навчання шляхом практичного демонстрування знань і вмінь у процесі навчальної діяльності;

3) забезпечення взаємозв'язків між різногалузевими знаннями, уміннями та навичками, що виникають у процесі навчально-творчої діяльності;

4) розвиток творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі проектної та художньої діяльності.

Для досягнення поставлених цілей необхідно вирішити низку дидактичних завдань, зокрема сприяти:

- засвоєнню студентами методів і засобів творчої діяльності засобами ІКТ навчання;
- оволодінню основними принципами творчої діяльності у процесі фахової підготовки;
- формуванню умінь та навичок практичного застосування набутих знань у процесі творчої діяльності;
- ознайомлення з історією формування та розвитку навколишнього матеріально-предметного світу;
- розумінню місця й ролі матеріально-предметного світу в життєдіяльності людини;
- комплексному розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій;
- розвитку здібностей та навичок комунікації;
- цілісному сприйняттю навколишнього матеріально-предметного світу;
- формуванню навичок у роботі з комп'ютерними технологіями.

Відповідно, у процесі фахової підготовки повинні бути створені умови для практичного застосування набутих знань, умінь та навичок у навчальній діяльності. Адже саме у процесі теоретичної та практичної навчально-творчої діяльності засобами ІКТ студенти засвоюють основні знання, уміння та навички виконання проектів, що виступає важливою складовою їхньої інформаційної компетентності та ефективним засобом творчого саморозвитку особистості майбутнього учителя образотворчого мистецтва.

Розроблена модель професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ навчання носить прогностично-гіпотетичний характер, тому потребувала дослідно-експериментальної

перевірки. Разом з тим, творча та педагогічна діяльність студентів у поєднанні з використанням комп'ютерних програм та засобів (спрямованих на здобуття і засвоєння необхідних знань, умінь та навичок) виступає ефективним засобом розвитку їхніх творчих здібностей.

Тому для дослідження важливо було не тільки здійснити експериментальну перевірку ефективності моделі професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ, а й визначити вплив ІКТ на розвиток їхніх творчих здібностей.

Із цією ціллю в ході дослідно-експериментальної роботи були використані традиційні методи педагогічних досліджень: теоретичні, емпіричні, статистичні. Аналітичний метод використовувався протягом усього етапу дослідження, здійснювалося визначення кількісних і якісних показників результатів педагогічного експерименту. На основі загальноприйнятих критеріїв та показників застосовувалися системи діагностичних процедур – спостереження, опитування, анкетування, тестування тощо. Найбільше значення надавалося результатам діагностування на початковій та завершальній стадіях експериментального дослідження. У відповідності з поставленими завданнями дослідно-експериментальна робота проводилася в кілька етапів (протягом 2007-2019 років) і складалася з констатуючого (підготовчого), формуючого (основного) і контролюючого (заключного) експериментів.

Перший етап. Теоретичне осмислення проблеми проводилося в період з 2007 по 2009 роки. Причиною цього етапу з'явилися нестикування між знаннями, навичками і вміннями випускників мистецьких педагогічних закладів і змістом навчальних програм, що реалізуються в них. Фактично в педагогічних навчальних закладах продовжують готувати вчителів образотворчого мистецтва радянського типу, не враховуючи сучасні тенденції до комп'ютеризації й використання нових інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Проведений на даному етапі дослідження аналіз наукової, навчально-методичної літератури дозволив:

- Виявити значну кількість протиріч між змістом підготовки фахівців в області образотворчої педагогіки і станом та тенденціями розвитку комп'ютерних технологій, рівнем розвитку сучасних дітей; визначити прогалини в змісті основних професійних освітніх програм;

- Розробити програми поповнення необхідних знань, навичок і вмінь, їх взаємозв'язків для вільного володіння й використання комп'ютерних технологій вчителями образотворчого мистецтва.

- Намітити напрямки вдосконалення даної педагогічної програми.

Визначались об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, формувалась робоча гіпотеза. Проводився аналіз психолого-педагогічної, мистецтвознавчої, теоретичної та практичної наукової літератури; концептуальних положень щодо творчого розвитку особистості на засадах ІКТ; нормативно-правових документів з питань професійної освіти, навчально-методичних матеріалів та навчально-програмної документації, що стосується підготовки майбутнього учителя образотворчого мистецтва. Опрацьовувались вимоги, що стоять перед сучасним педагогом, зокрема учителем образотворчого мистецтва. Осмислювалась актуальність проблеми. Розроблявся план експериментальної роботи, напрями проведення експерименту, обиралися методи дослідження. Визначався діагностичний інструментарій експериментального дослідження.

Другий етап. (2009 – 2019 р.р.) Формулювання мети, завдань, гіпотези дослідження; початок дослідно-експериментальної роботи. Основною метою даного етапу було виявлення як залишків радянської системи використання в навчально-виховному процесі, проведеному в освітніх установах, так і дисциплін, котрі можна було б вдосконалити шляхом комп'ютеризації. Джерелом потрібної інформації для вирішення поставлених у дослідженні завдань з'явився пошук і аналіз існуючих методик навчання вчителів образотворчого мистецтва, їх теоретичної та практичної складової, пошук можливостей використання нових здобутків техніки для вдосконалення освіти вчителів.

Завдання етапу полягало у виявленні стану використання інформаційно-комунікаційних технологій у змісті професійної підготовки вчителів образотворчого мистецтва . Проводився збір інформації щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в теорії та освітній практиці. Збір інформації проводився у КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І. С. Нечуя-Левицького» (довідка про впровадження № 53 від 11. 02. 2019 р.); Вищого навчального закладу Інституту реклами (довідка про впровадження № 12 від 20. 02. 2019 р.); ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка про впровадження № 1/02 від 18. 05. 2016 р.); Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (довідка про впровадження № 1 від 17. 01. 2019 р.).

Для збору інформації розроблялися анкети, опитувальні листи для учнів, студентів, викладачів.

Для опитування учнів і студентів ми використовували анкети, в яких пропонувались запитання закритого типу з визначеним набором відповідей, а також відкриті запитання, де респонденти самі формулювали відповідь. Нас цікавило, як ставиться молодь до навчання засобами ІКТ, чи подобаються студентам практичні заняття засобами комп'ютерних технологій, чи хотіли б вони підвищувати свій художній та професійний рівень завдяки спеціальним комп'ютерним програмам, наскільки якісно вони використовують свій час за своїм домашнім ПК (Додаток). Разом із тим нас цікавила позиція майбутніх учителів образотворчого мистецтва щодо розуміння необхідності використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці, їх ставлення до технологічної компоненти у змісті спецдисциплін, до необхідності використання ІКТ у процесі професійної підготовки, задля застосування цих знань у подальшій професійній діяльності. Визначаючи ставлення ІКТ у професійній підготовці вчителів образотворчого мистецтва серед педагогічних працівників, складався опитувальний лист (Додаток). Опитуванням

педагогічних працівників ми мали на меті з'ясувати їхнє ставлення до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці вчителів образотворчого мистецтва. Кількісний і якісний аналіз зібраної інформації дав змогу визначити загальний стан використання ІКТ у професійній підготовці майбутніх фахівців. Здійснювався аналіз навчальних планів і програм, нормативно-правових та навчально-методичних документів; аналіз змісту навчальних програм професійно орієнтованих дисциплін для студентів спеціальності «Образотворче мистецтво». Аналізувалась наповненість спецдисциплін компонентою ІКТ. Метод спостереження дав можливість дослідити умови проведення експерименту.

Спостереження – це метод наукового пізнання, що дає можливість аналізувати явища з одержанням конкретних фактів і ґрунтується на визначенні завдань і цілей, виборі об'єкта і ситуацій, виборі способу спостереження, реєстрації та обробці одержаної інформації [128]. У ході експерименту широко застосовувався метод анкетування, що найбільш повно забезпечив масовий збір необхідної інформації. Зібрана інформація фіксувалась, оброблялась, за її результатами робились висновки. Об'єктивність одержаної в процесі спостереження інформації забезпечувалась завдяки заздалегідь розробленій програмі, переліку питань для анкетування студентів, опитувальних листів для викладачів спецдисциплін; тестів для виявлення рівня знань студентів; завдань для виявлення їхніх умінь щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні та майбутній роботі, а також завдяки застосуванню методу експертних оцінок. На цьому етапі дослідження формувалась концепція підготовки майбутніх педагогів з використанням ІКТ [129], [130].

Спостереження за проведенням педагогічного експерименту велося в сприятливих умовах:

При проведенні констатуючого експерименту були сформульовані наступні завдання:

- визначити структуру інформаційної готовності вчителя образотворчого мистецтва до використання в роботі ІКТ;
- визначити зміст модуля формування ІКТ;
- розробити експериментальну програму дослідження;
- розробити критерії сформованості компетенцій готовності студентів за рівнями: низький, середній, високий;
- визначити початковий (вихідний) рівень готовності студентів з урахуванням всіх її компонентів; Для вирішення завдань дослідження було визначено коло проблем і проведено ряд заходів:

1) аналіз навчальних програм, методичних вказівок і наочних матеріалів навчального курсу «Образотворче мистецтво».

2) спостереження за професійною діяльністю студентів на початковому етапі формування професійної готовності;

3) тестування вихідного рівня студентів, що включає аналіз мотиваційної сфери, спрямованості особистості, конструкторського мислення, інформаційно-комунікаційних знань і вмінь;

4) аналіз практичних результатів професійної діяльності студентів.

Спочатку на етапі констатуючого експерименту було проведено аналіз методичних і дидактичних можливостей формування професійної готовності вчителя образотворчого мистецтва.

В ході виконання лабораторних і практичних робіт студенти закріплюють знання, отримані на лекційних заняттях, набувають вміння, навички і практичний досвід підготовки до уроків з образотворчого мистецтва. Теоретичні відомості щодо формування професійної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва включаються в процес навчальних занять при проведенні інструктажів, і їм відводиться, головним чином, прикладна роль.

Слід зазначити, що знання і вміння, набуті на лекційних та практичних заняттях, існують в уяві студента розрізнено. Системними вони стають лише в

ході закріплення і розвитку цих знань і вмінь у процесі проведення уроків у реальній школі, що має широкі можливості для формування професійної готовності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, розвитку його творчого потенціалу.

У процесі написання курсової, придбані раніше знання ведення уроків з образотворчого мистецтва, осмислюються на новому рівні. Вони стають матеріалом ретроспективного аналізу й узагальнення. У той же час, в період виконання курсової роботи відкривається можливість свідомого використання й подальшого поглиблення знань, які набувають основоположний характер для навчальної діяльності на старших курсах.

Метою виконання курсової роботи є закріплення й поглиблення теоретичних знань, отриманих при вивченні курсу «Образотворче мистецтво», практичних умінь і досвіду педагогічної діяльності, що призводить до формування професійних компетенцій педагогічної діяльності, тобто до професійної готовності.

Таким чином, метою виконання курсової роботи є всебічна фахова практична підготовка майбутніх вчителів образотворчого мистецтва до самостійної роботи в школі.

У результаті проведеного дидактичного аналізу практичних занять були визначені деякі особливості навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва на етапі формування професійної готовності:

1) студенти з великим інтересом виконують ту роботу, в змісті якої присутні елементи ІКТ, використання нестандартних прийомів і підходів;

2) на практичних заняттях найчастіше використовується наочний матеріал, який являє собою презентації, графіки й діаграми, виконані студентами з використанням ІКТ.

Тому дидактично виправданим є використання ІКТ для навчання вчителів образотворчого мистецтва. Це стимулює їх інтерес, робить можливості

майбутнього вчителя образотворчого мистецтва ширшими і збільшує професійні компетенції, а також економить час.

Психологічний параметр педагогічного забезпечення пов'язаний із формуванням в учителів образотворчого мистецтва зацікавленого ставлення до розвитку професійних здібностей засобами ІКТ. Виділення цього питання зумовлено тим, що професійні здібності особистості тісно пов'язані з почуттями, мисленням, уявленнями, поняттями та іншими психологічними якостями, а їх розвиток залежить від того, наскільки в ньому буде зацікавлена людина, чи будуть її інтереси, орієнтації та потреби охоплювати питання професійного самовдосконалення. Результати вивчення існуючої практики організації навчально-виховного процесу дозволяють зазначити, що студенти по-різному ставляться до розвитку професійних здібностей засобами ІКТ. Одні студенти виявляють інтерес до цього питання, спрямовують свої зусилля й можливості для активного розвитку власного потенціалу, а інші – залишаються в стані очікування, виявляють пасивне ставлення до того, щоб використовувати ІКТ з метою професійного зростання та самовдосконалення. Ці майбутні учителі образотворчого мистецтва потребують відповідної допомоги з боку викладачів. Вказана допомога повинна бути пов'язана з формуванням у майбутніх учителів образотворчого мистецтва зацікавленого й відповідального ставлення до розвитку власних професійних здібностей засобами ІКТ.

Майбутньому вчителю образотворчого мистецтва, окрім базових знань стосовно роботи із сучасним комп'ютером, можливостей застосувань ІКТ у професійній діяльності, потрібно володіти знаннями і вміннями, необхідними для виваженого й методично вмотивованого використання програмних навчальних засобів, впровадження нових організаційних форм навчання для здійснення педагогічної діяльності; постає необхідність «безперервного навчання» для забезпечення постійної відповідності системи загальнокультурних і професійних компетентностей вимогам часу. Зважаючи на це, однією з умов ефективного формування готовності майбутнього вчителя

образотворчого мистецтва до педагогічної діяльності є вивчення можливостей використання Інтернет-технологій[131].

Таким чином, основним джерелом розвитку інформаційно-комунікаційних компетентностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва є дослідницька діяльність, що повинна бути побудована на вивченні прогресивних тенденцій у розвитку веб-технологій:

1. Використання Інтернет-технологій для підвищення власного рівня і вдосконалення системи культурних і професійних компетентностей як основи формування педагогічної майстерності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

2. Налагодження зв'язків із колегами через Інтернет.

3. Пошук актуальних даних, наочного матеріалу та навчальних посібників за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

4. Використання в роботі майбутнього вчителя образотворчого мистецтва локальних і соціальних сервісів, Інтернет-порталів.

Саме в процесі навчання курсу опрацьовуються технології розробки навчальних проектів і взаємодії вчителя та учня в процесі педагогічної співпраці, принципи застосування сучасних технологій для організації навчання в режимі «on-line», розглядаються заходи та стратегії для налагодження взаємодії з учителями, батьками учнів.

Загальновизнаним недоліком вузівської системи освіти в цілому є розрізненість знань з різних навчальних дисциплін, що суперечить системному використанню знань у майбутній професійній діяльності. Незважаючи на те, що навчальні програми з усіх дисциплін розраховані на досягнення кінцевого результату - формування творчо розвиненої особистості, що має комплекс педагогічних, художніх і технологічних знань і вмінь, сукупне застосування набутих знань простежується лише на етапі дипломного проектування. В результаті, часто виявляється, що майбутні вчителі образотворчого мистецтва не вміють застосувати всі отримані знання у практичній діяльності або

застосовують їх невміло, що відбивається на етапі дипломної роботи і якості її підготовки. Особливо явно така суперечність виявляється при невмілому користуванні засобами, коли цікаву тему, з педагогічної точки зору, студент не може доцільно втілити в життя. Аналіз курсових і дипломних робіт показав, що новизна досягається, в основному, трьома способами: за рахунок цікавої педагогічної ідеї, нестандартного підходу до звичайних речей або за рахунок використання новітніх педагогічних інформаційно-комунікаційних технологій [132].

В цілях реалізації поставленого педагогічного завдання формування професійної готовності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій, ґрунтуючись на освітню технологію і за рахунок розвитку творчого потенціалу особистості студентів, за допомогою подальшого залучення їх у педагогічну діяльність, на етапі констатуючого експерименту, були проаналізовані методики вивчення особистості студентів і методи оцінки сформованості педагогічної готовності за результатами практичної діяльності для обліку вихідного стану об'єкта навчання. В дослідженні виходили з положення, що майбутній учитель образотворчого мистецтва, як об'єкт дослідження, може бути розглянутий як складна система особистості, де в єдності взаємопов'язані у стосунках фігурують її біологічні; психологічні і соціальні властивості. При вивченні особистості студентів за основу можуть братися чотири групи властивостей особистості:

- 1) спрямованість (переконання, світогляд, ідеали, інтереси);
- 2) досвід (підготовленість студента, його знання, вміння, навички і звички);
- 3) психічні процеси (сприйняття, мислення, відчуття, увага; пам'ять, воля, почуття, емоції, сенсомоторика);
- 4) темперамент (типологічні основи вищої нервової діяльності людини, вікові, статеві властивості особистості й патологічні зміни) [140, 141].

Третій етап. Даний етап проводився в період з 2011 по 2019 роки. Використання в навчальному процесі вже накопиченої інформації, а також аналіз і розробка окремих навчальних програм із ряду дисциплін. Застосування розроблених програм, аналіз і розроблення нових. Удосконалювалася методика професійної підготовки з використанням ІКТ, спрямована на творчий художній розвиток майбутніх учителів образотворчого мистецтва, їх художньо-естетичну, проектну та педагогічну культуру, компетентність; розроблявся і впроваджувався в навчальний процес підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва навчально-методичний комплекс з використанням ІКТ у змісті (навчальна програма розроблена за модульно-рейтинговою системою навчання; курс лекцій із запитаннями до кожної лекції для засвоєння знань і самоконтролю; зміст практичних робіт та завдань до їх виконання; запитання для поточних і підсумкових контролів; тестові завдання до кожного модуля курсу (5 модулів); екзаменаційні білети; зміст самостійної роботи; методичні рекомендації до виконання курсової роботи; список рекомендованих тем до курсової роботи); навчальна програма та методичні розробки до освоєння спеціальності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Впроваджувались інноваційні форми й методи професійного навчання з використанням ІКТ, які є достатніми і необхідними педагогічними засадами у професійній підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Експеримент передбачав поділ студентів, що здобувають художньо-педагогічну освіту вчителя образотворчого мистецтва (557 осіб), на експериментальну (282 осіб) і контрольну групи (275 осіб). Групи добиралися з однаковими вихідними даними (на основі середніх оцінок зі спецдисциплін). У ході експерименту порівнювалися середні значення даних експериментальних і контрольних груп. Основною базою експерименту була кафедра образотворчого мистецтва і професійного навчання Богуславського гуманітарного коледжу. До проведення експерименту також були залучені студенти й викладачі. Експеримент проводився у групах студентів зі

спеціальності «Образотворче мистецтво». Усі респонденти перебували в однакових умовах. На початковому етапі формувального експерименту виявлявся рівень знань студентів з образотворчого мистецтва, педагогіки, уміння застосовувати знання на практиці, а також виявлялась їх творча активність (участь у виставках, студентських конференціях, у навчальній діяльності). Формувались вимоги й показники, за якими визначалася ефективність використання ІКТ у підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Здійснювалось прогнозування очікуваних результатів.

Експертній оцінці підлягали розроблені авторські програми навчальних курсів «Проектування» та «Основи комп'ютерної графіки» на основі ІКТ. Перевірялась їх ефективність. З'ясовувалось, як застосування навчально-методичного комплексу, розробленого з урахуванням компонентів ІКТ, позначається на рівні знань із педагогіки, уміннях з художнього проектування та реалізації цих знань і вмінь у комплексній творчій випускній (дипломній) роботі та в практичній педагогічній діяльності. Для цього обиралися адекватні методи дослідження відповідно до поставлених завдань; з цією метою розроблялись анкети, таблиці реєстраційних даних, критерії оцінювання результатів навчальних досягнень, визначались рівні сформованості знань і вмінь, узагальнювалися аналітичні дані тощо. Результати експерименту фіксувалися. Проводилась обробка емпіричних даних. У ході формувального експерименту застосовувався метод порівняльного аналізу. Проводився кількісний і якісний аналіз зібраної інформації, фіксувалися безпосередні й опосередковані дані, встановлювалися співвідношення цих показників, визначалась практична значущість висновків. У ході формувального експерименту необхідно було експериментально перевірити:

- доцільність упровадження авторських навчальних курсів «Проектування» та «Основи комп'ютерної графіки» з компонентою ІКТ;

- ефективність методики навчання засобами ІКТ у змісті професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва;

- готовність майбутніх учителів образотворчого мистецтва до майбутньої професійної діяльності, що визначається рівнями сформованості професійної компетентності, художньо-естетичної, проектної й дослідницької культури, творчої активності;

У ході формувального експерименту в експериментальних групах навчальний процес здійснювався відповідно до запропонованої методичної системи навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ. Для формування необхідних знань і вмінь з метою підвищення творчої активності майбутніх учителів зміст професійної підготовки наповнювався компонентою ІКТ; у навчальний процес вводились інноваційні форми й методи з активною навчальною діяльністю на засадах ІКТ. Використовувалися розроблені нами авторські навчальні курси «Проектування» та «Основи комп'ютерної графіки», в основу яких лягла професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ. У контрольних групах процес навчання передбачав традиційну систему організації професійного навчання майбутніх вчителів образотворчого мистецтва без ІКТ. Навчальний процес в експериментальних групах здійснювався відповідно до розробленої структури методичної системи навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ в кількості 282 студентів з дотриманням означених педагогічних умов їх ефективного функціонування та комплексу засобів реалізації. Будь-яких інших відмінностей у системі навчання дисциплін студентів контрольних та експериментальних груп зафіксовано не було.

Експеримент носив порівняльний характер – виявлялася різниця між показниками ефективності навчання художніх дисциплін студентів контрольних і експериментальних груп та оцінювалася значущість різниці цих показників за допомогою методів математичної статистики. Для виявлення результатів формувального експерименту на його завершальному етапі

використовувались ті ж методи перевірки, що й у констатуючому, а саме: опитування, анкетування, тестування, – за допомогою яких формувалася об'єктивна інформація ефективності запропонованих педагогічних засад.

Враховуючи сучасні тенденції до гуманізації та демократизації навчально-виховного процесу, а також вимоги суспільного розвитку до підвищення професіоналізму майбутнього учителя образотворчого мистецтва, основними принципами та методологічними підходами представленої програми визначено:

- Гуманізація навчального процесу, яка визнає людську особистість найвищою цінністю, а утвердження її блага – найважливішим критерієм суспільних відносин. Цей принцип полягає в забезпеченні максимально сприятливих умов для виявлення й розвитку задатків, здібностей та обдарувань кожного студента на основі поваги й довіри до нього, сприйняття його особистісних цілей і запитів; у ставленні до студента як суб'єкта власного розвитку. У навчальному процесі впровадження цього принципу передбачає перехід від монологу викладача до діалогу його зі студентом, подолання авторитарності, створення умов для самопізнання й самореалізації кожної особистості шляхом вдосконалення змісту навчального матеріалу, добору відповідних ідей, фактів, положень, форм, методів, завдань.

- Аксіологічний підхід, сутність якого полягає в орієнтації особистості студентів на постійний саморозвиток і самовдосконалення, мотивації високих досягнень, прагненні високих результатів, життєвих успіхів; організації їх творчої діяльності на всіх етапах неперервної освіти, створенні необхідних умов для самореалізації їх творчого потенціалу.

- Синергетичний підхід, який передбачає побудову системи навчання студентської молоді на основі принципів самоорганізації й саморозвитку в педагогічній діяльності, які спрямовують суб'єктів творення виховної системи на вивчення процесів саморегуляції відносин в освітньому закладі, виявлення тенденцій, внутрішніх механізмів і резервів створюваної системи, а не копіювання (зразок, орієнтир) уже відомого. Крім того, цей підхід акцентує

увагу дослідників на відкритості навчально-виховного закладу щодо інноваційних перетворень, трансформацій у руслі розвитку соціуму і власного саморозвитку, щоб досягти високої культури особистості.

- Діяльнісний підхід, в основу якого покладено переконання, що тільки включення студентів у різні види діяльності щодо оволодіння суспільним досвідом і вміле стимулювання їх активності у цій діяльності з боку викладача може здійснити дієвий розвиток потенційних можливостей (здібностей, обдарувань) кожного студента.

- Особистісно-зорієнтований підхід, який передбачає врахування індивідуальних (фізіологічних, психічних, особистісних) особливостей і загальних закономірностей у розвитку кожної особистості. Беруться до уваги інтереси, схильності, погляди та переконання, здібності, стан здоров'я, культура навчальної діяльності та гуманних відносин тощо.

- Розвивальний характер навчання, спрямований на розвиток і саморозвиток особистості, що вимагає переорієнтації процесу навчання з предметного на процесуальні й мотиваційні аспекти освіти. Розвивальним є навчання, яке забезпечує якісні зміни в інтелектуальній, емоційно-вольовій і дійово-практичній сферах особистості. Загальний розвиток студента забезпечується новим і оновленим змістом освіти, цілеспрямованим формуванням способів діяльності, професійно-педагогічних умінь і навичок. Різні методи навчання слугують розвитку різних психічних функцій і якостей особистості.

- Диференціація та індивідуалізація навчання, що повніше забезпечує творчий розвиток кожного студента, враховуючи особливості його інтелектуальної, емоційно-вольової та дійово-практичної сфер, фізичного та психічного стану Цей принцип реалізується найбільш повно через профільне і спеціалізоване навчання, створення альтернативних програм і підручників різної складності, зменшення наповнюваності академічних груп і їх поділ, достатнє матеріальне забезпечення, розгалуженість соціально-психологічної

служби на різних рівнях навчання. «Предметна» диференціація доповнюється процесуальною, методичною, прискореним вивченням окремих тем, курсів. Індивідуальні потреби саморозвитку задовольняються також через різноманітні гуртки, факультативи, клуби, пошукову роботу, винахідництво. Індивідуалізація навчання завершує диференціацію й означає перехід особистості на власний план і програму роботи, відповідні їм навчальні посібники. Диференціація та індивідуалізація навчання вимагають широкого використання різноманітних методів, форм і засобів, нових навчальних технологій.

- Оптимізація навчально-виховного процесу передбачає досягнення кожним студентом найвищого саме для нього рівня розвитку творчих здібностей, обдарованості, знань, умінь і навичок, психічних функцій, способів діяльності, можливих у даному віці для даної особистості в даних умовах, за рахунок добору найдоцільніших форм і методів навчання при найменших витратах часу. Принцип оптимізації систематизує всі дидактичні принципи (міцність, доступність, систематичність, свідомість, активність тощо), надаючи процесу навчання цілісності й системності.

Готовність до професійної діяльності – основний критерій навченості майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Компоненти готовності до професійної діяльності включають у себе:

Когнітивний компонент. Система знань теоретичного, естетичного і практичного характеру, отриманих за час навчання випускником у вузі, контролюється за весь час навчання: контрольними точками – так званий моніторинг педагогічного процесу, виражений у контрольних, лабораторних, практичних та інших навчальних методах, спрямованих на розвиток взаємозв'язків між блоками знань, напрацювання навичок і отримання умінь, підсумковими оцінками з кожної дисципліни – включаючи в кожен з них сумарну оцінку в контрольних точках заліку, іспиту з дисципліни, модулю оцінкою результату захисту дипломного проекту.

Мотиваційний компонент характеризує прагнення студента до оволодіння конкретною дисципліною, спеціальністю і спеціалізацією в цілому. Підвищення рівня мотивації студента при використанні інтерактивного підходу досягається за рахунок планомірної й цілеспрямованої роботи викладача зі студентом (або мікрогрупою), яка виступає у вигляді коригування завдання на самостійні та лабораторні роботи для кожного з них, і в залежності від їх здібностей змінюється педагогічна мета кожного заняття.

Індивідуальне завдання підбирається з урахуванням рівня підготовленості студента та орієнтує його на необхідність прикладення деяких зусиль для вирішення поставленого завдання. Індивідуальне завдання розраховується з наявним у студента мінімумом інформації (освоєних студентом знань та навичок) і направлене на його індивідуальну роботу з новим матеріалом. Як видно з даного підходу, рівень володіння інформацією у кожного студента свій - у когось менше (відстаючі), у інших приблизно рівний (середньо і добре встигають), у третіх набагато перевищує середній (відмінники). Останній, як правило, незбалансований і вимагає гармонізації з різних рівнів взаємозв'язків.

Рівень коригування не повинен бути занадто важким, так як завдання може бути не виконано студентом і породити у нього неприязнь до предмету. З іншого боку, індивідуальне завдання не повинно бути дуже легким, так як у цьому випадку студент виконує завдання, практично не докладючи зусиль, що призводить до втрати інтересу до досліджуваної дисципліни. Використання інтерактивного підходу різко збільшує мотивацію студента до оволодіння дисципліною і спеціальністю. На збільшення рівня мотивації до оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями підвищенню творчої активності студентів також серйозний вплив надає створення дружньої творчої атмосфери при проведенні лабораторних робіт і публічних захистів. Створення такої атмосфери – також один з обов'язків викладача, який застосовує у своїй роботі інтерактивний підхід.

Операційний компонент. Спланована й цілеспрямована самостійна робота студента і правильно підібрані індивідуальні завдання прищеплюють студенту навички роботи з інформаційними технологіями, розвивають професійні вміння завдяки використанню комп'ютерних технологій, а також організації навчальних занять, естетичного осмислення задуму і його технологічного втілення.

Таким чином, інтерактивний підхід найбільшою мірою розвиває зазначені професійні вміння. Для фіксації того чи іншого рівня готовності використані наступні методи: спостереження, бесіди, контроль за виконанням лабораторних робіт і курсових проектів, публічний захист отриманих результатів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Для оцінки рівня сформованості модульної системи й готовності випускника вузу до професійної діяльності сформульовані чотири рівні рейтингової системи.

Для визначення структури навчально-пізнавальної мотивації нами були розроблені анкети, що дозволяють проаналізувати як рушійні мотиви навчальної діяльності студентів у вузі, так і труднощі, з якими стикаються студенти в процесі вивчення змісту курсу «Образотворче мистецтво», (Додаток). Результати анкетування студентів першого етапу експериментів з метою вивчення мотивації дозволили виявити в цілому велику зацікавленість і особисту переконаність студентів у вивченні основних предметів курсу «Образотворче мистецтво» (82% в контрольній групі і 63% в експериментальній) і переважання внутрішніх мотивів над зовнішніми. Серед причин, що заважають вчитися студентам з даного предмета в повну силу, найбільшу вагу отримали наступні властивості суб'єктивного характеру: в контрольній групі – низький рівень довузівської підготовки (30%), нерозуміння задач практичного характеру (22%); особиста неорганізованість (20%); в експериментальній групі – труднощі в запам'ятовуванні термінів, визначень; практична робота з дітьми – по 25%:

Однією з головних причин недостатньої успішності по предмету більшість студентів, як контрольних, так і експериментальних груп, вважають:

- надмірний обсяг навчального навантаження: (64%);
- підвищена складність практичних завдань (19%);
- недостатнє забезпечення занять наочними посібниками (17%);
- зустрічається несправність комп'ютерів (16%).

В цілому, у студентів, як контрольних, так і експериментальних груп, внутрішні мотиви переважають над зовнішніми.

Наявність інформації, отриманої в ході обробки анкет, дозволило надалі застосувати освітню технологію, що включає методи, які забезпечують формування професійних компетенцій майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, з урахуванням їх індивідуально-психологічних здібностей і якостей особистості, а також підвищують мотивацію.

Так як при даному підході діагностика сформованості компетенції проводиться за результатами діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, то в дослідженні рівень сформованості компетенції педагогічної готовності проводиться за результатами курсових робіт. При компетентнісному підході можливі різні варіанти діагностики сформованості компетенцій за результатами діяльності, наприклад, демонстраційний варіант, коли людина на очах у всіх може провести заняття, продемонструвавши свої знання, вміння та практичний досвід. У дослідженні пропонується навчати вчителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій, створювати сприятливі умови засвоєння та практичної апробації матеріалу шляхом комп'ютеризації навчального процесу. Вміння володіти комп'ютером дає більш широкий спектр можливостей у педагогічній роботі для вчителя образотворчого мистецтва. По суті, сучасна дійсність підказує нам, що комп'ютер – невід'ємна частина життя більшості людей. До того ж, комп'ютер дасть можливість ефективніше навчати образотворчому мистецтву і дітей, і самих вчителів образотворчого мистецтва.

Перед початком будь-якого дослідження в процесі підготовчої роботи постає питання про одиниці вимірювання досліджуваного явища та про критерії його оцінки [84].

Саме на матеріалі виявлення здібностей у процесі педагогічної діяльності видається можливим прослідкувати їх реальний зв'язок з існуючою практикою художньо-педагогічної освіти, методами вирішення пізнавальних і творчих завдань, характером розв'язання проблемних ситуацій, а також можливостями особистості щодо професійної самореалізації.

Діяльнісні способи виявлення навчальних та професійних здібностей майбутнього учителя образотворчого мистецтва засобами ІКТ характеризуються тим, що приймаються вольові рішення, необхідні для досягнення навчальної мети, використовуються необхідні теоретичні знання і вміння ІКТ для розв'язання навчальних завдань, здійснюється оцінювання власних практичних дій та їх ефективності у навчальному процесі. Зазначене вище дозволяє зробити висновок, що професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ являє собою складне психологічне явище, оцінити яке не можна за спрощеною схемою. Звідси виникає необхідність обґрунтування тих критеріїв і показників, які б дозволили визначати рівні професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ.

Зважаючи на вище зазначене, основними (узагальненими) критеріями і відповідними показниками рівня формування інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва доцільно обрати:

1) якість інформаційно-комунікаційних знань (повнота, глибина, конкретність, міцність, гнучкість, усвідомленість, оперативність, узагальненість, системність, систематичність);

2) ступінь прояву мисленневих операцій у процесі розв'язання художніх завдань (вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати тощо);

3) рівень самостійності у процесі навчальної діяльності (спонукальний, ситуативний, творчий);

4) сформованість художніх умінь (склад і якість виконуваних дій, їх усвідомленість, повнота, розгорнутість);

5) графічну грамотність (якість зображень та їх доцільність для повного розкриття образу; техніка виконання).

Узагальнені критерії та показники можуть конкретизуватися залежно від змісту навчальної діяльності студентів. Ступінь прояву показників кожного критерію у процесі навчальної діяльності характеризує якість інформаційно-комунікаційної підготовки студентів, тобто її відповідний рівень.

Таким чином, вищезгадані критерії й показники формують рівні формування інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Задля точної оцінки ефективності даної методики навчання засобами ІКТ майбутніх вчителів образотворчого мистецтва ми визначили чотири рівні (табл. 3.1): високий (творчий), достатній (позитивний), середній (байдужий), початковий (нульовий) сформованості:

- інтересу до власної спеціальності;
- теоретичних знань і практичних умінь із художньо-проектної діяльності;
- художньо-проектної культури (здатність до створення художніх творів);
- творчої активності (участь у виставках, конкурсах тощо) майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Таблиця 3.1

**Рівні сформованості інформаційної компетентності майбутніх
учителів образотворчого мистецтва**

Рівні	Якісна характеристика рівня
Високий (творчий)	Стійкий інтерес, самостійність у виборі мети за власною ініціативою; постановка перспективних завдань, наполегливість у подоланні труднощів для досягнення

	<p>поставленої мети, прагнення до самореалізації, бажання пізнавати нове і втілювати у виробі. На цьому рівні є повний і гармонійний розвиток всіх компонентів. Це, як правило, студенти з індивідуальним яскраво вираженим творчим підходом, що виробили свій почерк при створенні педагогічних занять та використанні методів і прийомів. Знання та практичні вміння студентів глибокі і всебічні, систематизовані, отримані творчим шляхом. Студенти мають стійкий інтерес і високу мотивацію до обраної спеціальності. У практичній діяльності використовують нестандартні, оригінальні рішення. Готовність даного рівня може бути охарактеризована як повністю сформована. Варто відзначити, що елементи індивідуального підходу існують в тій чи іншій мірі в усіх студентів, і одне з основних педагогічних завдань в освіті – їх розвиток у студента.</p>
<p>Достатній (позитивний)</p>	<p>Розуміння, початкове осмислення і досягнення цілей; пізнавальний мотив – як інтерес до оцінки викладача. На цьому рівні сформовані всі компоненти професійної готовності, але сформовані нерівномірно. Знання та практичні вміння студентів усвідомлені, стабільні, систематизовані й отримані реконструктивним способом. У студентів виражена потреба до вдосконалення знань і практичних умінь, є бажання долати труднощі при вирішенні поставленого завдання і досягати потрібного результату. Студенти адекватно оцінюють свою професійну поведінку й отримують задоволення від отриманих результатів.</p>
<p>Середній</p>	<p>Відсутність самостійних цілей; нестійкі мотиви інтересу;</p>

(байдужий)	інертне ставлення до професійної діяльності. Особливістю цього рівня є те, що у студентів є в наявності лише окремі компоненти готовності. Студенти здатні виконувати конкретні завдання при постійному контролі й керівництві сторонньої особи (керівника). Відсутні самостійність та ініціатива в ухваленні рішення і, як наслідок цього, студенти орієнтовані на стандартні давно застарілі методи педагогічної роботи. Студенти погано оцінюють процес і результат своєї діяльності, не отримують задоволення від виконаної роботи.
Початковий	Байдужість і неприйняття художньої професійної діяльності, небажання поглиблювати знання. Рівень характеризується несформованістю основних компонентів готовності. Знання та практичні вміння носять уривчастий, несистематизований характер, поверхневі, фрагментарні. Методи і прийоми педагогічної роботи носять репродуктивний характер. Студенти пасивні, не виявляють творчу активність, неадекватно оцінюють свої знання і вміння. У студентів цього рівня відсутня готовність до професійної діяльності.

Система оцінки визначає три рівні сформованості професійних компетенцій (компонентів педагогічної готовності). Вона орієнтована на ряд якісних показників, коли за рівнем знань і практичних вмінь використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності визначається рівень сформованості компетенцій:

- початковий, якщо студент поверхнево, або зовсім не користується інформаційними технологіями;

- середній, якщо студент володіє основними засобами, має загальні уявлення про збагачення педагогічного процесу інформаційними технологіями;

- висококий, якщо студент прекрасно володіє принципами конструювання педагогічного процесу засобами ІКТ.

Результати дослідження вихідного рівня педагогічної готовності за результатами діяльності дозволяють зробити висновок про загальну низьку підготовленість студентів, що виражається в наступному:

- Труднощі в розкритті основних теоретичних понять (56% контрольна група і 55% експериментальна група);
- Низький рівень графічних умінь, невміння ефективно виконувати художні завдання (48% контрольна група і 50% експериментальна група);
- Низький рівень практичної підготовки, невміння провести заняття з використанням інформаційних технологій (46% контрольна група і 53% експериментальна група).

Зазначені недоліки пов'язані з недостатнім рівнем сформованості професійних компетенцій. Так як відсутні методики їх формування, а також не використовуються інформаційні технології для покращення навчального процесу, оцінювання й виконання практичних робіт.

Технологічні шляхи вдосконалення передбачаються у створенні системи впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес для формування основних професійних компетенцій. При формуванні змісту програми слід зважати на напрямки організації роботи. Використання ІКТ для навчання художніх та педагогічних дисциплін відрізняється за своєю суттю і постановкою задач. В той же час при практичному використанні (проведення занять, практична перевірка робіт) ці методи переплітаються, створюючи окремий модуль для вдосконалення професійних компетенцій майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Навчальний процес із даного модуля повинен проводитись за окремою програмою, котра включає в себе методи організації навчального процесу на основі використання інформаційних технологій. Структура побудови процесу повинна бути концентрична, коли на трьох різних об'єктах навчання, спочатку в процесі базових понять із художніх і

педагогічних дисциплін, потім теоретичних і практичних реалізацій отриманих знань, і, на закінчення, створення курсових і дипломних робіт послідовно повинні формуватися всі компетенції професійної діяльності. Для успішного формування професійної готовності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва передбачається застосовувати освітню технологію, що включає методи:

- аналізу й синтезу при проектуванні занять;
- поетапного концентричного формування професійних компетенцій;
- алгоритмізованого формування професійних компетенцій із застосуванням ІКТ.

Удосконалення методики викладання даного міждисциплінарного курсу бачиться в перегляді змісту курсу з урахуванням доступності, посиленості матеріалу й комп'ютеризації навчального процесу, систематизація наочних посібників, що полегшують розуміння теоретичного і практичного матеріалу, удосконалення системи завдань та їх перевірки шляхом використання ІКТ.

Розроблений набір тестових методик і кваліметричного апарату для проведення діагностики, збору даних та обробки результатів дослідно-експериментального дослідження дозволяє виключити суб'єктивізм оцінки й вивчити компоненти педагогічної готовності вчителя образотворчого мистецтва в розвитку й у взаємозв'язку.

Очікувана результативність навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами ІКТ: позитивне ставлення до художньої й педагогічної діяльності; знання теоретичних основ художнього проектування в єдності об'єктивних закономірностей, цілей, завдань, змісту та способів естетичного перетворення навколишньої дійсності; оволодіння вміннями та навичками, необхідними для творчого виконання художніх проєктів; самооцінка своїх особистісних якостей; усвідомлення відповідальності за результати своєї діяльності з художньої та педагогічної роботи; формування індивідуального стилю художньої діяльності.

3.2. Організація і хід формувально-експериментальної роботи

Експериментальна робота по апробації і впровадженню ІКТ підготовки вчителів образотворчого мистецтва необхідна для забезпечення доказової й науково-об'єктивної перевірки правильності висунутої гіпотези, встановлення можливостей підвищення рівня оволодіння знаннями, вміннями, навичками, професійними і надпрофесійними компетенціями студентів.

Відомо, що педагогічний експеримент – це науковий досвід, що перетворює педагогічну дійсність [133]. Експеримент дозволяє виявити ступінь впливу розробленої педагогічної технології на підвищення якості підготовки майбутніх учителів.

У ході експериментальної роботи з реалізації педагогічної технології встановлюється її ефективність, підтверджується відтворюваність технології, гарантованість отримання запланованого результату при технологізації навчального процесу. При цьому доказ ефективності розробленої педагогічної технології можливий при отриманні статистичного підтвердження підвищення якості знань, рівня сформованості професійних і надпрофесійних компетенцій випускників, засвоєння ними навчального матеріалу з основних дисциплін та успішний захист курсових робіт.

Мета педагогічного експерименту – виявити й оцінити ступінь впливу реалізації інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні на рівень підготовки вчителів образотворчого мистецтва при впровадженні її в навчальний процес вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації.

У зв'язку з цією метою, основними завданнями дослідно-експериментальної роботи були:

1. Виявлення наявного рівня знань, умінь, навичок, професійних і надпрофесійних компетенцій студентів, рівень володіння комп'ютерними технологіями та сформованість інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

2. Дослідна апробація розробленої програми при навчанні вчителів образотворчого мистецтва .

3. Обробка отриманих даних за допомогою математичних і статистичних методів, проведення теоретичного осмислення інтерпретації експериментальних даних, оформлення результатів і формулювання висновків.

Враховуючи вищесказане, нами запропоновані програми навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій (Додаток):

1. Робоча навчальна програма з проектування. Напрямок підготовки: 6.020205 «Дизайн». Освітньо-кваліфікаційний рівень: «бакалавр».

Зміст навчальної програми включає такі пункти:

Пояснювальна записка

Структура програми навчальної дисципліни

I. Опис предмета навчальної дисципліни

II. Тематичний план навчальної дисципліни

III. Програма

I курс. Змістовий модуль I. Вступ. Проектна графіка та її види. Імітація. Макет-імітація. Створення зразків імітації різних матеріалів

I курс. Змістовий модуль II. Процес проектування. Послідовність операцій проектування.

Моделювання (макетування)

II курс. Змістовий модуль I. Фірмовий стиль, створення та використання фірмового стилю

II курс. Змістовий модуль II. Проект дизайну сайту

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Проектування»

V. Плани практичних занять

VI. Завдання для самостійної роботи

Карта самостійної роботи студента

VII. Індивідуальна науково-дослідна робота (навчальний проект)

VIII. Система поточного та підсумкового контролю

IX. Методи навчання

X. Методичне забезпечення курсу

XI. Питання до екзамену

XII. Рекомендована література

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати студент відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Проектування», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Проектне навчання є головним у системі підготовки майбутнього учителя образотворчого мистецтва. Програма та структура курсу «Проектування» розрахована на підготовку спеціалістів широкого профілю. Навколо цієї дисципліни формується комплекс предметів і дисциплін, необхідних для підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва[134].

Навчальний матеріал курсу спирається на набуті студентами базові знання з інших дисциплін: «Композиція», «Художнє конструювання», «Художньо - прикладна графіка», «Кольорознавство», «Креслення», «Нарисна геометрія», «Рисунок». Зв'язок із суміжними дисциплінами допоможе формуванню у процесі професійної підготовки фахівців комплексного уявлення про навчальний предмет.

Структура програми передбачає усі види навчальної діяльності, будується таким чином, щоб відводився час для набуття та засвоєння студентами нових знань, придбання вмінь та навичок щодо організації самостійної роботи студентів і контроль її ефективності. Велике значення у структурі програми відводиться практичним заняттям, спрямованим на проектно-дослідну роботу, опрацювання додаткової літератури, які передбачають різні форми організації навчання, активне спілкування з усіма студентами.

При складанні програми навчальних завдань за організаційну одиницю було взято дві навчальні години (одна навчальна година дорівнює 40 хв.). Дана дисципліна є практичним курсом сукупності знань та вмінь, що формують художню підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 864 год., із них 74 год. – лекції, 96 год. – індивідуальна робота, 384 год. – самостійна робота, 8 год. – підсумковий контроль.

Вивчення студентами навчальної дисципліни «Проектування» завершується складанням підсумкового модульного контролю.

2.Робоча навчальна програма з дисципліни «Основи комп'ютерної графіки» для студентів спеціальності 5.02020501 «Образотворче мистецтво».

Зміст програми включає такі компоненти:

№	Назва розділу, модуля, теми програми. Тема заняття та її короткий зміст	Кількість годин			Форма та методи проведення навчальних занять	Навчально-методична література та унаочнення	Самост. робота студентів	Форма контролю
		Всього	Аудиторних	Самостійних				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	IV курс VIII семестр							
1.	Поняття про векторну та растрову графіку. Corel DRAW – одна з основних векторних програм.	3	2	1	Практичне	Corel DRAW А.М. Тайц, А.А. Тайц	Опрацювання літератури та конспекту	Оцінка за практичн. роботу
2.	Corel DRAW. Перший запуск, головне меню, панель інструментів, панель якостей. Панель кольорів, її застосування.	3	2	1	Практичне	Таблиці, зразки кращих робіт студентів	Повторення матеріалу, створення варіантів орнаменту	Оцінка за практичн. роботу
3.	Створення орнаменту в стрічці з геометричних фігур. Corel DRAW – поглиблене ознайомлення	3	2	1	Практичне	«Ефективна робота с Corel	Читання літератури, повторення	Оцінка за практичн. роботу

	з інструментом Pick (вибір), редагування форми, прямокутник, полігон.					DRAW» Питер Лирикас	матеріалу	
4.	Створення реклами велосипеда.	3	2	1	Практичне	Зразки кращих робіт студентів, таблиці, роздатковий матеріал.	Створення варіантів ескізів	Оцінка за практичн. роботу
5.	Малювання ліній. Організація і розміщення об'єктів.	3	2	1	Практичне	Corel DRAW А.М. Тайц, А.А. Тайц	Читання літератури, повторення матеріалу	Оцінка за практичн. роботу
6.	Робота з текстом в Corel DRAW. Види тексту. Основні кольорові моделі RGB, CMYK.	3	2	1	Практичне	Таблиці, зразки кращих робіт студентів	Читання літератури, повторення матеріалу	Оцінка за практичн. роботу
7.	Створення диплому. Ефекти перетікання і ореолу. Трьохмірна графіка. Створення ефекту перспективи та екструзії.	3	2	2	Практичне	«Ефективна робота с Corel DRAW» Питер Лирикас	Виконання ескізу диплому	Оцінка за практичн. роботу
8.	Створення обкладинки до книги «Дочка моряка». Corel DRAW, створення профілю жіночого обличчя.	3	2	2	Практичне	Зразки кращих робіт студентів, таблиці, роздатковий матеріал.	Пошук різних варіантів обкладинки	Оцінка за практичн. роботу
9.	Створення частин обличчя губи, око. Створення брів, волосся.	3	2	2	Практичне	Corel DRAW А.М. Тайц, А.А. Тайц	Читання літератури, повторення матеріалу	Оцінка за практичн. роботу
10.	Створення аксесуарів,	3	2	2	Практичне	Таблиці,	Читання	Оцінка за

	фону. Створення підпису. Малюнок троянди.					зразки кращих робіт студентів	літератури, повторення матеріалу	практичн. роботу
11.	Photoshop – найкраща програма для роботи з растром. Головне меню.	4	2	2	Практичне	«Эффективная работа с Corel DRAW» Питер Лирикас	Читання спеціальної літератури	Оцінка за практичн. роботу
12.	Палітри. Панель інструментів.	4	2	2	Практичне	Зразки кращих робіт студентів, таблиці, роздатковий матеріал.	Читання літератури, повторення матеріалу	Оцінка за практичн. роботу
13.	Переміщення одного зображення в інше (колаж).	4	2	2	Практичне	Corel DRAW А.М. Тайц, А.А. Тайц	Пошук підходящих матеріалів	Оцінка за практичн. роботу
14.	Творча робота. Створення основних об'єктів.	4	2	2	Практичне	Таблиці, зразки кращих робіт студентів	Створення творчого задуму на папері	Оцінка за практичн. роботу
15.	Створення допоміжних об'єктів.	4	2	2	Практичне	«Эффективная работа с Corel DRAW» Питер Лирикас	Читання літератури, повторення матеріалу	Оцінка за практичн. роботу
	Всього:	54	30	24				

Для розв'язання поставлених завдань на різних етапах дослідно-експериментальної роботи застосовувалися такі методи дослідження:

теоретичні – вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної, технічної та методичної літератури, а також нормативної документації й періодичних навчальних видань з проблеми дослідження; вивчення, порівняння, узагальнення й систематизація науково-теоретичних відомостей та педагогічного досвіду реалізації навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва – для з'ясування сучасного стану в теорії й практиці та обґрунтування концепції навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій; емпіричні – моделювання, експертні оцінки, узагальнення незалежних характеристик – з метою обґрунтування моделі методичної системи навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва і визначення умов її реалізації та педагогічного управління; бесіди, інтерв'ювання, анкетування, спостереження, тестування, творчі конкурси – для вивчення особливостей художньої діяльності студентів, виявлення рівня підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва; педагогічного експерименту (констатувальний, пошуковий, формувальний етапи) – з метою перевірки ефективності методичної системи навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій, педагогічних умов її функціонування та комплексу засобів реалізації та педагогічного управління. математичної статистики – для обробки та визначення об'єктивності результатів науково-педагогічного експерименту, встановлення кількісних залежностей між явищами і процесами, що досліджувалися. У процесі спостереження за навчальною діяльністю студентів особлива увага зверталася на їх пізнавальну активність та інтерес до вивчення фахових дисциплін, якість відповідей (правильність, повнота, усвідомленість тощо). Анкетування та інтерв'ювання, як основні форми опитування, використовувалися для з'ясування думок викладачів і студентів щодо шляхів підвищення якості навчання фахових дисциплін у навчальних закладах. Для підвищення надійності та достовірності опитування в анкеті включалися подібні за логікою суджень запитання, спрямовані на різнобічне

виявлення думок (ставлень) респондентів до досліджуваних явищ. Інтерв'ювання походилося як з метою уточнення результатів анкетування, так і для збору інформації від незалежних респондентів. Бесіди з викладачами та студентами проводилися в індивідуальній і колективній формах. Для реєстрації відповідей використовувалися загальноприйняті методики. Метод експертних оцінок виступав надійним засобом дослідження недостатньо формалізованої інформації, зокрема використовувався для визначення якості авторського навчально-методичного комплексу та прогнозування можливих шляхів підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Основним методом наукового дослідження було обрано педагогічний експеримент, спрямований на спеціальну організацію навчального процесу з метою апробації розробленої методичної системи навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій, перевірку ефективності педагогічних умов її функціонування та комплексу засобів реалізації і педагогічного управління. У загальному розумінні, експеримент – це метод емпіричного дослідження, заснований на активному та цілеспрямованому втручанні суб'єкта в процес наукового пізнання предметів та явищ реальної дійсності шляхом створення контрольованих і керованих умов, що дозволяють виділити певні властивості та зв'язки в об'єкті дослідження і багатократно їх відтворювати. Експеримент як метод наукового дослідження має такі особливості: 1) більш активне, ніж при спостереженні, ставлення до об'єкта пізнання, включаючи можливість його зміни або перетворення; багаторазове відтворення досліджуваного об'єкта за бажанням експериментатора; 2) можливість виявлення властивостей і зв'язків, які не спостерігаються у природних умовах; 3) можливість спостереження досліджуваних явищ у «чистому вигляді» шляхом їх ізоляції від побічних чинників або зміни умов експерименту; 4) можливість контролю за об'єктом дослідження та перевірки одержаних результатів. [135]. Нам імпонує думка

А. Киверялга про те, що педагогічний експеримент є методом наукових досліджень, який передбачає активний вплив на педагогічні явища у процесі створення нових (спеціальних) умов, що відповідають поставленим цілям [128]. До наукового експерименту ставляться такі вимоги: [135]: 1) досконале знання умов педагогічної ситуації і методів контролю над ними; 2) виключення або нейтралізація усіх побічних, незапланованих явищ; 3) активна маніпуляція з окремими елементами навчальної ситуації.

Реалізація педагогічної технології здійснювалася в КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І. С. Нечуя-Левицького», Вищого навчального закладу «Інститут реклами», ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Для того щоб виділити в явному вигляді результат цілеспрямованого впливу на досліджуваний об'єкт, необхідно взяти аналогічний об'єкт і подивитися, що відбувається з ним під час відсутності впливів. Експеримент передбачав поділ студентів, що здобувають художньо-педагогічну освіту вчителя образотворчого мистецтва (557 осіб): на експериментальну (282 осіб) і контрольну групи (275 осіб) на базі неповної середньої освіти в рамках реалізації розробленої педагогічної технології підготовки вчителів образотворчого мистецтва .

Достовірність результатів, одержуваних протягом експерименту, в деякій мірі залежить від умов, в яких проводився даний експеримент. Це пов'язано з тим, що умови можуть надавати прямий або опосередкований вплив на стан досліджуваного педагогічного об'єкта, і, тим самим, виступати в ролі неконтрольованих експериментальних змінних.

Експериментальна робота проводилася нами в природних умовах звичайного процесу навчання вчителів образотворчого мистецтва.

На всіх етапах експериментальної роботи було використано комплекс методів дослідження: історико-порівняльний метод дозволив виявити провідні

тенденції в підходах до розуміння проблеми професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання в різних типах вищих мистецьких навчальних закладів; логічний метод дав змогу зіставити та порівняти підходи до розуміння провідними дослідниками минулого та сьогодення сутності базових понять дослідження.

В ході педагогічного експерименту використовувалася система методів, що враховує багатокомпонентну структуру формування інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. При виборі методів навчання, визначальною позицією стало «стимулювання фантазії, творчого підходу до вирішення конструкторських завдань за рахунок виділення семіотичних (знакових) аспектів професійної готовності, алгоритму, поетапного формування професійного досвіду, використання комп'ютерних конструкторських програм, поділу навчального матеріалу на розділи. В експериментальній програмі формування інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва йшло паралельно з розвитком у студентів естетичного смаку, розвитком їх художньо-педагогічних здібностей. Це, як показала практика, значно підвищує ефективність навчання. У процесі формування інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва багато що залежить від того, як у навчальній роботі створюються і збагачуються умови, що сприяють активізації творчої діяльності студентів. Особлива увага приділялася використанню інформаційно-комунікаційних технологій, з одного боку, що відповідають індивідуальним запитам і можливостям студентів, а з іншого – виступають органічною частиною навчально-виховного процесу [136]. Використання таких засобів розглядалося стосовно забезпечення всіх встановлених нами напрямків художньо-естетичної підготовки. При цьому доцільність опори на той чи інший засіб визначалася з урахуванням як його об'єктивної специфіки, так і суб'єктивних особливостей

роботи тих чи інших студентів (на основі даних про творчий потенціал і навченості студента, отриманих у ході констатуючого експерименту) [137].

При проведенні дослідницької роботи ми намагалися застосовувати методи, що забезпечують найбільшу валідність результатів, що дозволяють вивчати різні компоненти формування інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва в розвитку, у взаємодії один з одним і зовнішніми умовами, які впливали на їх прояв.

В ході дослідно-експериментальної роботи використовувалися різні методи педагогічного дослідження: спостереження, бесіда, анкетування, аналіз результатів практичної конструкторської діяльності студентів. За допомогою цих методів аналізувався не тільки рівень сформованості професійної готовності, а й розвиток творчого мислення студентів у процесі виконання завдань, динаміка пізнавальних інтересів і мотивації навчальної діяльності.

Аналізуючи результати анкетування на етапі констатуючого експерименту, необхідно відзначити, що в експериментальній групі бажання займатися фаховою діяльністю залишилося незмінним лише в однієї студентки в контрольній групі. Решта відповіли, що їх бажання на початку навчання було сильніше. Причина полягає в тому, що відсутні методики формування інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, а також використовується стандартна процедура оцінки результатів освіти: залік, іспит, що впливає на мотивацію студентів [138].

У ході анкетування студентів з'ясовано, що з терміном «інформаційно-комунікаційні технології» ознайомлено лише 22% респондентів, недостатньо були ознайомлені 53%, зовсім не ознайомлені – 25%. Сформулювати наукове визначення інформаційно-комунікаційних технологій змогло лише 13% респондентів, а неповні або неправильні відповіді сформулювало 87% респондентів.

Завдяки анкеті з'ясовано, що окремі студенти включають інформаційно-комунікаційні технології у власному побуті, житті. Позитивну відповідь на ці

запитання дали близько 15 % студентів-першокурсників. Із студентів 36 % вказали, що мають уявлення про інформаційно-комунікаційні технології, але на поверхневому рівні, для художньої праці цих знань недостатньо, а 49 % – вказали на відсутність джерел з інформаційно-комунікаційного виховання. Свою підготовленість до проведення інформаційно-комунікаційного виховання на заняттях під час засвоєння основного курсу вчителів образотворчого мистецтва студенти оцінили таким чином: 43 % вважають, що вони підготовлені до даної діяльності, 57% – вказали на недостатність своєї підготовленості.

На запитання про те, наскільки викладачі вважають себе теоретично підготовленими до професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання, були отримані наступні відповіді: «повністю готові» – 2 %; «достатньо готові» – 10%; «частково готові» – 82%; «не готові» – 6%.

Аналіз результатів анкетування показав, що більшість викладачів мистецько-педагогічних дисциплін мають вузько спрямоване, поверхнєве уявлення про інформаційно-комунікаційні технології навчання. Тому в своїй практичній роботі вони використовують мінімальну кількість художньо-графічних інформаційно-комунікаційних засобів, недостатньо володіють редакторами комп'ютерної графіки для полегшення розв'язання художньо-проектних завдань. Проте значна кількість викладачів (82 %) були одностайні в тому, що у зміст підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва доцільно вводити формування інформаційної компетентності з навчанням студентів основ образотворчої грамоти, комп'ютерної графіки засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Формуванню інформаційної компетентності самих студентів, на їх думку, повинно бути спрямовано навчання у вищому навчальному закладі – 68%, методичній підготовці студентів до навчання образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання – 22%, обом напрямкам – 10% респондентів. Стверджуюча відповідь – 100 % отримана на

запитання про необхідність цілеспрямовано включати інформаційно-комунікаційні технології навчання в систему підготовки студентів усіх навчальних закладів.

При повторному експерименті були враховані недоробки першого етапу дослідно-експериментальної роботи. Вивченню мотиваційного компонента професійної готовності, як основної умови ефективного формування художньої готовності, було приділено більше уваги. Підсумковий рівень мотивації визначався за результатами анкет після закінчення виконання курсової роботи в контрольних і експериментальних групах. При цьому аналізувалися наступні критерії мотиваційного компонента професійної готовності:

- 1) задоволеність вибором професії;
- 2) бажання подальшого навчання за обраною спеціальністю;
- 3) вплив виконання курсової роботи на інтенції студентів.

Аналіз результатів анкетування показав, що пізнавальні інтенції студентів експериментальної групи набагато вищі (на 21%), ніж у студентів контрольної групи. Перерозподіл мотивів пов'язано з тим, що була застосована освітня технологія, що включає методи, які забезпечують формування інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, з урахуванням їх індивідуально-психологічних здібностей, властивостей особистості, й підвищують мотивацію.

Так як при компетентному підході діагностика сформованості компетенцій проводиться за результатами діяльності, то в дослідженні рівень сформованості інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва проводиться, в основному, за результатами курсових та дипломних.

Оцінюючи мотиваційний компонент за результатами продуктів діяльності студентів в період виконання курсової роботи на етапі констатуючого експерименту, була виявлена загальна низька підготовленість студентів. Відзначалися труднощі в розкритті основних професійних понять, невміння

проаналізувати й виконати завдання (56% контрольна група і 55% експериментальна група). Перед проведенням формувального експерименту був використаний діагностичний контроль контрольної та експериментальної групи для наочного відображення початкового рівня навчальних досягнень студентам. Результати наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Результати попереднього діагностичного контролю студентів

Рівні:	Контрольна група (осіб)	Частка загальної вибірки, %	Експериментальна група (осіб)	Частка загальної вибірки, %
Початковий	55	19,83	56	20
Середній	97	35,34	103	36,36
Достатній	102	37,07	103	36,36
Високий	21	7,76	20	7,27
Всього:	275	100	282	100

Результати для контрольної й експериментальної груп за всіма рівнями практично однакові: в експериментальній групі рівень навчальних досягнень студентів за «низьким» рівнем становить 20%, в контрольній за цим рівнем значення – 19,83%, за «високим» рівнем в експериментальній групі – 7,27%, тоді як в контрольній – 7,76%. У обидвох групах переважає достатній рівень знань студентів.

Результати у відсотках за рівнями успішності відображені нижче у стовпчиковій діаграмі (Рис.3.1.)

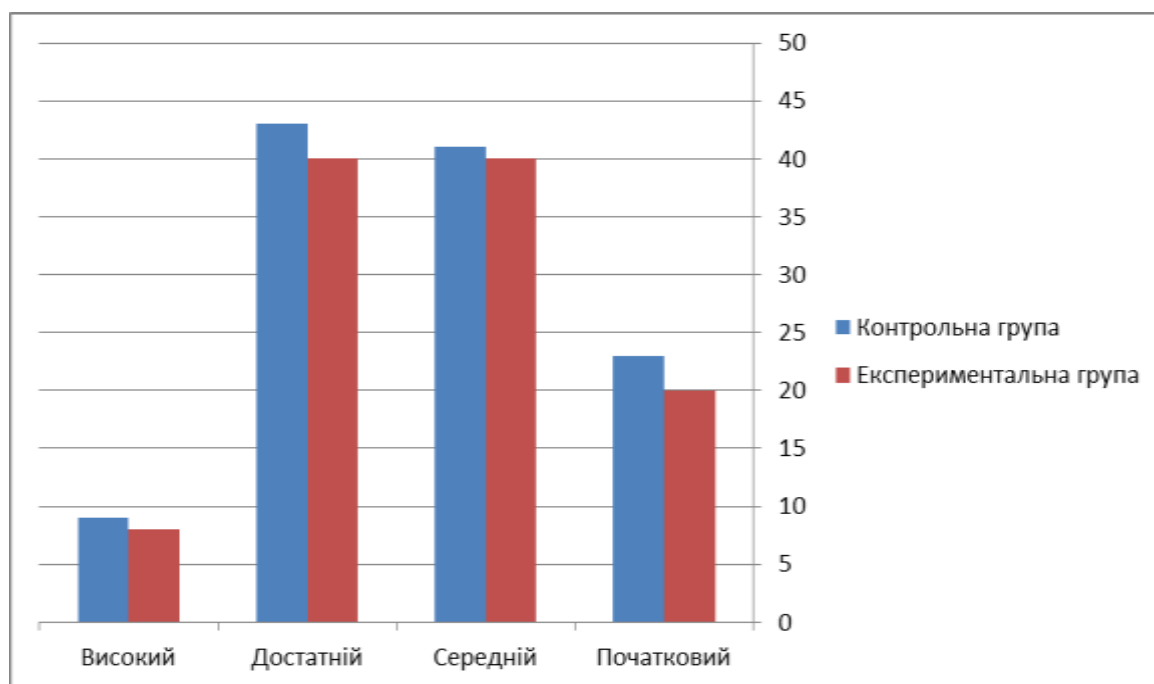

Рис.3.1. Показники результатів попереднього діагностичного контролю студентів за групами

Як видно, абсолютна похибка масової частки у відсотках за всіма рівнями не перевищує 1,05%, що знаходиться на рівні допустимої статистичної похибки.

Підрахунок середнього балу можна проілюструвати на прикладі однієї групи № 3 другого курсу. Успішність по предметах, що нас цікавлять, приведена в таблиці 3.3. Успішність студентів коливається від 9 до 15 балів. Згідно з цим показником, студенти були розділені на підгрупи з урахуванням рівня знань (див. таблицю 3.3).

Про рівень навченості студентів можна багато в чому судити по успішності, відображеній в даних загальної успішності групи. Студент із високим рівнем навченості добре встигає з усіх дисциплін, і різниця в оцінках коливається в межах одного бала («добре» та «відмінно»), і, навпаки, – студента з переважаючою оцінкою «задовільно», викладачі характеризують як носія «допустимого рівня знань». Тому нам здалося доцільним вивести середній арифметичний бал із суми оцінок студентів з дисциплін «Рисунок», «Живопис» та «Проектування».

Таблиця 3.3

Приклад успішності студентів другого курсу (група №3)

П.І.Б. студента	Рисунок	Живопис	Проектування	Сер. бал
Б. Е. В.	4	4	4	12
Б. П. А.	4	4	4	12
Б. А. С	3	4	3	10
Б. Е. Ф.	4	4	4	12
Е. І. К.	4	5	4	13
К. П. І.	5	4	4	13
К. М. В.	5	4	5	14
К. М. П.	5	4	5	14
К. А. Н	4	4	4	12
К. М. А.	5	5	5	15
К. П. Н.	3	3	3	9
М. А. С.	4	4	4	12
М. С. С.	3	3	3	9
М. К. С.	3	4	3	10
О. Д. А.	4	4	4	12
П. Ю. А.	5	4	5	14
П. А. С..	4	4	4	12
С. С. А.	5	5	5	15
С. Р. В.	4	4	4	12
С. С. П.	4	4	4	12
С. Е. П.	4	3	3	10
Ф. Л. Я.	5	5	5	15
Г. А. Н.	3	3	3	9
Я. О. В.	4	3	3	10

У контрольній групі навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій здійснювалось за традиційною методикою, а в експериментальній групі навчання проводилось на основі розробленої нами методики навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Критерії оцінювання навчальних досягнень та завдання контрольних робіт для обидвох груп були однаковими.

У процесі експерименту з оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання, нами проведено проміжні діагностичні контрольні роботи. Проведемо аналіз отриманих результатів першого проміжного контролю (Табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Результати першого етапу формульовального експерименту

Рівні:	Контрольна група, %	Експериментальна група, %
Початковий	19,83	15,45
Середній	30,17	32,73
Достатній	42,24	43,64
Високий	7,76	8,18
Всього:	100	100

Здійснено кількісний і якісний аналіз апробації методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання експериментальних груп вищих мистецьких навчальних закладів після першого етапу формульовального експерименту. Найвище числове значення (43,64 %) зафіксовано у критеріальному показнику, що відповідає середньому рівню сформованості навчальних досягнень. Але воно приблизно таке, як і в групах контрольних, що зафіксовано ще на етапі констатувального експерименту (42,24 %).

В експериментальних групах порівняно з числовими значеннями контрольних груп суттєво змінилися такі показники результативно-оцінювального критерію: низький рівень (числове значення зменшилось на 4,55 %), числове значення критеріального показника «початковий рівень» в експериментальних групах порівняно з констатувальним експериментом

зменшилось на 3,63 %. Також показник високого рівня в експериментальній групі зріс на 0,91.

Здійснено якісний аналіз отриманих числових значень: показники результативно-оцінювального критерію засвідчують здатність майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання і здатність до формування інформаційної компетентності. Студенти, які замість художнього проектування стандартними засобами виявилися потенційно здатними до художнього конструювання піднялися на високий рівень за рахунок середнього. Завдяки їм поліпшено числові значення високого рівня сформованості навчальних досягнень на другому етапі формувального експерименту.

У ході *другого етапу формувального експерименту* майбутні вчителі образотворчого мистецтва виявляли, переважним чином, показники сформованості професійної підготовки засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Це показники ступеня прояву мисленнєвих операцій у процесі розв'язання художніх завдань (вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати тощо); показники рівня самостійності у процесі художньої діяльності (спонукальний, ситуативний, творчий). Зміни числових показників цих критеріїв відбулися на початковому, середньому й високому рівнях (див. таблицю 3.5).

Таблиця 3.5

Динаміка навчальних досягнень у майбутніх учителів образотворчого мистецтва на другому етапі формувального експерименту

Рівні:	Контрольна група, %	Експериментальна група, %
Початковий	13,54	11,59
Середній	38,4	32,15
Достатній	40	41,2
Високий	8,06	14,63

Всього:	100	100
---------	-----	-----

Здійснено кількісний і якісний аналіз апробації теоретичних та методичних основ професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання в мистецькій освіті та методичної системи формування інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва контрольних і експериментальних груп після другого етапу формувального експерименту. Найвище числове значення (41,2 %) зафіксовано у критеріальному показнику, що відповідає середньому рівню сформованості навчальних досягнень з проектування засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Але воно приблизно таке, як і в групах контрольних, що зафіксовано ще на етапі констатувального експерименту (40 %). В експериментальних групах порівняно з числовими значеннями контрольних груп суттєво змінилися високий та низький рівні. Другий етап формувального експерименту показав, що високого рівня в експериментальній групі – 14,63, а в контрольній – 8,06. Натомість, показники низького рівня у контрольній та експериментальній групах відповідно дорівнюють 13,54 та 11, 59, що свідчить про зменшення кількості студентів із низьким рівнем в експериментальній групі.

На *третьому етапі формувального експерименту* майбутні вчителі образотворчого мистецтва виявляли, переважним чином, показники сформованості навчальних досягнень за критеріями сформованості художніх умінь (склад і якість виконуваних дій, їх усвідомленість, повнота, розгорнутість та ін.) та критеріїв графічної грамотності (якість зображень та їх доцільність для повного розкриття образу; техніка виконання).

Це показники прагнення до художньої діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій, що досягається формуванням інформаційної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у вищих

навчальних закладах. Зміни числових показників цього критерію відбулися на всіх рівнях (таблиця 3.6).

Таблиця 3.6

Динаміка навчальних досягнень майбутніх вчителів образотворчого мистецтва на третьому етапі формувального експерименту

Рівні:	Контрольна група, %	Експериментальна група, %
Початковий	13,54	8,17
Середній	31,23	16,99
Достатній	46,13	54,04
Високий	9,1	18,8
Всього:	100	100

Здійснено кількісний і якісний аналіз апробації теоретичних та методичних основ професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання у мистецькій освіті. Зібрано дані про динаміку навчальних досягнень експериментальних груп після третього етапу формувального експерименту. Найвище числове значення (54,04%) зафіксовано у критеріальному показнику, що відповідає середньому рівню сформованості навчальних досягнень. Це досить великий показник успішності, порівняно з контрольною групою та з початковими даними навчальних досягнень в цілому. Показник високого рівня розвитку в експериментальній групі зріс до показника 18, 8, що на 9,7 більше, ніж у контрольній групі.

Здійснено якісний аналіз отриманих числових значень: показники усіх критеріїв засвідчують здатність майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування та художнього конструювання засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Студенти, які мають

сформувану інформаційну компетентність виявилися потенційно здатними до художнього конструювання. Завдяки їм поліпшено числові значення високого рівня сформованості навчальних досягнень на третьому етапі формувального експерименту.

3.3. Аналіз та результати експериментально-дослідницької роботи

Для узагальнення результатів проведеного дослідження числові показники таблиць із динамікою навчальних досягнень студентів зводилися в одну порівняльну таблицю 3.7.

Таблиця 3.7

Порівняльна таблиця навчальних досягнень у студентів контрольних і експериментальних груп після формувального експерименту

Рівні навчальних досягнень	Перший етап		Другий етап		Третій етап	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Високий	7,76	8,18	8,06	14,63	9,1	16,8
Достатній	42,24	43,64	40	41,2	46,13	54,04
Середній	30,17	32,73	38,4	32,15	31,23	20,99
Початковий	19,83	15,45	13,54	11,59	13,54	8,17

Узагальнене числове значення *високого рівня* навчальних досягнень в учасників контрольних груп усіх типів вищих мистецьких навчальних закладів – 8,3 % і в експериментальних – 13,2%; *середнього рівня* в контрольних групах – 42,79% і в експериментальних – 46,29%; *початкового рівня* в контрольних групах – 33,26 % і експериментальних – 28,62%; *низького рівня* в контрольних групах – 15,63 % і експериментальних – 11,73 %

Узагальнені числові показники унаочнено у діаграмі рис. 3.2.

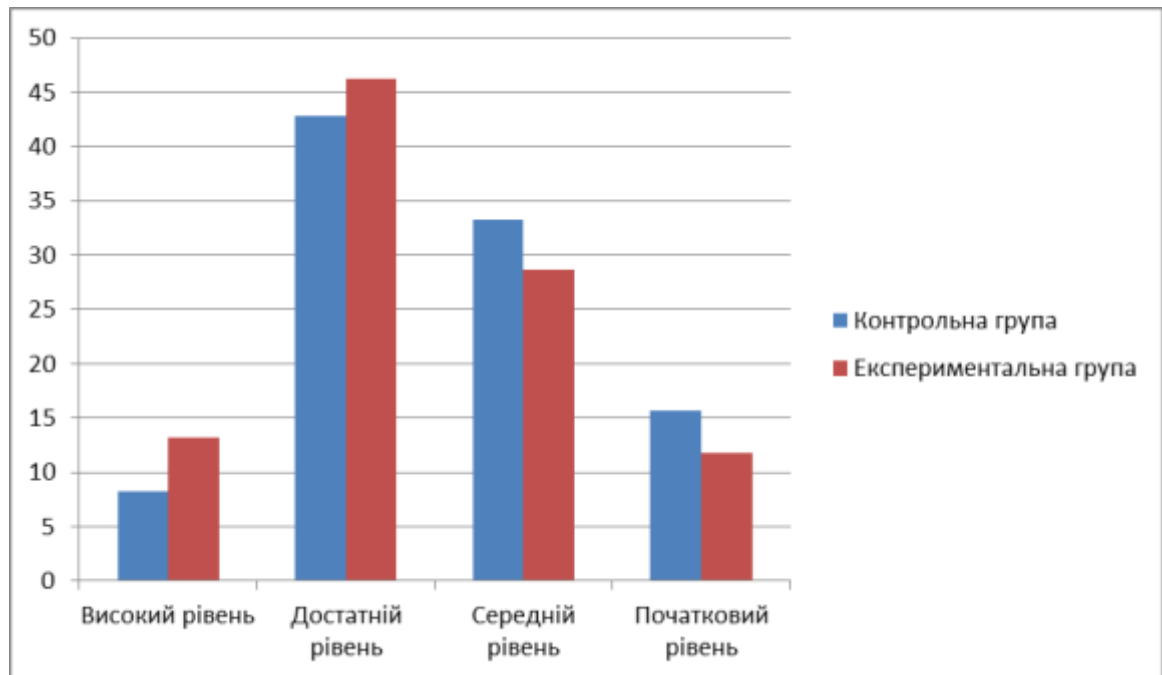

Рис. 3.2. Узагальнені показники навчальних досягнень у студентів контрольних і експериментальних груп після завершення формувального експерименту

Останнє заняття року було першим контрольним зрізом знань, умінь і навичок студентів. У контрольних і експериментальних групах студентам давалося одне й те ж завдання. Перевірка робіт показала суттєву різницю в оцінках, а головне – на типові помилки між контрольними й експериментальними групами.

Під час заключного етапу експерименту була відкоригована програма та уточнені шляхи активізації творчої діяльності студентів на заняттях із дисциплін художнього проектування. Таким чином, експериментальне навчання має великий вплив на формування, ріст і розвиток художньо-проектної діяльності. Цей висновок підтверджується не тільки наведеними вище даними, але й цифровими даними таблиць.

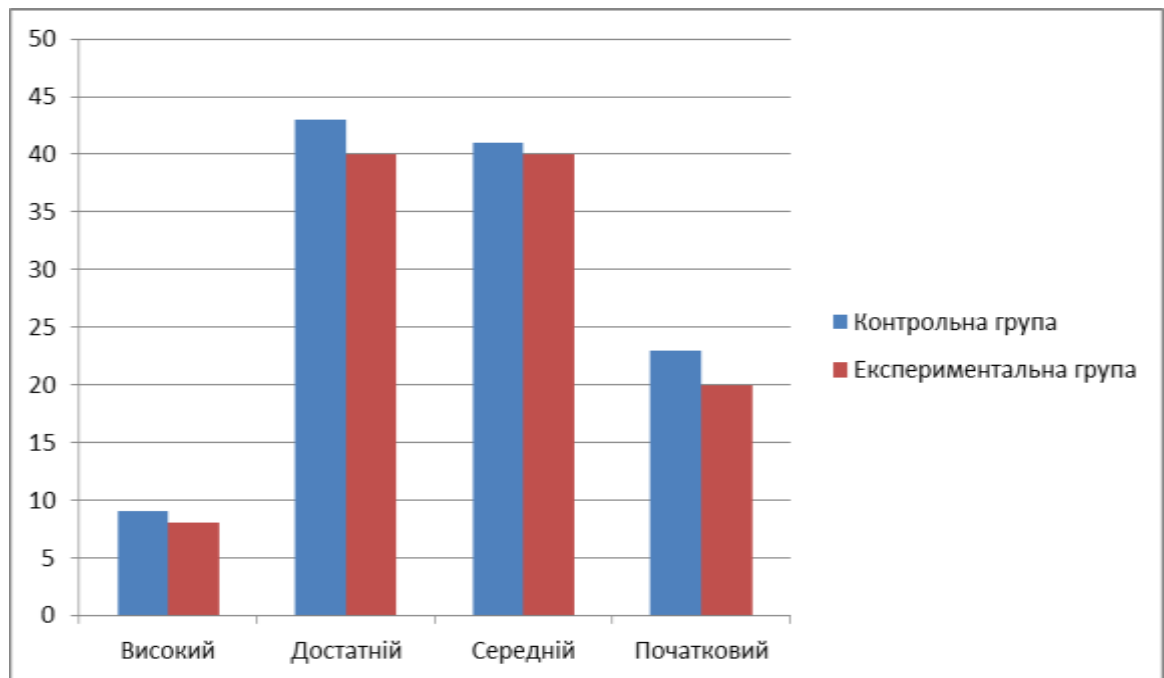

Рис. 3.3. Рівень навчальних досягнень і творчого розвитку студентів на початку експерименту

Перші результати експерименту показали, що перший рівень розвитку і формування проектної діяльності спостерігався в усіх групах, поряд із зростанням другого і третього рівня розвитку. Така рівнева градація діяльності студентів на заняттях з оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання дозволила розробити й використовувати в оцінці проектної діяльності загальні показники, що включили в себе: образне втілення задуму; виразність колірного рішення; емоційно-естетичне ставлення до зображуваного; конструктивний підхід до розробки проекту; самостійність і поетапне виконання роботи [139].

В оцінці результатів проектної діяльності й творчого підходу до роботи були використані характерні для дизайну – композиційність, колористичність, пропорційність, утилітарність і функціональність, що дозволило визначити високий рівень – 10 балів (max). Наші дослідження дозволили співвіднести результати експериментальної роботи з рівнем успішності виконання завдань у

такий спосіб: первинний (констатуючий) період характеризується переважанням середнього та початкового рівнів .

У ході експериментального навчання відбулося збільшення кількості робіт високого рівня, а також зменшилась кількість робіт низького рівня, знизилася кількість слабких, невиразних робіт. Найбільш активно формувалися технологічні та композиційні прийоми передачі основного змісту навчальних завдань, незначніше й повільніше в кількісному вираженні – способи узагальнення й умовності в проектній діяльності.

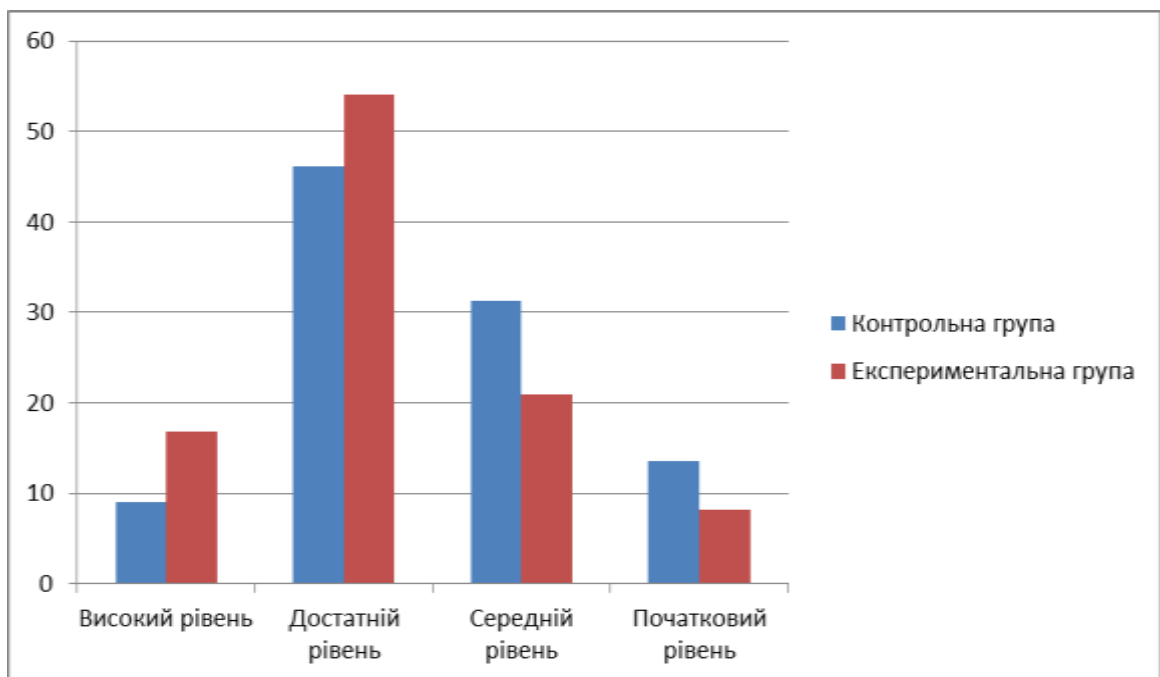

Рис. 3.4. Рівень навчальних досягнень і творчого розвитку студентів наприкінці експерименту

Художньо-образні способи вирішення поставлених у ході експерименту завдань найбільш послідовно й усвідомлено застосовувалися студентами в середині та в кінці другого року, що пов'язано з особливостями формування та розвитку в студентів цього періоду аналітико-інтелектуальної діяльності свідомості, понятійно-термінологічного апарату, соціально-культурної активності. Виявлено також, що при незначному зростанні середнього рівня наприкінці експерименту було помічене різке зростання робіт високого рівня, що свідчить про усвідомлене перенесення студентами отриманих знань засобами інформаційно-комунікаційних технологій в область художньо-творчої

та проектної діяльності на основі функціонально-естетичного та художньо-образного сприйняття дійсності.

З метою об'єктивного доведення ефективності апробованої експериментальної методики було використано статистичні методи обробки даних. Брався до уваги матричний критерій Т спост., необхідний для виявлення суттєвих відмінностей між результатами експериментальних і контрольних даних.

Перевірилося підтвердження О-гіпотези (нульової гіпотези). Якщо Т спост. менше за Т табл. (Т спост. – критерій, вирахований на основі експериментальних даних, Т табл. – таблична величина критерію), то нульова гіпотеза приймається, тобто розходження результатів, одержаних в експериментальних і контрольних групах, зумовлене випадковими факторами. Якщо Т спост. більше ніж Т табл., то це дає підставу стверджувати, що результативність студентів, що навчалися за експериментальною методикою є ефективнішою і дану методику можна рекомендувати для впровадження в практику роботи мистецьких навчальних закладів теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

Обчислення критерію здійснювалося за формулою:

$$T = \frac{1}{n_1 \times n_2} \sum^c \frac{(n_1 Q_2 - n_2 Q_1)^2}{Q_1 + Q_2},$$

де n_1 - абсолютна кількість студентів експериментальних груп;

n_2 - абсолютна кількість студентів контрольних груп;

c - кількість рівнів результативності студентів-випускників;

Q_1 - абсолютна кількість студентів експериментальних груп, які виявили певний рівень результативності;

Q_2 - абсолютна кількість студентів контрольних груп, які виявили певний рівень результативності. Дані, зазначені в таблиці, підставлялись у формулу і проводились обчислення значення Тспост.

Була висунута нульова гіпотеза: різниця рівнів творчого розвитку студентів контрольних і експериментальних груп статистично невелика; а також альтернативна гіпотеза: рівень творчого розвитку особистості студентів у контрольних і експериментальних групах цілком відмінний, відмінності істотні й не випадкові.

Результат розрахунків показав, що $\chi^2_{\text{набл}} = 7,82 > \chi^2_{\text{крит}} = 5,99$. Нульова гіпотеза відхилялася на 5% в рівні значущості і приймалася альтернативна, тобто рівень творчого розвитку студентів експериментальної групи вище рівня контрольної групи. Гіпотеза дослідження повністю підтвердилася. Навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання в мистецькій освіті виявилось ефективним тому, що в змісті, методах, формах організації занять засобами інформаційно-комунікаційних технологій створювалися педагогічні умови відповідно до теоретичних і методичних основ мистецько-педагогічної освіти.

Результативність даної методики була перевірена в кількох закладах, де об'єктами дослідження ставали майбутні вчителі образотворчого мистецтва. Під кінець експерименту студенти створювали випускні роботи. Групи студентів, що виховувались без цієї методики, не змогли показати настільки якісний результат, як ті, що працювали за методикою і були учасниками експерименту.

Об'єктом перевірки даної методики був результат творчості студентів, тобто курсові й дипломні роботи. Студенти, котрі навчалися засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання у мистецькій освіті і створеної нами методики, показували значно більший результат, ніж ті, котрі навчалися без неї.

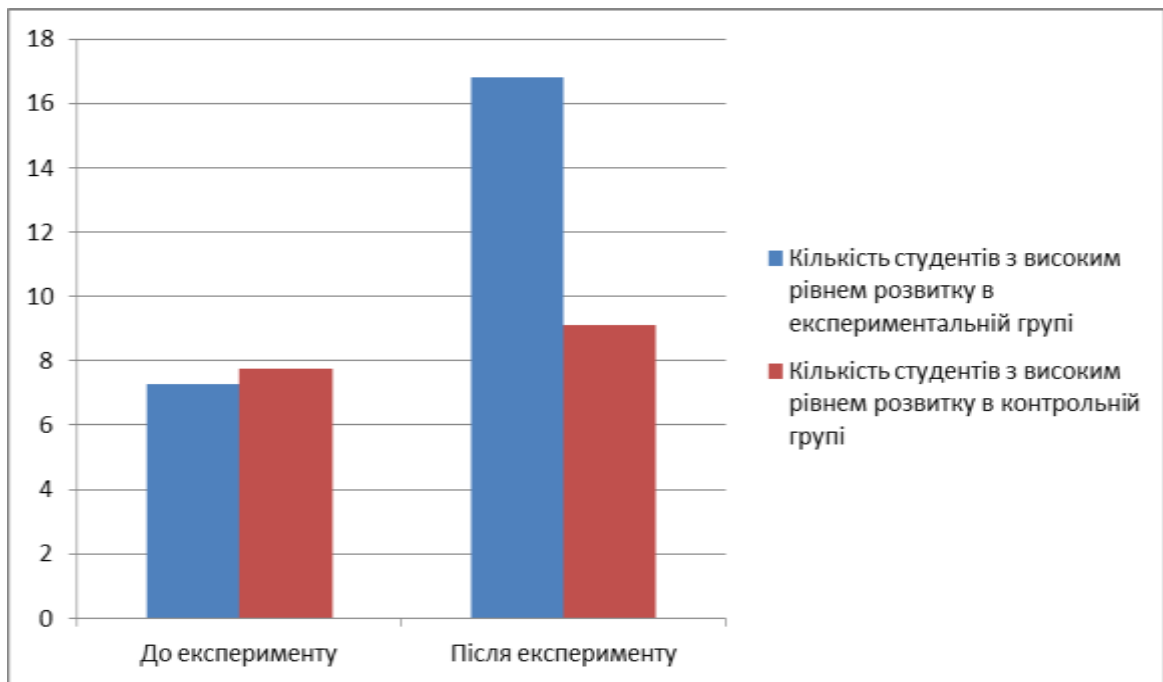

Рис. 3.5. Результативність методики навчання етнодизайну студентів

Статистичні дані свідчать, що інформаційно-комунікаційні технології навчання стали потребою у професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва, тому вимагають створення відповідного педагогічного середовища, сприятливого для їх ефективного впровадження.

Гіпотеза дослідження повністю підтвердилася. Навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах засобами ІКТ виявилось ефективним тому, що у змісті, методах, формах організації занять із оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання створювалися педагогічні умови відповідно до теоретичних і методичних основ сучасної мистецько-педагогічної освіти.

Висновки до III розділу

1. У процесі навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва важливого значення набуває педагогічне забезпечення розвитку комп'ютерних

технологій. Вирішення цього питання повинно носити системний характер і охоплювати найважливіші прояви цього процесу.

2. Теоретичний аналіз вказаного питання дозволив виділити основні параметри педагогічного навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектуванню із застосуванням ІКТ.

3. Обґрунтування педагогічних засад підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва дозволило конкретизувати їх зміст, який передбачає: програмно-цільове спрямування комп'ютерних технологій, зокрема, їх мети, завдань, напрямів та функцій; поетапне формування у студентів зацікавленого ставлення до розвитку власних творчих здібностей та пізнавальної діяльності шляхом розвитку відповідного інтересу, орієнтацій та потреб; розвиток творчих здібностей у процесі сприймання, оцінки та інтерпретації художньо-естетичних цінностей; організацію художньо-творчого діалогу в процесі комунікативної, пізнавальної та креативної діяльності; використання найважливіших способів розвитку творчих здібностей (стимулювання творчого натхнення, залучення студентів до творчого пошуку, підтримка творчої та пізнавальної діяльності).

4. Підготовчий етап формувального експерименту підтвердив можливість розробки навчального курсу «Практичне застосування комп'ютерної техніки», інших навчальних дисциплін з урахуванням підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням ІКТ. Педагогічні дії, пов'язані зі зміною режиму використання інформаційного середовища в навчальному і творчому процесі, реалізацію групових та індивідуальних проектів студентів на комп'ютерному матеріалі, проведенням значної частини самостійної роботи забезпечили підвищення рівня зацікавленості студентів, перехід від завдань репродуктивного типу до завдань творчого змісту, посилили роль індивідуального навчального процесу з високим рівнем мотивації.

Результати формувального експерименту повністю підтвердили гіпотезу дослідження й засвідчили позитивну динаміку розвитку пізнавальної діяльності

майбутніх учителів образотворчого мистецтва із застосуванням ІКТ. Теоретично обґрунтовані педагогічні засади навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва сприяли позитивному вирішенню вказаної проблеми, забезпечили послідовний і ефективний розвиток пізнавальної діяльності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в умовах застосування ІКТ.

Результати третього розділу дисертаційного дослідження висвітлено у наукових роботах автора [161],[162].

Загальні висновки

За результатами проведеного дослідження сформульовано загальні висновки, що відповідають виявленим суперечностям і меті дослідження, конкретизованій завданнями.

1. Вивчення в наукових джерелах стану розробленості проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти дало змогу обґрунтувати проектно-творчий компонент змісту підготовки креативних учителів образотворчого мистецтва, здатних до художнього ІТ-проекування з учнями, що відповідає положенням концепції Нової української школи.

Сформульовано мету комп'ютеризації навчання мистецьких дисциплін – це оволодіння студентами комп'ютером як допоміжним засобом образотворчої діяльності; підвищення ефективності навчально-виховного процесу шляхом розвитку креативності і проектно-творчих здібностей студентів. В умовах інформаційного суспільства ІКТ мають спрямовуватися на підготовку студентів до повноцінної мистецько-педагогічної діяльності, у якій мистецька освіта є необхідним і достатнім компонентом інноваційної дидактичної системи STEAM-освіти. Арт-компонент STEAM-освіти реалізується повноцінно за умови надання образотворчій діяльності проектно-творчого, дослідницького характеру. Інноваційна методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування з використанням ІКТ повинна ґрунтуватися на імплементації зарубіжного досвіду проектування навчальних систем (ISD: Instructional Systems Design). Педагогічний дизайн (навчальне проектування) – це метод реалізації проектувальної функції дидактики, яку виконують освітні стандарти, зорієнтована на художньо-естетичні, лаконічні і ємкі способи передачі інформації вербальними, графічними, структурними (речовинними) носіями.

2. Потреба суспільства в підготовці вчителів образотворчого мистецтва з високим рівнем методичної готовності до художнього ІТ-проектування задовольняється шляхом створення сприятливих педагогічних умов у комп'ютерно-орієнтованому навчальному середовищі. Майбутні фахівці образотворчого мистецтва Нової української школи повинні досягнути адекватного розуміння сутності поняття «художнє проектування в образотворчому мистецтві із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій», а саме: це педагогічна технологія художнього ІТ-проектування, що вимагає конструювання змісту образотворчого мистецтва, ІКТ і графічного дизайну з використанням принципу інтердисциплінарності, що забезпечує здатність майбутнім бакалаврам і магістрм образотворчого мистецтва успішно застосовувати сучасні мультимедійні технології і мультимедійні навчальні системи. У зарубіжному емпіричному досвіді підготовки фахівців успішно реалізується програма «Integrated Design, Engineering and Art (IDEA)» (Інтегрований дизайн, інжиніринг та мистецтво (IDEA)). Дизайн у цій програмі розглядається як процес втілення концептуальної ідеї завдяки сприятливому ІКТ-середовищу. У вітчизняному освітньому просторі методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва художнього ІТ-проектування ще не використовувалася в закладах вищої і передвищої мистецько-педагогічної освіти.

3. Обґрунтування структури і змісту теоретичної моделі методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з використанням ІКТ здійснено з використанням таких інформаційних блоків: теоретичного, мотиваційного, змістового, процесуального, результативного. Функціонування кожного із цих взаємодоповнюваних блоків повинне забезпечуватися сукупністю таких необхідних і достатніх педагогічних умов ефективного формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього ІТ-проектування: створення спеціального ІК-середовища; наявність

компетентності з інформаційно-комунікаційних систем в учасників навчального процесу, з одного боку, і композиційних закономірностях та художніх засобах виразності, з іншого боку; використання принципу інтердисциплінарності змісту методичної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва; наявність мультимедійних засобів навчання; використання основ образотворчої і графічної грамоти в інформаційно-технологічній підготовці студентів, диференціація інформаційно-графічного середовища художньо-проектної діяльності, інтеграція естетичних та інформаційно-візуальних інновацій в художньому проектуванні на заняттях з образотворчого мистецтва.

4. Критеріями методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з використанням ІКТ обрано такі: мотиваційно-цільовий, змістово-методичний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-корекційний. Дібрано необхідні показники для кожного критерію та визначено рівні сформованості методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього ІТ-проектування. Здійснено кількісний і якісний аналіз результатів апробації моделі формування методичної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування з використанням ІКТ. Динамікою навчальних досягнень студентів експериментальних груп після третього етапу формувального експерименту засвідчено: найвище числове значення (54,04%) зафіксовано у критеріальному показнику, що відповідає достатньому рівню сформованості методичної готовності до художнього ІТ-проектування. навчальних досягнень. Цей вагомий кількісний показник успішності сформованості методичної готовності, порівняно з контрольною групою та з початковими даними навчальних досягнень в цілому. Показник високого рівня розвитку в експериментальній групі зріс до показника 18,8% що на 9,7% більше, ніж у контрольній групі.

Здійснено якісний аналіз отриманих числових значень: показники всіх критеріїв засвідчують здатність майбутніх учителів образотворчого мистецтва до художнього проектування засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Дослідження не вичерпує зазначену порушену проблему й передбачає подальше проведення науково-дослідної роботи з методичної готовності майбутніх учителів технологій до художнього проектування з використанням ІКТ, що сприятиме впровадженню інноваційної дидактичної системи STEAM у закладах вищої педагогічної освіти.

Список використаних джерел

1. Свириденко С.С. Современные информационные технологии. М. Радио и связь, 1998. – 135 с.
2. Арефьева О. В. Профессиональная подготовка студентов-дизайнеров в процессе обучения компьютерной графике: дис. на сосиск. учен. ст. канд. пед. Магнитогорск: МГУ, 2007. 174 с.
3. Самохин В. Ф. Педагогические инновации в системе профессионального образования: цели и сущность. Известия РГПУ им. А.И. Герцена. 2007. № 36. С. 234-238.
4. Сікорський П. І. Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання: монографія. Львів: Каменяр, 1998. 196 с.
5. Олійник П.М., Балан Р.Р. Основи методики навчання спеціальних дисциплін у вищій школі: Метод. рекомендації. К. Навчально-методичний центр по підготовці молодших спец., 1998. – 70 с.
6. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. Москва: Педагогика, 1995. 186 с.
7. Суворинов А.В., Осин А.В. Мультимедиа-среда образования в эпохе глобальных компьютерных технологий Суворинов А.В., Осин А.В., Проблемы информатизации высшей школы. – 1998. - № 1- 2.
8. Брескіна Л.В. Інформаційна культура і інтеграція телекомунікаційних та комп'ютерних мереж. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2001. Вип. 4. С. 54–60.
9. Беспалько В.П. Образование и обучение с участием компьютеров – педагогика третьего тысячелетия. М. Изд-во Московского психолого-социального института, 2002. – 352 с.
10. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К. Либідь, 1997., 376 с.
11. Лихачев Б. Педагогика. Курс лекцій. Москва: Прометей, 1996.
12. Монахов В.М. Проектирование и внедрение новых технологий обучения Педагогика. – 1990. – № 7
13. Кларин М.В. Педагогическая технология. М., 1989.
14. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие для педагогических вузов и институтов повышения квалификации. М., 1998.
15. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. Педагогічна технологія: Посібник, І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. Харків: Основа, 1995. – 374 с.

16. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посіб. для вчителів, Укл. Ю.М. Машбиць, М.І. Жалдак; За ред. Ю.І. Машбиця. – К.: Інститут психології ім. Г.С. Костюка, 1997. – 264 с.
17. Науково-методичні засади професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах євроінтеграції, автори: Л.Нестерова, П.Лузан, В.Манько, Т. Герлянд, О. Славінська, М. Щимановський; за заг. Ред.. Л. Нестерової., К., ПТО НАПН України, Педагогічна думка, 2012.
18. Воройский Ф.С. Основы проектирования автоматизированных библиотечно-информационных систем. Ф.С. Воройский. М. Физматлит, 2002. – 384 с
19. Чепрасова Т. І. Варіативність змісту, форми і методи подання навчального матеріалу з використанням інформаційних технологій. Т.І. Чепрасова, Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики. Т.3. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ. 2003. С. 358-361.
20. Ключко В.І. Розвиток пізнавальної самостійності студентів засобами інформаційних технологій. Досвід та проблеми країн Європи (Великобританії, Німеччини, Франції, Іспанії, України) з реалізації ідей Болонської концепції: Міжнар. наук.-практ. конференція. Біла Церква, 17–18 верес. 2007 р. Біла Церква, 2007. Ч. 2. С. 87–91.
21. Афанасьев С. М. Фізична реабілітація дітей молодшого шкільного віку з церебральним паралічем, ускладненим сколіозом. С. М. Афанасьев. – К., 2008. – 18 с.
22. Профессиональное образование. Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://didacts.ru/termin/kriterii.html#item-16706>.
23. Соловов А.В. Технологические средства электронного обучения [Електронний ресурс]. А.В. Соловов. Режим доступу: http://www.sci-innov.ru/articles/itcs/contest_its/?entry_id=62327
24. Губаш О. П., Лапінський В. В. Ретроспектива систем навчання, застосованих на застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій та підвищенні фахового рівня вчителів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2009. №6 (14). URL: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>
25. Козлакова Г.О. Інформаційні технології: інтелектуалізація навчання у вищій школі. Вища освіта України. 2002. № 1. С. 48–152.

26. Є.І.Виштінецький Технологии профессионально-ориентированного обучения в высшей школе. Педагогическое общество России. Москва, 2004. Т. 192.
27. Цевенков Ю. М. Эффективность компьютерного обучения (новые информационные технологии в образовании). Ю. М. Цевенков, Е. Ю. Семенова. Москва: НИИВО, 1991. 84 с.
28. Вівденко І. О. Використання інформаційних технологій у процесі формування професійно-творчих умінь майбутніх фахівців з графічного дизайн. Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. 2013. № 10(269). Ч. II. С. 15-20.
29. Іванова С. М. «Використання системи EPrints як засобу інформаційнокомунікаційної підтримки наукової діяльності в галузі педагогічних наук», дис. канд. наук, Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, Київ, 2014.
30. Смирнова І. М. Технології розроблення тестових завдань майбутніми вчителями технологій у ВПНЗ. І. М. Смирнова. Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2017. Вип. 12. С. 98-103. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Profos_2017_12_23
31. Трофимов О. Є. Шляхи вдосконалення підготовки та підвищення якості майбутніх учителів неюридичних факультетів з правових дисциплін. О. Є. Трофимов. Педагогіка та психологія. 2012. Вип. 41. С. 112-121. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2012_41_15.
32. Кадемія М.Ю. Формування професійних знань учнів профтехучилищ засобами мережних комунікацій: Дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04; Захищена 22.12.2004. К., 2004. 214 с.
33. Зірка, В. В. Наукова робота: якісний та успішний захист : навч. посіб. Для студ. спец. «Переклад» В. В. Зірка, Н. В. Зінукова; Дніпропетр. ун-т економіки та права ім. Альфреда Нобеля. Д. Вид-во ДУЕП ім. Альфреда Нобеля, 2011. 154 с., табл. Бібліогр.: с. 149–150.

34. Карташова, Л. А. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій навчання майбутніх вчителів у країнах світу. Л. А. Карташова. Теорет. питання культури, освіти та виховання: зб. наук. пр. Київ. нац. лінгв. ун-т. К., 2010. Вип. 41. С. 161–167. – Бібліогр.: 18 назв.
35. Співаковський О.В., Львов М.С., Кравцов Г.М., Крекнін В.А., Зайцева Т.В., Кушнір Н.А., Кот С.М. Педагогічні технології та педагогічно-орієнтовані програми системи: предметно-орієнтований підхід. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2000. № 2. С.18.
36. Козлакова Г.О. Інформаційні технології: інтелектуалізація навчання у вищій школі. Вища освіта України. 2002. № 1. С. 48–52.
37. Козлакова Г. О. Інформаційно-програмне забезпечення дистанційної освіти: зарубіжний і вітчизняний досвід: монографія. Г.О. Козлакова. – К. Просвіта, 2002., 230 с.
38. Глазунова О. Г. Дидактичні можливості комп'ютерної графіки. О. Г. Глазунова. Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Зб. наук. праць. Випуск 19. К. Видавничий центр КНЛУ, НМАУ, 2002. С. 113–116.
39. Юсупова М.Ф. Компьютерные информационные технологии в обучении начертательной геометрии : монография. Маргарита Федоровна Юсупова. К. НПУ, 2006. 280 с.
40. Сисоєва С.О., Осадчий В.В. Професійне консультування молоді: можливості мережі Інтернет: Навч.-метод. посіб. Київ-Мелітополь: ТОВ „ВБМмд”, 2005., 200 с.
41. Сисоєва С.О., Смілянець О.Г. Педагогічна творчість: розв'язування творчих фахових задач засобами інформаційних технологій: Навч.-метод. посіб. Вінниця: ЦПННМВ, 2006.,180 с.
42. Сисоєва С.О. Створення і впровадження електронних навчальних засобів: теоретичний аналіз проблеми (частина I) Неперервна професійна освіта: теорія і практика., 2005. Вип. III–IV. С. 94–99.

43. Мархель И.И. Перспективы развития дидактических средств компьютерной технологии обучения: Автореф. дис. ... доктора пед. наук ОИИМФ. О., 1991, 38 с.
44. Сидоренко В.К. Застосування нових інформаційних технологій в графічній підготовці студентів вищих навчальних закладів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2003, С. 405-412.
45. Стрельников В.Ю. Проективання професійно орієнтованих інформаційних технологій у вищій школі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2004, Вип. 6. С. 599-607.
46. Федорчук І.П., Федорчук І.І. Комп'ютерна техніка та перспективи впровадження в процес навчання Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2000, С. 450-451.
47. Біла Т.О. Підготовка інтелектуальної еліти в Україні і використання мультимедіа-технології. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2000. Т. 7, 156 с.
48. Стрельников В.Ю. Проективання професійно орієнтованих інформаційних технологій у вищій школі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2004. Вип. 6. С. 599–607.
49. Виштак О.В. Критерии создания электронных учебных материалов. Педагогика., 2003. № 8. С. 19–22.
50. Жалдак М. І., «Проблеми фундаменталізації змісту навчання інформатичних дисциплін в педагогічних університетах», Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерноорієнтовані системи навчання:

- зб. наук. праць, Київ, Україна: Вид-во НПУ імені МП Драгоманова, т. 24, №. 17, с. 3–15, 2015.
51. Лещенко М. П., та Яцишин А. В., «Відкрита освіта у категоріальному полі вітчизняних і зарубіжних учених», Інформаційні технології і засоби навчання, т. 39, №1, с. 1–16, 2014.
  52. Гончаренко С.У. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: (Монографія). За ред. І.А. Зязюна. К., 2000. С. 81–107.
  53. Соронович О.Д. «Програма з образотворчого мистецтва для загальноосвітніх закладів» (5-7 класи). Київ. 1998 р.
  54. Володіна-Панченко Н.В. Проблеми інформаційної культури молодших школярів. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2001. № 6. С.24-25.
  55. Грашин А. А. Методология дизайн-проектирования элементов предметной среды. Учеб. пос. Москва: Архитектура - С, 2004. 232 с.
  56. Желондиевская Л. В. Графическая текстура. Вестник МГХПА. 2009. № 3. С. 240-247.
  57. Жалдак М. І. Основи інформаційної культури викладача. Використання інформаційних технологій в навчальному процесі: зб. наук. праць. Київ: МНО УРСР. КДПІ ім. О. М. Горького, 1990. С. 3-24.
  58. Вівденко І. О. Використання інформаційних технологій у процесі формування професійно-творчих умінь майбутніх фахівців з графічного дизайн. Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. 2013. № 10(269). Ч. II. С. 15-20.
  59. Брюханова Н. О. Методика навчання майбутніх викладачів технічних дисциплін проектуванню дидактичного матеріалу : автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук : 13.00.02 Харків: УПА, 2002. 20 с.
  60. Хмельовський О., Костукевич С. Графіка й основи графічного мистецтва. Навчальний посібник. Кн.1. Луцьк: ЛТДУ, 2003, 160 с.

61. Обухова Л.И. Конструирование компьютерных обучающих программ на основе теории П.Я. Гальперина, Вопросы психологи. 2002. №5., с. 103-114.
62. Гусейнов Г. М. Пропедевтика (Основы композиции): Учебнометодическое пособие . Электроизолатор: ГГХПИ, 2011. 125 с.
63. Михайленко В. Є. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формотворення): навч. Посібник. В. Є. Михайленко, М. І. Яковлев. К. Каравела, 2004, 304 с.
64. Цідило І. І. Підготовка майбутніх дизайнерів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності: дис. кан. пед. н. 13.00.04. Тернопіль, 2015. 222 с
65. Безсонюк О.О., Лукін В.Є. Нові інформаційні технології навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2004. Вип. 5. С. 394–397.
66. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения: Проблемы и методы псих.-пед. обеспечения техн. обучающих систем. М. Академия, 1995, 215 с.
67. П. Чистяков и его педагогическая система. М. Искусство, 1940. 146 с.
68. Гончаренко С.У. Проблеми інтеграції змісту шкільної освіти. Інтеграція елементів змісту освіти. Полтава, 1994. С. 13-23.
69. Горбик О. Р., Ломовський А. І., Творонович О. Є., Ярош В. В. Комп'ютерне проектування – основа підготовки висококваліфікованих архітекторів і дизайнерів сучасного європейського вишкілу. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. 2012. № 29. С. 345-352.
70. Кочарян А. Б. Творчий підхід до використання ІКТ в навчальній діяльності. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2013. № 3(45). С. 74-79.

71. Решетников П.Е. Нетрадиционная технологическая система подготовки учителей: Рождение мастера. Кн. для высш. и средн. пед. учеб. заведений. М. Владос, 2000, 301 с.
72. Семиченко В.А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід? Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: (Монографія). За ред. І.А. Зязюна. К., 2000. С. 176–203.
73. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. Освітні технології: навчально-методичний посібник. Київ: Вид. А.С.К., 2002. 252 с.
74. Корольов В. Чим повинен бути комп'ютер в школі? /<http://www.ibusiness.ru./offline/2001/176/12448/>.
75. Петухова Л. Є. Розширення можливостей навчального процесу в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища. Інформаційні технології в освіті. Херсон: ХДУ, 2010. № 6. С.32-37
76. Макарова Н.В. Информатика 7-8 клас. Санкт-Петербург: Питер, 2000, 386 с.
77. Комп'ютер на уроці /file: //Комп'ютер на уроці.htm/. К., 2001. С.1-3.
78. Глинський Я.М. Информатика: Навчальний посібник для учнів 8-11 класів середньої школи: У 2-х кн.. Львів: Деол, 2001. Кн.2. Інформаційні технології, 256 с.
79. Павличенко Ю. А., Хатьков Н. Д. Использование трехмерных изображений в компьютерных лабораторных работах. Новые информационные технологии в университетском образовании. Новосибирск, 2001. 102 с.
80. Програма інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл на 2001-2003 роки. Информатика. 2003, № 36. С.30.
81. Бадаєв Ю.І. Специфіка викладання комп'ютерної графіки у школі. Информатика та інформаційно-орієнтовані технології навчання. 2001, № 15. С.2-4.

82. Дорошенко Ю.О. Основи комп'ютерної графіки в школі. Інформаційні технології в освіті сьогодні і завтра. Інформатика та комп'ютерно-орієнтовані технології навчання. К. 2001. № 15. С.4-8.
83. Андреев В.И. Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности. М.: Высш. шк., 1981, 240 с.
84. Александров В.В., Шнейдеров В.С. Рисунок, чертёж, картина на ЭВМ. Л.: Машиностроение, 1988. 128 с.
85. Володіна-Панченко Н. Комп'ютер замість олівця і пензля?! Мистецтво та освіта. 1996. № 2. С.12-16.
86. Завієна Н. Персональні комп'ютери в індивідуальному навчанні. Рідна школа. 1999, № 1. С.62.
87. Ларін М.О. Комп'ютерна графіка – дітям. Обдарована дитина. 2000. № 6. С. 27-29.
88. Польшина О.Г. Деякі результати експериментальної роботи. Комп'ютер у школі та сім'ї. 1999, № 2. С.40-41.
89. Єрмолаєва Т.В., Требушевська О.Г. Комп'ютерна графіка в школі. Всеросійський августовський Інтернет-педсовет. М., 2002. С.1-5.
90. Психологія: Підручник. Ю.Л.Трофімов та ін., К. Либідь, 2000, 558 с.
91. Петрова Н. Комп'ютерна графіка і анімація як засіб медіаосвіти. file: 21/htm.
92. Машбиц Е.И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения: Педагогическая наука – реформе школы. М. Педагогика, 1998, 192 с.
93. Гнилуша Н. Комп'ютерне моделювання в системі еколого-краєзнавчої освіти майбутнього вчителя. Рідна школа. 2003, № 7. С.28.
94. Чернявський Б. В. Комп'ютерні технології навчання у змісті професійної підготовки учителів образотворчого мистецтва. Наукові записки. – Вип. LXIV. – Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. С. 230-236.

95. Чернявський Б. В. Проблеми комп'ютеризації навчально-виховного процесу сільських шкіл. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. – вип. 10. Київ: Інститут реклами, 2007. С. 222 – 227.
96. Чернявський Б. В. Комп'ютерні технології навчання у змісті викладання образотворчого мистецтва. Наукові записки. Вип. LXXXII. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. С.210-216.
97. Чернявський Б. В. Педагогічні умови здійснення професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва із застосуванням комп'ютерних технологій навчання. Наукові записки. Вип. LXXXVIII. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С. 199-206.
98. Чернявський Б. В. Застосування комп'ютерної графіки в навчальному процесі та її роль в підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Наукові записки. Вип. LXXXIX. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С. 245-252.
99. Петрова В. И. Критерии оценки степени сформированности ИКТ компетентности в процессе обучения будущих бакалавров по направлению «Педагогическое образование». Вестник Нижневартковского государственного университета. 2013.
100. Образцов П. И. Психолого-педагогические аспекты разработки и применения в вузе информационных технологий обучения: монография. Орел, 2000. 145 с.
101. Коновець С.В. Підготовка вчителя образотворчого мистецтва. Рівне. 2002. 74 с.
102. Ярмаченко М.Д. Стимулювання інтелектуального розвитку - важлива теоретична проблема і практичне завдання. Педагогіка і психологія. 1997, №2. С. 239.

103. Ничкало Н. Г. Професійно-технічній освіті – державну підтримку та науково-технічне забезпечення. Нові технології навчання: наук.-метод. зб. Київ: ІСДО, 1995. № 15. С. 11.
104. Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті (Проект). Київ, 2001, 16 с.
105. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: Пед. думка, 2016. 448 с.
106. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: монографія. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. С. 130-196.
107. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Гранма, 1999. 350 с.
108. Ляш А. А. Содержательный компонент методики обучения учителей информатики использованию педагогических технологий информационнообразовательный систем в профессиональной деятельности. Образовательные технологии и общество. 2011. № 2. Т. 14. С. 452-466.
109. Кочарян А. Б. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів: дис. кан. пед. н. 13.00.10. Київ, 2017. 280с.
110. Козяр М. М. Навчально-методичний комплекс графічної підготовки майбутніх фахівців машинобудівної галузі. Науковий часопис НПУ імені М. П Драгоманова. 2011. №30. С. 102-106.
111. Ковальчук В. Ю. Модернізація вітчизняної освіти як ще одне наближення до Європи. Україна в контексті євроінтеграції: матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції. Суми: Вид-во СумДУ, 2005. С. 75-77.
112. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании: Учебное пособие. Москва: Академия, 2003. 192 с.

113. Мещанинов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: монографія. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. С. 130-196.
114. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах : навч. посіб. Т. М. Байбара. К. Веселка, 2010. 334 с. (Трансформація гуманіт. освіти в Україні).
115. Исаева Т. Е. Педагогическая культура преподавателя как условие и показатель качества образовательного процесса (Сравнительный анализ отечественного и мирового образовательного процесса). Т. Е. Исаева. – Ростов-н/Д. Рост. гос. ун-т путей и сообщения. 2003, 312 с.
116. Баловсяк Н. В. Зміст освіти у формуванні інформаційної компетентності : матеріали ІХ міжнар. наук.-метод. конф. [„Наука та освіта 2006”], (Дніпропетровськ, 23-31 січн. 2006 р.). Н. В. Баловсяк. Дніпропетровськ, 2006. С. 54–57.
117. Петрова В. И. Критерии оценки степени сформированности ИКТкомпетентности в процессе обучения будущих бакалавров по направлению «Педагогическое образование». Вестник Нижневартковского государственного университета. 2013. № 1.
118. Козак Л.В. Особистісно орієнтоване навчання природознавства майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у педагогічному коледжі: Дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04; Захищена 26.12.2006. К., 2006. 228 с.: іл. Бібліогр.: с. 229–245.
119. Belahcen A., Abik M., Ajhoun R. Knowledge construction in the Connectivist Learning Environment. Information Technology Based Higher Education and Training. 2013.
120. Blikstein P. Digital Fabrication and 'Making' in Education: The Democratization of Invention. J. Walter-Herrmann & C. Büching. FabLabs: Of Machines, Makers and Inventors. Bielefeld: Transcript Publishers. 013.

121. Близнюк М.М. Інформатика у коледжі прикладного декоративного мистецтва. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2001. № 1. С.46-48.
122. Багрій В. Н. Критерії та рівні сформованості професійних умінь майбутніх соціальних педагогів. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2012. № 6. С. 10-14
123. Биков В. Ю., Спирін О. М., Пінчук О. П. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України). Київ: «Сам», 2017. С. 191-198.
124. Чернявський Б. В. Формування пізнавальної самостійності в професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва із застосуванням комп'ютерних технологій навчання. Наукові записки. Вип. СХІІ. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С. 209-214.
125. Чернявський Б. В. Формування пізнавальної самостійності в професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва із застосуванням комп'ютерних технологій навчання. Identity of a personality and a group: psycho-pedagog-dentity of a personality and a group: psycho-pedagogical and sociocultural aspects : cal and sociocultural aspects : materials of the international aterials of the international scientific conference on January 27–28, 2014. – Prague : V s conference on January 27–28, 2014. – Prague : Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ». 244 ydavatel'ské centrum «Sociosféra-CZ». С. 105–110.
126. Чернявський Б. В. Стан професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до використання комп'ютерних технологій навчання Проблемы современного педагогического образования. Сер.: Педагогика и психология. Сб. статей: РИО КГУ, 2014. Вып. 46. С. 248–254.

127. Чернявський Б. В. Критерії та рівні сформованості готовності студентів педагогічних коледжів – майбутніх учителів образотворчого мистецтва до оволодіння комп'ютерними технологіями навчання *Zbiór raportów naukowych. „Pedagogika 2014. Osiągnięć, projekty hipotez»,* (29.12.2014 - 30.12.2014), Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2014. С. 118–124.
128. Професійна освіта : словник : навч. посіб. [уклад. С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, Н.Г. Ничкало, О.С. Дубинчук, Н.О. Талалуєва, А.О. Молчанова, Л.Б. Лук'янова; за ред. Н.Г. Ничкало]. К. Вища школа, 2000. 381 с.
129. Spivak S., Morze N., Smyrnova-Trybulska E. Designing a Modern CloudOriented Virtual Personalized Educational Environment. *The New Educational Review*. 2015. №. 40(2). P. 140-154.
130. Лазарєв М. І. Теоретичні і методичні засади моделювання змісту загальноінженерних дисциплін для технологій навчання студентів: дис. д. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2004. 497 с.
131. Максимова Е. А. Формирование информационного образовательного пространства в условиях учебно-научнопедагогического комплекса региональной системы непрерывного педагогического образовани. *Научный Интернет-журнал*. 2003.
132. Valantinaitė I. The Third-Year Student's Creativity Changes in Applying Virtual Learning Environment on Technology Pedagogical Studies Process in Lithuania. *Rural Environment. Education. Personality*. 2015.
133. Ожга М. М. Проблеми графічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у наукових дослідженнях. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр.* Харків: УІПА, 2012. № 34-35. С. 226–233.
134. Олійник Ю. С. Рівні засвоєння навчального матеріалу з електроенергетичних дисциплін: URL: http://www.rusnauka.com/30_NNM_2010/Pedagogica/71894.doc.htm

135. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Талин, Валгус, 1980, 534 с.
136. Патаракин Е. Д. Социальные сервисы сетевых сообществ в помощь учителю. Владивосток, 2006. 34 с.
137. Панченко Л. Ф. Інформаційно-освітнє середовище сучасного університету: монографія. Луганськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. 280 с.
138. Самохин В. Ф. Педагогические инновации в системе профессионального образования: цели и сущность. Известия РГПУ им. А.И. Герцена. 2007. № 36. С. 234-238.
139. Calimag J. N., Mugal P. A., Conde R. S., Aquino L. B. Ubiquitous learning environment using android mobile application. International Journal of Research in Engineering & Technology. 2014. №2 (2). P. 119-128.
140. Психология процессов художественного творчества. Под ред. Б.С. Мейлаха и Н.А.Хренова. Л., «Наука», 1980.
141. Коваленко О.Е. Дидактичні основи професійно-методичної підготовки викладачів спеціальних дисциплін: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. Коваленко Олена Едуардівна. К., 1999, 407 с.
142. Батышев С.Я. Основы профессиональной педагогики. М. Высш. шк., 1977, 504 с.
143. Баскаков А.Я. Методология научного исследования : учебн. пособ. А.Я. Баскаков, Н.В. Туленков., 2-е изд., испр., К. МАУП, 2004. 216 с. ил.
144. Новиков А.М. Научно-экспериментальная работа в образовательном учреждении. А.М. Новиков. М. РАО, 1996. 134 с.
145. Грачёв В. В. Теоретические основы персонализации образовательного процесса в высшей школе: дис. д. пед. наук: 13.00.01. Москва, 2007. 464 с.
146. Іванова С. М. та ін., Інформаційно-аналітична підтримка педагогічних досліджень на основі електронних систем відкритого доступу, Київ, Україна: Компринт, 2019.

147. С. У. Гончаренко, «Дослідження наукове», у Енциклопедія освіти, В. Г. Кремень, Ред., Київ, Україна: Юрінком Інтер, 2008, с. 234–236.
148. А. О. Бессараб, «Визначення періодичного наукового фахового видання», Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації, № 2, с. 122–128, 2011.
149. А. В. Хуторской, «Ключевые компетенции как компонент личностноориентированной парадигмы образования», Народное образование, № 2, с. 58–64, 2003.
150. О. І. Локшина, "Компетентнісна" ідея в освіті зарубіжжя: успіхи та проблеми реалізації, Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації, № 1, с. 51–59, 2014. А
151. И. А. Зимняя, «Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования», Эксперимент и инновации в школе, №2, с. 7–14, 2009. А
152. О. М. Спирін, А. В. Яцишин, С. М. Иванова, А. В. Кільченко, та Л. А. Лупаренко, «Модель інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень на основі електронних систем відкритого доступу», Інформаційні технології і засоби навчання, т. 59, № 3, с. 134–154, 2017. А
153. О. В. Іванкевич, «Індексація у міжнародних наукометричних базах даних робіт зі сховища наукових журналів національного авіаційного університету», Проблеми інформатизації та управління, т. 4, №. 44. А
154. Л. В. Головка, «Перспективи використання Open Journal Systems у бібліотеках ВНЗ України», у Традиції та новації в інформаційному забезпеченні, Сімферополь, 2012.
155. Н.Ф. Радионова, и А.П. Тряпицына, «Компетентностный подход в педагогическом образовании», Вестник Омского государственного педагогического университета, 2006.
156. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика [монографія] / За ред. Н.Г. Ничкало. Хмельницький: ТУП, 2002. 334 с.
157. Калина Н. Д. Двухуровневая модель компетентностно-контекстной технологии обучения комплекса дисциплин конструктивно-

- прострасвенного и художественно-образного направления. Психодидактика высшего среднего образования. 2014. Ч. 2. С. 263-276.
158. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: монографія. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. С. 130-196.
159. Райковська Г.О. Теоретико-методичні засади графічної підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей засобами інформаційних технологій: дис. д. пед. н. Київ, 2011. – 433 с.
160. Сікорський П. І. Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання: монографія. Львів: Каменяр, 1998. 196 с.
161. Чернявський Б. В. Сутність та особливості використання комп'ютерних технологій навчання у художній освіті. Щомісячний науково-педагогічний журнал. "Молодь і ринок" №12 (119), 2014. Дрогобич. С. 126–130.
162. Чернявський Б. В. Інформаційно-комунікаційні технології навчання в підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва як предмет наукових педагогічних досліджень. Проблеми та перспективи розвитку маркетингу, зв'язків з громадськістю та дизайну в умовах глобалізації та розбудови української держави: зб. матеріалів всеукраїнської конф., м. Київ, 2016 р. Київ, 2016. С. 225–228.

Додатки

Додаток А

АНКЕТА ДЛІЯ ВИКЛАДАЧІВ

Діагностична анкета виявлення стану загальної обізнаності педагогів щодо інформаційно-комунікаційних технологій навчання

Шановні викладачі! Просимо Вас надати допомогу, відповідаючи на питання анкети.

1. Ваш вік _____. Ваша стать _____.
2. Стаж роботи у вузі _____.
3. Якому типу проведення навчальних занять ви віддасте перевагу: лекції _____ практичне _____
4. Якій формі проведення лекційних занять ви надаєте перевагу?
  - а) лекція-монолог;
  - б) лекція з елементами діалогу з аудиторією;
  - в) лекція з елементами дискусії;
  - г) лекція, побудована на вільному спілкуванні з аудиторією
  - д) _____
5. Якій формі проведення семінарських/практичних занять Ви надаєте перевагу?
  - а) з використанням евристичної бесіди;
  - б) з виступами студентів;
  - в) робота студентів у групах;
  - г) організація і проведення дискусії
  - д) _____
6. Який вид навчального заняття Ви обрали б для проведення заняття із використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчання?
  - а) лекційне заняття
  - б) практичне заняття
  - в) семінарське заняття
  - г) лабораторне заняття
  - д) модульний контроль
  - е) екзамен / залік
7. Перахуйте які інноваційні технології Ви використовуєте у навчальному у процесі підготовки студентів? _____
8. Чи погоджуєтесь Ви з твердженням про те, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання у підготовці майбутніх учителів підвищує у них якість та рівень засвоєння знань?
  - а) Так
  - б) Ні
  - в) Не знаю
  - г) _____
9. У якій мірі Ви володієте знаннями про організацію навчання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій навчання?
  - а) Достатньо володію
  - б) Недостатньо володію
  - с) Зовсім не володію
  - г) _____
10. Які мультимедійні засоби Вам легше застосовувати? _____

АНКЕТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Дослідження мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання

Шановні студенти!

Ваші відверті відповіді дозволять нам об'єктивно оцінити результати освіти та підвищити її ефективність.

Прізвище та ім'я студента _____

Назва ВНЗ _____

Спеціальність _____ Курс _____

Будь ласка, поставте відмітку + у клітинці, що відповідає вашій відповіді

№ п\п	Запитання	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1.	Плануєте Ви в подальшому працювати за обраною спеціальністю?					
2.	Чи лякають Вас несподіванки у діяльності, які потребують пошуку нових шляхів виходу із ситуацій?					
3.	Чи вважаєте Ви, що інформаційно-комунікаційні технології сприяють покращенню якості освіти?					
4.	Ви згодні, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій для навчання школярів є обов'язковим?					
5.	На Вашу думку, застосування інформаційно-комунікаційних технологій обов'язково повинно супроводжувати Вашу педагогічну діяльність?					
6.	Чи викликає у Вас труднощі застосування інформаційно-комунікаційних технологій при підготовці до занять?					

Дякуємо за участь!

Ключ

Кількість балів за кожну відповідь відповідно до запитання

№ п/п	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1.	4	3	2	1	0
2.	4	3	2	1	0
3.	4	3	2	1	0
4.	4	3	2	1	0
5.	4	3	2	1	0
6.	4	3	2	1	0
Всього	24	18	12	6	0

Рівні	Бали
високий	19-24
достатній	13-18
середній	7-12
початковий	0-6

АНКЕТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Дослідження когнітивного компонента готовності майбутніх учителів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання

Шановні студенти!

Ваші відверті відповіді дозволять нам об'єктивно оцінити результати освіти та підвищити її ефективність.

Прізвище та ім'я студента _____

Назва ВНЗ _____

Спеціальність _____ Курс _____

Будь ласка, поставте відмітку + у клітинці, що відповідає вашій відповіді

№ п\п	Запитання	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1.	Чи володієте знаннями про психолого-педагогічні особливості школяра, що проявляються на занятті з використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчання.					
2.	Чи збільшує сприйняття інформації учнями якщо вона підкріплена динамічним зображенням, звуком та графікою?					
3.	Чи можливе створення мультимедійних засобів без комп'ютера?					
4.	Чи потрібно дотримуватися ергономічних та здоров'язбережувальних вимог під час організації інформаційно-комунікаційних технологій навчання?					
5.	Чи використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє подавати навчальний матеріал у доступній для учнів формі?					
6.	Чи необхідно в школі частіше використовувати символічну наочність замість об'єктної?					

Дякуємо за участь!

Ключ

№ п/п	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1.	4	3	2	1	0
2.	4	3	2	1	0
3.	4	3	2	1	0
4.	4	3	2	1	0
5.	4	3	2	1	0
6.	4	3	2	1	0
Всього	24	18	12	6	0

Кількість балів за кожну відповідь відповідно до запитання

Рівні	Бали
високий	19-24
достатній	13-18
середній	7-12
початковий	0-6

АНКЕТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Дослідження операційно-діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання

Шановні студенти!

Ваші відверті відповіді дозволять нам об'єктивно оцінити результати освіти та підвищити її ефективність.

Прізвище та ім'я студента _____

Назва ВНЗ _____

Спеціальність _____ Курс _____

Будь ласка, поставте відмітку + у клітинці, що відповідає вашій відповіді

№ п\п	Запитання	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1.	Ви створюєте мультимедійні презентації навчального призначення?					
2.	Чи умієте Ви створювати інтерактивні кросворди?					
3.	Чи можна використовувати тестуючі програми для учнів 5-9 класів?					
4.	Чи можна мультимедійні ігри використовувати, як форму і метод для досягнення певних навчальних цілей?					
5.	Чи підвищує ефективність організації пізнавальної діяльності учнів застосування мультимедійної дошки?					
6.	Чи можна організовувати групову роботу із використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчання?					

Дякуємо за участь!

Ключ

Кількість балів за кожен відповідь відповідно до запитання

№ п/п	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1.	4	3	2	1	0
2.	4	3	2	1	0
3.	4	3	2	1	0
4.	4	3	2	1	0
5.	4	3	2	1	0
6.	4	3	2	1	0
Всього	24	18	12	6	0

Рівні	Бали
високий	19-24
достатній	13-18
середній	7-12
початковий	0-6

АНКЕТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Дослідження рефлексивно-корекційного компонента готовності майбутніх учителів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання

Шановні студенти!

Ваші відверті відповіді дозволять нам об'єктивно оцінити результати освіти та підвищити її ефективність.

Прізвище та ім'я студента _____

Назва ВНЗ _____

Спеціальність _____ Курс _____

Будь ласка, поставте відмітку + у клітинці, що відповідає вашій відповіді

№ п\п	Запитання	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1.	Чи хотіли б відвідувати додаткові заняття щоб отримати нові професійні знання щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання у педагогічній діяльності, навіть якщо це пов'язано з незручностями?					
2.	Чи вважаєте Ви, що тільки знання, отримані Вами під час навчання у вищому навчальному закладі, дають можливість здійснювати педагогічну діяльність із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій навчання?					
3.	Чи знайомі Вам критерії вибору освітніх ресурсів навчального призначення для школи?					
4.	Чи бажали б Ви створити щось нове у сфері своєї майбутньої професійної діяльності?					
5.	Чи аналізуєте проведені на практиці уроки з та без застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання?					
6.	Чи можете Ви на основі аналітичних роздумів визначати свої власні можливості, уміння, знання, навички інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі?					

Дякуємо за участь!

Ключ

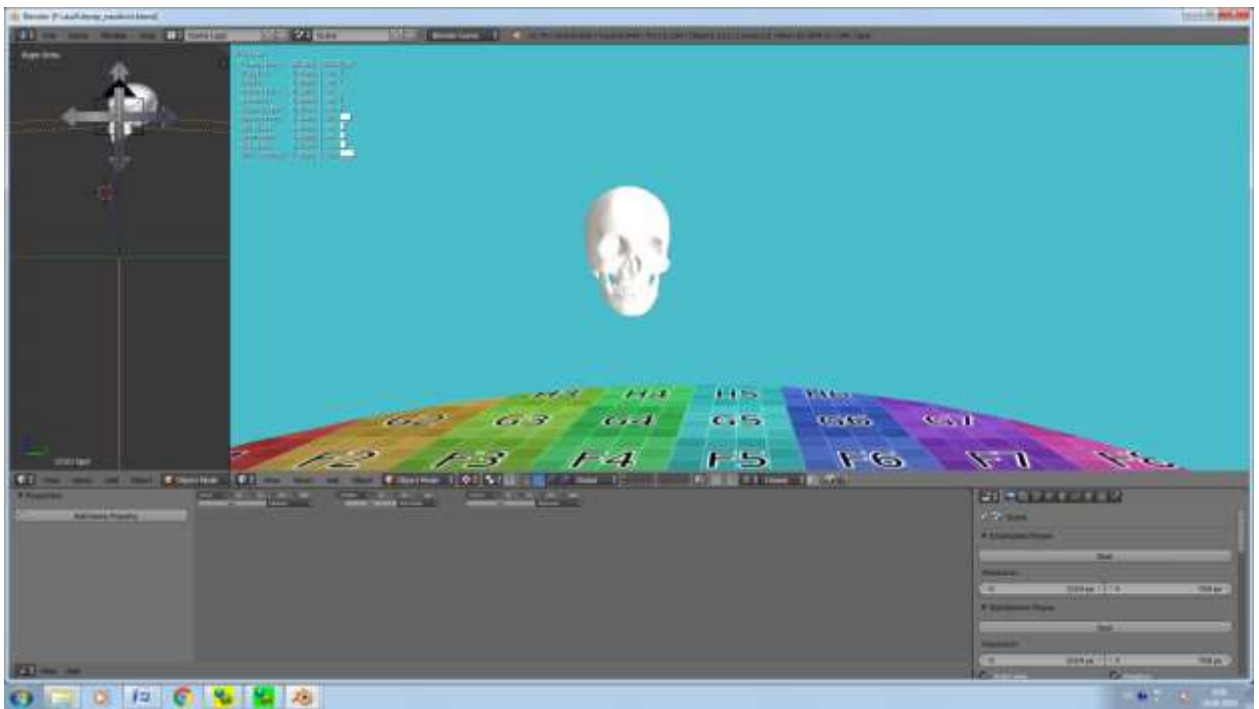
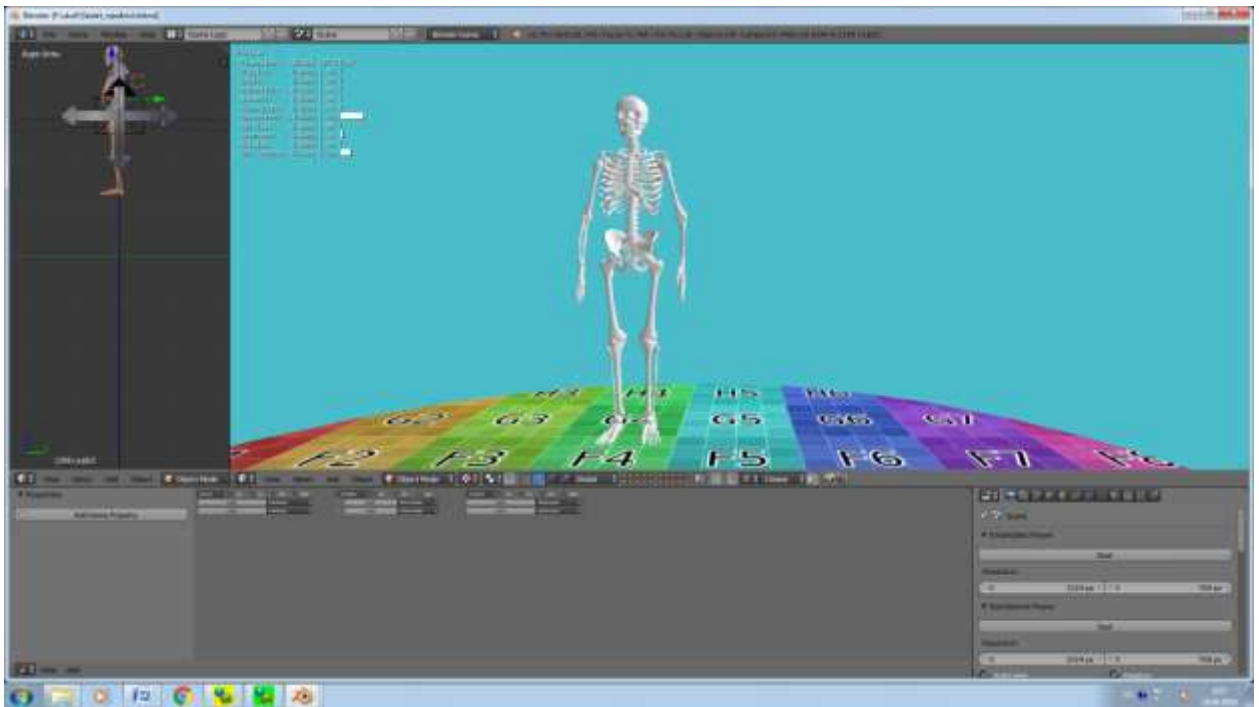
№ п/п	так	скоріше так ніж ні	не знаю	скоріше ні ніж так	ні
1.	4	3	2	1	0
2.	4	3	2	1	0
3.	4	3	2	1	0
4.	4	3	2	1	0
5.	4	3	2	1	0
6.	4	3	2	1	0
Всього	24	18	12	6	0

Кількість балів за кожну відповідь відповідно до запитання

Рівні	Бали
високий	19-24
достатній	13-18
середній	7-12
початковий	0-6

Фрагменти наочності із використанням 3d презентацій

Фрагменти наочності із використанням інтерактивних презентацій

Практичне і просте у використанні керівництво по теорії кольору.

Крок 01.

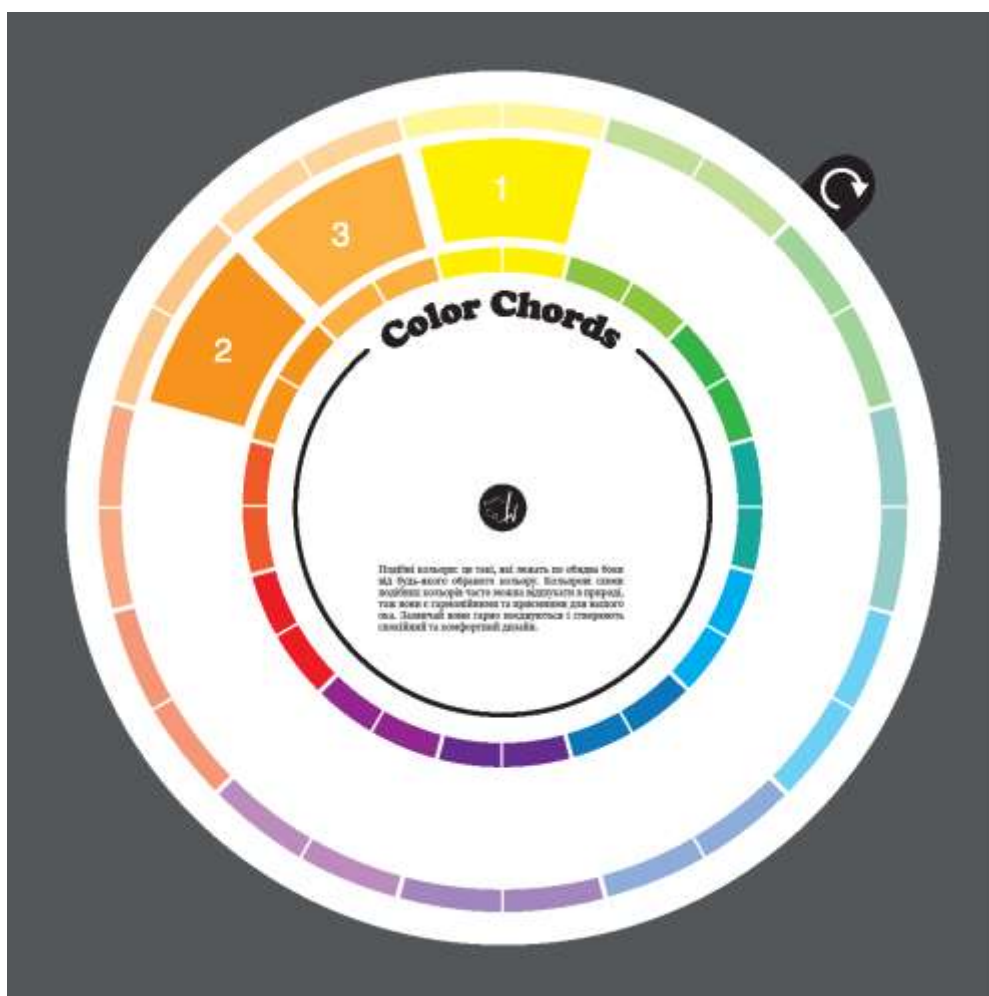
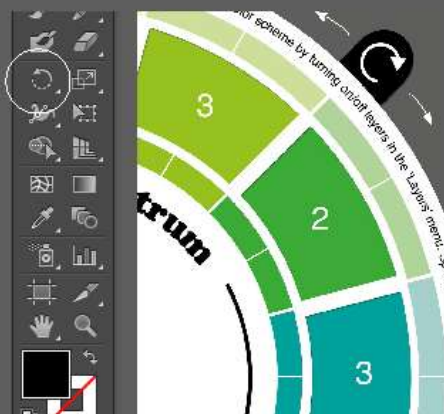
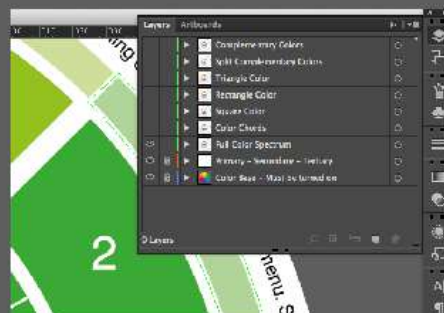
Виберіть потрібну колірну схему, включивши відповідний шар на панелі Шари (такі ж як для Photoshop і Illustrator) . Переконайтеся , що всі неживані схеми відключені.

Крок 02.

Використовуючи інструмент обертання (натисніть 'R' в Illustrator і 'Cmd T' в Photoshop) поверніть колесо, щоб відкрити всі доступні кольори варіації всередині цієї схеми .

Використовуючи ці кольори в якості керівництва, ви можете бути впевнені в тому, що ваші проекти будуться на теорії кольору. Опис на кожній схемі пропонує керівництво для ефективного створення палітри.

Порада. Помістіть колесо таким чином, щоб воно охоплювало половину кожного колірною подвоєння на вашій кольоровій палітрі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації в наукових фахових виданнях України

1. Чернявський Б. В. Комп'ютерні технології навчання у змісті професійної підготовки учителів образотворчого мистецтва. Наукові записки. – Вип. LXIV. – Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. С. 230-236.

2. Чернявський Б. В. Проблеми комп'ютеризації навчально-виховного процесу сільських шкіл. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. – вип. 10. Київ: Інститут реклами, 2007. С. 222 – 227.

3. Чернявський Б. В. Комп'ютерні технології навчання у змісті викладання образотворчого мистецтва. Наукові записки. Вип. LXXXII. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. С.210-216.

4. Чернявський Б. В. Педагогічні умови здійснення професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва із застосуванням комп'ютерних технологій навчання. Наукові записки. Вип. LXXXVIII. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С. 199-206.

5. Чернявський Б. В. Застосування комп'ютерної графіки в навчальному процесі та її роль в підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Наукові записки. Вип. LXXXIX. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С. 245-252.

6. Чернявський Б. В. Формування пізнавальної самостійності в професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва із застосуванням комп'ютерних технологій навчання. Наукові записки. Вип. CXII. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С. 209-214.

Публікації у зарубіжних періодичних фахових виданнях

7. Чернявський Б. В. Формування пізнавальної самостійності в професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва із застосуванням комп'ютерних технологій навчання. Identity of a personality and a group: psycho-pedagog-dentity of a personality and a group: psycho-pedagogical and sociocultural aspects : cal and sociocultural aspects : materials of the international aterials of the international scientific conference on January 27–28, 2014. – Prague : V c conference on January 27–28, 2014. – Prague : Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ». 244 ydavatel'ské centrum «Sociosféra-CZ». С. 105–110.

8. Чернявський Б. В. Стан професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до використання комп'ютерних технологій навчання. Проблемы современного педагогического образования. Сер.: Педагогика и психология. Сб. статей: РИО КГУ, 2014. Вып. 46. С. 248–254.

9. Чернявський Б. В. Критерії та рівні сформованості готовності студентів педагогічних коледжів – майбутніх учителів образотворчого мистецтва до

оволодіння комп'ютерними технологіями навчання Zbiór raportów naukowych. „Pedagogika 2014. Osiągnięć, projekty hipotezę», (29.12.2014 - 30.12.2014), Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2014. С. 118–124.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Чернявський Б.В. Основи комп'ютерної графіки: навч.-метод. комплекс [для студентів спеціальності 5.02.02.01 «Образотворче мистецтво»], Богуслав: КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І.С. Нечуя-Левицького», 2013, 98 с.

11. Чернявський Б.В. Проектування: навч.-метод. комплекс [для студентів спеціальності 5.02.02.01 «Образотворче мистецтво»], Богуслав: КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І.С. Нечуя-Левицького», 2013, 103 с.

12. Чернявський Б.В. Комп'ютерне дизайн проектування: навч.-метод. комплекс [для студентів спеціальності 6.02.02.07 «Дизайн»], Київ: Інститут реклами, 2014, 105 с.

13. Чернявський Б. В. Сутність та особливості використання комп'ютерних технологій навчання у художній освіті. Щомісячний науково-педагогічний журнал. "Молодь і ринок" №12 (119), 2014. Дрогобич. С. 126–130.

14. Чернявський Б. В. Інформаційно-комунікаційні технології навчання в підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва як предмет наукових педагогічних досліджень. Проблеми та перспективи розвитку маркетингу, зв'язків з громадськістю та дизайну в умовах глобалізації та розбудови української держави: зб. матеріалів всеукраїнської конф., м. Київ, 2016 р. Київ, 2016. С. 225–228.

15. Чернявський Б. В. Педагогічні засади використання ІКТ у підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Сучасна мистецька освіта: досвід, проблеми та перспективи»: матеріали всеукр. наук-практ. конф. К., 2018. С. 198-203.

Довідки про впровадження результатів дисертації

Чернявського Богдана Вікторовича

«Методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва
проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій»
зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання технологій

(СКАНОВАНІ КОПІЇ)

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації

Комунальний вищий навчальний заклад Київської обласної ради

«Богуславський гуманітарний коледж імені І.С.Нечуя-Левицького», код ЄДРПОУ 02139630

вул.Інтернаціональна,17, м.Богуслав Київська обл. 09700 Тел/факс (04561) 4-28-86 E-mail: B_collage@ukr.net

11.02.2019 № 53

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження у КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І.С.Нечуя-Левицького» результатів дисертаційного дослідження Чернявського Богдана Вікторовича «Методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій»

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
13.00.02 – «теорія та методика навчання технологій»

Розвиток сучасного суспільства характеризується зростанням інформаційних потоків, які потребують швидкого збору, обробки, опрацювання інформації, що зумовило необхідність впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя. Інформаційно-комунікаційні технології проникли практично в кожен галузь людської діяльності. Тому актуальність дослідження Б.В. Чернявського «Методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій», його практичне та теоретичне значення для освітньої галузі не викликають сумнівів.

Результати, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Б.В.Чернявського були використані у навчально-виховному процесі КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені І. С. Нечуя-Левицького» за спеціальністю 5.02020501 «Образотворче мистецтво» при викладанні дисциплін «Проектування» та «Основи комп'ютерної графіки».

Директор
КВНЗ КОР "Богуславський
гуманітарний коледж
імені І. С. Нечуя-Левицького"

С.В. Лисак

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ІНСТИТУТ ДИЗАЙНУ, АРХІТЕКТУРИ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ»
(У ФОРМІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ)**

вул. Фрометівська, 2, м. Київ, 03039
Тел.: (044) 496-97-60, т./факс.: (044) 490-95-04
E-mail: fb_mail_ir@gmail.com КОД ЄДРПОУ 32594570
Банк: ПАТ «ТАС комбанк», МФО 339500, р/р 26000096136001

№ _____

На _____ від _____

« ____ » _____ 201_ р. № _____

Міністерство освіти і науки України

ДОВІДКА

про впровадження у Вищому навчальному закладі «Інституті дизайну, архітектури та журналістики» (у формі товариства з обмеженою відповідальністю) результатів дисертаційного дослідження Чернявського Богдана Вікторовича «Методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук 13.00.02 – «теорія та методика навчання технологій»

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Чернявського Богдана Вікторовича здійснювалися у навчально-виховному процесі у Вищому навчальному закладі Інституті дизайну, архітектури та журналістики протягом 2010-2016 рр. Автором розроблено систему застосування графічних комп'ютерних програм для підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, яка спроектована на науково-обґрунтованому співвідношенні між традиційною та комп'ютеризованою образотворчою діяльністю та спрямована на підвищення рівня сформованості знань, умінь і навичок та експериментально апробована модель навчально-виховного процесу підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Вагомим результатом дослідження Чернявського Б.В. стало впровадження у процес підготовки бакалаврів авторських навчально-методичних комплексів дисциплін: «Проектування», «Основи комп'ютерної графіки»; навчальних посібників: «Основи 3d моделювання», «Створення інтерактивної наочності». Матеріали дисертаційного дослідження, програми та методичні розробки здобувача викликали значний інтерес у професорсько-викладацького складу кафедри дизайну й були використанні при вдосконаленні змісту та методів викладання професійних дисциплін.

Результати дослідження були обговорені та затвердженні на розширеному засіданні кафедри дизайну (протокол №16 від 13 грудня 2018 р.).

В.о. зав. кафедри дизайну,
канд. пед. наук, доцент

Ковальчук М.О.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Тел. 3-36-10
 E-mail chnpu @ chnpu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125674

17.01.2019 № 1

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Чернявського Богдана Вікторовича
 на тему: «Методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва
 проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій»
 на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
 13.00.02 – «теорія та методика навчання технологій»

Результати дисертаційного дослідження Чернявського Б.В. впроваджені у навчальному процесі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка у 2010-2018 рр. Зокрема, при викладанні дисциплін професійного циклу були впроваджені авторські навчально-методичні комплекси дисциплін: «Проектування», «Основи комп'ютерної графіки» та навчальні посібники: «Основи 3d моделювання», «Створення інтерактивної наочності». Запропонована здобувачем «Модель підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва» використовувалась для перевірки ефективності методики навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій у змісті підготовки майбутніх бакалаврів.

Наукові результати дисертаційного дослідження, навчальні та методичні розробки Чернявського Б.В. були впроваджені при вдосконаленні змісту та методики викладання дисциплін з циклу професійної та практичної підготовки за відповідним напрямом.

Матеріали дисертаційного дослідження, програми та методичні розробки здобувача викликали значний інтерес у професорсько-викладацького складу кафедри й були використані при вдосконаленні змісту та методів викладання професійних дисциплін.

Основні результати впровадження авторських навчально-методичних комплексів, навчальних посібників та «Моделі підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва» Чернявського Б.В. доповідалися та схвалені на засіданні кафедри мистецьких дисциплін (протокол № 6 від 26.12.2018 року).

Перший проректор, проректор
 з науково-педагогічної роботи,
 доктор історичних наук, професор

Дорошенко Т.В.
 673-013

В.О. Дятлов

Міністерство освіти і науки України
 ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
 «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
 ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
 УНІВЕРСИТЕТ імені Григорія Сковороди»

08401, м. Переяслав-Хмельницький,
 вул. Сухомлинського, 30,
 тел.: (04567) 5-63-89

факс: 5-63-94

13.03.2019 № 215

На № _____ від _____

Ministry of Education and Science of Ukraine
 STATE INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION
 «PEREYASLAV-KHME LNYTSKY
 HRYHORIY SKOVORODA
 STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY»

30, Sukhomlynsky St.
 Pereyaslav-Khmelnytsky
 08401

tel.: (04567) 5-63-89

fax: 5-63-94

ДОВІДКА

про впровадження у ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

результатів дисертаційного дослідження Чернявського Богдана Вікторовича
 «Методика навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва
 проектування із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій»
 на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
 13.00.02 – теорія та методика навчання технологій

Результати дисертаційного дослідження Б.В. Чернявського впродовж 2014-2019 рр. були апробовані і впроваджені у навчальний процес ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Зокрема, при викладанні дисциплін професійного циклу, використовувались навчально-методичні комплекси, розроблені автором: «Проектування», «Основи комп'ютерної графіки» та навчальні посібники: «Основи 3d моделювання», «Створення інтерактивної наочності».

Значний інтерес у професорсько-викладацького складу кафедри викликали запропоновані автором: модель навчально-виховного процесу підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Використання навчально-методичних матеріалів, розроблених Б.В. Чернявським, позитивно позначилось на якості теоретичних знань та практичних умінь студентів при вивченні циклу дисциплін професійного спрямування, що підтверджується підвищенням рівня якісних і кількісних показників на іспитах та диференційованих заліках.

Проведені наукові дослідження підтвердили актуальність дисертаційного дослідження Б.В. Чернявського та ефективність впровадження його результатів у навчально-виховний процес підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Результати дослідження обговорено на засіданні кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання ДВНЗ «Переяслав - Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди (протокол № 7 від 11 лютого 2019 року).

Довідка видана для пред'явлення у спеціалізовану вчену раду за місцем захисту дисертації Чернявського Богдана Вікторовича.

Т.в.о. ректора

Зав. кафедри

В.Ф. Хомич

Т.В. Мартинюк